

1.3.3.1. Number of students undertaking project work/field work / internships

Sr.No.	DVV Findings	DVV Clarification	Page Number
1	Please provide as per SOP in Data Template scanned images of 1. tabulated list of students undertaking the field projects / internship program-wise in the last completed academic year along with the details showing sl. no., name of project title, place of work etc., attested by Principal.	Documents is attached as per DVV	2-19
2	report of pages showing name of organization and name of student of each field work /project work / permission letter in the case of field work, of the following students with serial no.s 3, 8, 13, 18, 23, 28, 35, 44, 59, 100, 150, 200, 250, 300, 350, 400, 450, 500, 550, 600, 629 from the competent authority attested by Principal with English captions and year.	Documents is attached as per DVV	20 -211
3	Please provide geotagged photographs of field visits, with captions and dates	Documents is attached as per DVV	212-215

ATTESTED
Dable
 Ilc Principal
 Arts, Commerce, Science & Comp.College,Ashvi Kd
 Tal. Sangamner,Dis. Ahmednagar 413738

1.3.3 Percentage of students undertaking project work/field work/internship (Data for the latest completed academic year) (10)

Sr.No	Programme name	List of students undertaking project work/field work/internship	Name of Project title/Field visit place
1.	SYBA - Environmental awareness	Amale Gitanjali kailas	भारतीय फुलशेती
2.		Ambedkar Abhishek Balasaheb	गहू पिक सविस्तर माहिती
3.		Avhad Jalindar Balasaheb	हवामान व आरोग्य
4.		Bhusal Bhusan suresh	गावातील प्रमुख व्यवसाय
5.		Bidve Apesha Nandu	वन संवर्धन - काळाची गरज
6.		Bondre Suraj Mahadu	आपती आणि आपती व्यवस्थापन
7.		Burkul Anil Sanjay	जागतिक तापमानवाढ - अभ्यास
8.		Datir Sarika laxman	भारतीय वने
9.		Dewade Chetan Suresh	मेंढी पालन
10.		Dushing Vaibhav Ashok	सुगंधी फुलशेती अभ्यास
11.		Fulpagar Sushant Hari	महाराष्ट्रातील वनसंपदा
12.		Gaikwad Abhishek Angad	पशुपालन
13.		Gaikwad Pratiksha Ramesh	औषधी वनस्पती
14.		Gaikwad Rahul Balu	वाहन, वाहतूक साधने
15.		Gapale Shubhangi Rajendra	भूमी प्रदूषण
16.		Gite Aniket Ramesh	औषधी वनस्पती
17.		Hajare Poonam Sampat	प्रदूषण व मानवी आरोग्य
18.		Halnar Shital lahanu	भारतीय नदीजोड प्रकल्प
19.		Harde Krushna Changdeo	उर्जा आणि उर्जेचे स्रोत
20.		Hinge Vaishali Shivaji	वन संवर्धन
21.		Jedgule Priya Devram	दळणवळण सोई
22.		Jedgule Priyanka Ramnath	शेती विकासातील अडथळे
23.		Jori Mukund Shantaram	संतांचे पर्यावरण
24.		Joshi Renuka Dnyandeo	दुग्ध व्यवसाय व शेती
25.		Kadam Pravin Bhaskar	बदलते ऋतुचक्र
26.		kale Rushikesh Bhagwan	मानवी आरोग्य

27.	Kale Shreya Babasaheb	महाराष्ट्रातील प्रमुख व्यवसाय
28.	Kharat Akshay Sunil	वन उत्पादन
29.	Kharat Vikas Sunil	भारतीय पक्षी
30.	Khemnar Akshay Bhikaji	जल प्रदूषण
31.	Khemnar Rahul Dattatray	मानवी आजार व पर्यावरण
32.	kolekar Reshma Dagadu	औषधी वनस्पती शेती- एक वरदान
33.	Mali Akshay Ashok	औद्योगिकीकरण
34.	Mali Renuka Rohidas	जल साक्षरता अभियान
35.	Mali Vilas Sanjay	उर्जा आणि उर्जेचे स्रोत
36.	More Vishal Babasaheb	भारतीय वने
37.	Muntode Sampada Anil	जल स्रोत
38.	Nagare Monika bharti Suresh	भारतीय पशुपालन
39.	Nagare Nitin Balasaheb	मेंढी पालन
40.	Nagare Sandip Sonyapapu	सुगंधी फुलांचा अभ्यास करणे
41.	Nagare Vishal Laxman	महाराष्ट्रातील वनसंपदा
42.	Nagare Vishal Subhash	पशुपालन
43.	Nagare Yogita Sahebrao	औषधी वनस्पती
44.	palande Akash Balasaheb	वाहन, वाहतूक साधने
45.	Palghadmal Swetali Shashikant	हवामानातील बदलाचे परिणाम
46.	Pathare Komal Dnyaneshwar	गावाचा भौगोलिक अभ्यास
47.	Pawade Ankita babasaheb	पर्यावरण व पारंपारिक शेती
48.	Phad Akshay Shivaji	आदिवासी संस्कृती व पर्यावरण
49.	Pilgar Ganesh Sakharam	पर्यावरण पूरक शेती
50.	Pund Dipak Sopan	रासायनिक खते, परिणाम व फायदे
51.	Rajpurohit Vinakuwar Shailsingh	पर्यावरण आणि मानव
52.	Rakte Datta Namdev	जल प्रदूषण
53.	Rakte Nilesh Raghunath	ध्वनी प्रदूषण
54.	Rupnar Rushikesh Shankar	ठिबक सिंचन - एक वरदान
55.	Rupnar Sima Shankar	जल प्रदूषण

56.		Salave Parasram Balasaheb	फळ उत्पादन
57.		Sanap Sonali Radhuji	भारतातील पिके व त्याची माहिती
58.		Sangale Kajal Dipali	वाढत्या तापमानाचे परिणाम
59.		Sangale Sagar Raosaheb	जल प्रदूषण
60.		Shaikh Shabbir valimohamad	भारतीय आयुर्वेदिक वनस्पती
61.		Shendkar Tatyasaheb Sitadram	भारतीय वने
62.		Shinde Madhuri Gitaram	औषधी वनस्पती
63.		Tambe Mahesh Annasaheb	वन्य जीव
64.		Ugalmugale Vipul Vikram	संद्रिय शेती
65.		Wachaure Tushar Goraksh	गांडूळ खत प्रकल्प
66.	SYBCOM- Environmental Awareness	Amale Vishal Bhima	To study the Disaster Management
67.		Andhale Ashok Bhausahab	To study Forest Conservation is a need of an hours
68.		Andhale Avinash Madhukar	To study of Herbal Medicine Plant
69.		Bhand Manisha Shripat	To Study of Sound Pollution
70.		Bhosale Vaishnavi Sanjay	To study Forest Conservation is a need of an hours
71.		Bhusal Akshay Namdeo	To Study of Air Pollution
72.		Bondre Chaitali Nandu	To Study of solar Energy
73.		Bondre Kanchan Subhash	To study Forest Conservation is a need of an hours
74.		Bondre Pralhad Bhausahab	To Study the Soil Pollution
75.		Borhade Ashwini Bhausahab	To Study of Sound Pollution
76.		Burkul Balasaheb Pandharinath	To Study the Air Pollution
77.		Burkul Shwetali Maruti	To Study the Soil Pollution
78.		Chavan Nagesh Balasaheb	To Study solar Energy
79.		Dabhade Radhika Nilesh	To Study the Global Warming
80.		Datir Dipali Madhukar	To study Forest Conservation is a need of an hours
81.		Dengale Akshay Lahanbhau	To Study the Sound Pollution
82.		Dengale Priyanka Sudhakar	To Study solar Energy
83.		Deshmukh Deepak Anil	To Study the Soil Pollution
84.		Durgude Hrishikesh Ravindra	To Study the Sound Pollution
85.	Gaikwad Pratiksha Suresh	To study Forest Conservation is a	

		need of an hours
86.	Ghode Babasaheb Eknath	To Study Energy Sources
87.	Gite Chaitanya Bharat	To Study the Global Warming
88.	Gite Ganesh Sampat	To Study the Air Pollution
89.	Gite Kajal Maruti	To study Forest Conservation is a need of an hours
90.	Gite Kalyani Ramesh	To Study the Sound Pollution
91.	Gite Prashant Balasaheb	To Study solar Energy
92.	Gite Pravin Bhausahab	To Study Energy Sources
93.	Gite Sunil Shivaji	To Study the Soil Pollution
94.	Gite Supriya Dnyandeo	To Study the Global Warming
95.	Gite Suraj Eknath	A Study of Environment Awareness
96.	Gite Vaishali Kashinath	To study Forest Conservation is a need of an hours
97.	Hajare Krishna Maruti	To Study the Sound Pollution
98.	Hajare Saurabh Changdev	To Study the Soil Pollution
99.	Halnar Kalyani Sanjay	To Study solar Energy
100.	Halnor Sachin Balasaheb	To Study the Global Warming
101.	Ilag Sagar Ramkrishna	To Study Energy Sources
102.	Jadhav Sonaji Kailas	To Study solar Energy
103.	Jedgule Rohan Ganpat	To Study Energy Sources
104.	Jori Yogita Devaka	To Study the Soil Pollution
105.	Kambale Harshada Bharat	To Study the Soil Pollution
106.	Khemnar Abijit Bhausahab	To study Forest Conservation is a need of an hours
107.	Khemnar Roshani Dattatray	To Study solar Energy
108.	Kulthe Sakshi Sharad	To Study the Air Pollution
109.	Laware Pradip Bhagwat	To Study the Global Warming
110.	Limbhore Ashvini Somnath	To Study Energy Sources
111.	Maid Divya Balasaheb	To Study the Sound Pollution
112.	More Ashlesha Dnyandeo	To Study the Global Warming
113.	More Gaytri Vitthal	To Study the Soil Pollution
114.	More Priyanka Ganesh	To Study solar Energy
115.	Nagare Aarti Digambar	To Study the Air Pollution
116.	Nagare Ashvini Madhav	To study Forest Conservation is a need of an hours
117.	Nagare Dipali Balasaheb	To Study the Soil Pollution

118.		Nagare Nisha Laxman	To Study the Sound Pollution
119.		Pabal Rutuja Navnath	A Study of Environment Awareness
120.		Phad Ashwini Rajendra	To Study Energy Sources
121.		Phad Rutuja Shivaji	To Study solar Energy
122.		Phatangare Rohini Vasant	To study Forest Conservation is a need of an hours
123.		Pilgar Jyoti Ravsaheb	To Study the Soil Pollution
124.		Pilgar Rohini Bhausahab	To Study the Global Warming
125.		Sanap Sudarshan Sakhamam	To Study Energy Sources
126.		Sangale Shubhangi Dinkar	To Study the Sound Pollution
127.		Sangale Snehal Dattatraya	To Study the Sound Pollution
128.		Sangale Vaibhav Laxman	To Study the Global Warming
129.		Sarbande Nikita Digambar	To study Forest Conservation is a need of an hours
130.		Sasane Sanket Gandas	To Study the Air Pollution
131.		Shepal Abhishek Vijay	To Study the Sound Pollution
132.		Shinde Shubhangi Sampat	A Study of Environment Awareness
133.		Shinde Sonali Rajendra	To Study the Global Warming
134.		Shirtar Priyanka Ramesh	NA
135.		Sose Pravin Bhausahab	To Study the Air Pollution
136.		Sul Bhimashankar Sukhadeo	To Study Energy Sources
137.		Tajane Vrushali Dnyaneshwar	A Study of Environment Awareness
138.		Tambe Aarti Bapusaheb	To Study the Water Pollution
139.		Tambe Satvika Babasaheb	To Study the Global Warming
140.		Ugalmugale Akshay Laxman	To Study the Soil Pollution
141.		Umbarkar Sayli Prabhakar	To Study the Sound Pollution
142.		Umbarkar Vijay Jagannath	To study Forest Conservation is a need of an hours
143.		Varpe Pravin Kailas	To Study the Air Pollution
144.		Walzade Amol Ashok	To Study the Sound Pollution
145.	SYBSc- Environmental Awareness	Bhandari Sejal Jayantilal	Pollution of Spraying pesticide
146.		Bhusal Aniket Ajendra	Medicinal plant
147.		Datir Navnath Ashok	Noise Pollution
148.		Divekar Rutuja Dattatraya	Noise Pollution
149.		Dokhe Nirmala Sanjay	Noise Pollution
150.		Gadekar Jayshree Gopala	Pollution

151.	Gadekar Rugved Sanjay	Air Pollution
152.	Gaikwad Arti Arun	Pollution
153.	Gaikwad Durga Vilas	Medicinal Plant
154.	Gaikwad Nikita Makarand	Air Pollution
155.	Gaykhe Kalyani Rajendra	Noise Pollution
156.	Ghughe Kiran Annasaheb	Pollution
157.	Ghughe Vaishali Ashok	Insect pest
158.	Gite Ashvini Raosaheb	Noise Pollution
159.	Gite Pallavi Sanjay	Medicinal Plant
160.	Gulave Vyankatesh Dattatray	Insect
161.	Hodgar Arti Sanjay	Medicinal Plant
162.	Ile Rahul Tukaram	Pollution Soil ,Water
163.	Mali Archana Dattatraya	Medicinal Plant
164.	Mengnar Akshada Thaka	Noise Pollution
165.	Mhaske Anupama Rajendra	Medicinal Plant
166.	More Amol Balasaheb	Water Pollution
167.	More Shalini Machhindra	Medicinal Plant
168.	Nagare Manish Maruti	Global Warming
169.	Nagare Rushikesh Bhausahab	Air pollution
170.	Nagare Santosh Shivram	Pollution
171.	Nagare Vishavdhnaya Gangaram	Medicinal Plant
172.	Nirmal Sandesh Bhausahab	Air pollution
173.	Pabal Prajkta Sopan	Source of energy
174.	Pachpind Triveni Ambadas	Pollution
175.	Palande Akash Sonyabapu	Pollution
176.	Pawade Piyushkrushna Sunil	Rain Water
177.	Pawar Bhakti Sudhakar	Water pollution
178.	Puri Akash Bharat	Noise pollution
179.	Rahane Snehal Balu	Water Pollution
180.	Salve Komal Eknath	Pollution
181.	Sangale Kajal Subhash	Pollution
182.	Shaikh Alfiya Rafik	Water Pollution
183.	Shaikh Liyakat Shafi	Pollution
184.	Shaikh Rahim Bashir	All pollution
185.	Shaikh Shahrukh Ajij	Plastic Recycling
186.	Shejul Snehal Sanjay	Insect
187.	Shendkar Manjusha Annasaheb	Pollution

188.		Shinde Payal Dnyeshwar	Pollution
189.		Shinde Pratiksha Santosh	Water pollution
190.		Shinde Priya Deepak	Light pollution
191.		Talekar Samir ganpat	Disaster Management
192.		Ugalmugale Vanita Bhanudas	Rain water
193.		Umbarkar komal Ashok	Air pollution
194.		Varpe shital Babasaheb	Air Pollution
195.		Varpe Vikas Vilas	Noise pollution
196.		Vyawhare Amol Rajendra	Noise Pollution
197.	FYBA	Andhale Ajit Sopan	Visit at Mahableshtar -Raigad
198.		Andhale Jayshree Vilas	
199.		Andhale Mayur Pandurang	
200.		Andhale Vaishnavi Arjun	
201.		Bamhane Savita Sahebrao	
202.		Barde Kiran Sharad	
203.		Barde Rupali Balu	
204.		Barde Rushikesh Laxman	
205.		Bhadakwad Ashvini Ashok	
206.		Bhadakwad Nikhil Ashok	
207.		Bhavar Vikas Babasaheb	
208.		Bhosale Pravin Raosaheb	
209.		Bhosale Sakharam Jagannath	
210.		Bhusal Shubham Khandu	
211.		Bhusal Tejas Vilas	
212.		Bhusal Vaibhav Bhausahab	
213.		Bhusari Sonyabapu Sayaji	
214.		Bhusari Vishal Raju	
215.		Bidve Sachin Bhausahab	
216.		Bidve Vishal Subhash	
217.		Borhade Mahendra Sakhahari	
218.		Burkul Suraj Bhagwat	
219.		Chavan Mangesh Raosaheb	
220.		Daradi Sagar Balasaheb	
221.		Datir Mayur Namdeo	
222.		Datir Prajкта Kailas	
223.		Datir Prashant Eknath	
224.		Datir Ramesh Govind	

LOKNETE DR. BALASAHEB VIKHE PATIL
(PADMA BHUSHAN AWARDEE)
PRAVARA RURAL EDUCATION SOCIETY'S
**ARTS, COMMERCE, SCIENCE &
COMPUTER SCIENCE COLLEGE**
ASHVI KD

225.	Datir Yogesh Bapusaheb
226.	Deshmukh Aniket Jagannath
227.	Dighe Dipak Datta
228.	Gade Sujeet Ramesh
229.	Gadekar Bharat Tabaji
230.	Gadekar Dipali Subhash
231.	Gagare Pratik Subhash
232.	Gaikwad Akshay Raosaheb
233.	Gaikwad Pranali Dilip
234.	Gaikwad Sandip Sanjay
235.	Gaikwad Swapnil Shaligram
236.	Ghughe Jyoti Lahanu
237.	Ghughe Kalpana Damodhar
238.	Ghughe Swati Lahanu
239.	Gite Kiran Vitthal
240.	Gite Laxman Baburao
241.	Gite Sudarshan Nanasahab
242.	Hajare Sunita Bhagwat
243.	Jagdhane Akshada Gorakh
244.	Jedgule Karan Devram
245.	Jori Avinash Govind
246.	Jori Vaibhav Kailas
247.	Kadam Sarthak Balasaheb
248.	Kadam Suraj Balasaheb
249.	Kahar Amit Balasaheb
250.	kakad Siddharth Tukaram
251.	Kangane Shobha Babasaheb
252.	Kanse Somnath Bhaskar
253.	Khair Sandip Rakhama
254.	Khemnar Kavita Vaman
255.	Khemnar Prashant Subhash
256.	Kolse Vaibhav Shivaji
257.	Labade Rajesh Babasaheb
258.	Laware karan Rajendra
259.	Magar Priti Pravin
260.	Mali Archana Balasaheb

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune
(I.D.No.PU/AN/ACS & CS /066/2001) Phone (02425) 240051 Fax : 02425 - 240051

Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar, Pin - 413 738
Email ID : ashvicollege@pravara.in Web : www.pravara.in/acsbcs ashvi

261.	Mali Rahul Balasaheb
262.	Mali Varsha Balasaheb
263.	Mandhare Komal Kishor
264.	Mandhare Nitin Dnyandeo
265.	Mandhare Pratik Narayan
266.	Mhaske Kamesh Gangadhar
267.	More Sachin Prakash
268.	Mundhe Shubham Ramesh
269.	Muntode Manoj Prakash
270.	Muntode Rohit Ashok
271.	Nagare Ajay Sakharam
272.	Nagare Ashok Suryabhan
273.	Nagare Avinash Subhash
274.	Nagare Sachin Bhausahab
275.	Nagare Sachin Dadahari
276.	Nagare Surbhi Subhash
277.	Nalawade Abhilesh Balasaheb
278.	Pande Manisha Ramhari
279.	Patole Shivvitthal Uttam
280.	Pawar Kanchan Ramesh
281.	Pawar Naredra Govind
282.	Phad Atul Bapurao
283.	Phad Avinash Madhukar
284.	Phad Rohit Maruti
285.	Phad Rupali Dasharath
286.	Pimpale Sham Raosaheb
287.	Sangale Akash Ambadas
288.	Sangale Gorakshnath Dattu
289.	Sangale Nilesh Kailas
290.	Sarode Mahesh Anil
291.	Satpute Dipak Dattatraya
292.	Shelke Gaurav Somnath
293.	Shelke Vijay Bhaskar
294.	Shendkar Atish Changdeo
295.	Shikhare Shubham Pandurang
296.	Shinde Akshay Sanjay

297.		Shinde Mangesh Ashok	
298.		Shinde Rohan Santosh	
299.		Shinde Shubham Somnath	
300.		Sose Tushar Arun	
301.		Sul Adika Lahanu	
302.		Suryawanshi Ramdas Hari	
303.		Tambe Akshay Babasaheb	
304.		Thorat Sushant Suresh	
305.		Thorat Vishal Bhaskar	
306.		Varpe Dipak Namdeo	
307.		Varpe Vasant Krushna	
308.		Wadekar Ankita Somnath	
309.		Walzade Gaurav Anil	
310.		Wayal Suvarna balasaheb	
311.		Yarmal Akshay Dnyandeo	
312.	TYBA	Burkul Poonam Sanjay	Visit at Mahableshwar -Raigad
313.		Muntode Nandini Babasaheb	
314.		Joshi ShubhangiThamaji	
315.		Sangale Shubham Narayan	
316.		Kolekar Anil Devram	
317.		Khilari Rahul	
318.		Bhosale Amol	
319.		Wakchaure Ganesh	
320.	T.Y.B.Com	Babar Sujit Laximan	Visit at Pali-Raigad
321.		Bamhane Avinash Subhash	
322.		Bhadakwad Kajal Sukhadeo	
323.		Bhadakwad Madhuri sukhadeo	
324.		Bhadakwad Somnath Suresh	
325.		Bhusal Rohit Bhausahab	
326.		Chaudhar Sandip Laximan	
327.		Chavan Poonam Haushiram	
328.		Datir Dipali Dadahari	
329.		Divte Rohini Gitaram	
330.		Gaikawad Jyoti Gitaram	
331.		Gawade Priyanka Raosaheb	
332.		Ghughe Aniket viJay	
333.		Ghughe Gurunath Bhausahab	

LOKNETE DR. BALASAHEB VIKHE PATIL
(PADMA BHUSHAN AWARDEE)
PRAVARA RURAL EDUCATION SOCIETY'S
**ARTS, COMMERCE, SCIENCE &
COMPUTER SCIENCE COLLEGE**
ASHVI KD

334.	Ghuge Kajal Ravsaheb
335.	Ghuge Nilesh Dattatray
336.	Ghuge Priti Rajendra
337.	Ghuge Shilpa Bhausahab
338.	Ghuge Vanita Subhash
339.	Ghuge Vishal Shankar
340.	Gite Priyanka Bhausahab
341.	Golwad Priyanka Suresh
342.	Gunjal Akash Dilip
343.	Hajare Sonali Sampat
344.	Hajare Sumit Mhalu
345.	Ighe Sagar Sampat
346.	Jadhav Amol Tukaram
347.	Jadhav Pallavi Balasaheb
348.	Kadalag Priyanka Rajendra
349.	Kadam Amit Ashok
350.	Kangane Devendra Sanjay
351.	Kangane Kalpana Sanjay
352.	Kangane Komal Namdeo
353.	Kangane Namrata Baburao
354.	Khair Rupali Bhimraj
355.	khemnar Aparna Kisan
356.	Khemnar Payal Satish
357.	Kute Ashok Bhaskar
358.	Lokhande Rupali Baban
359.	Nagare Kalpesh Kailas
360.	Nagare Pooja Maruti
361.	Nagare Vidya Sampat
362.	Pawar Rajendra Nandu
363.	Phad Gaurav Dilip
364.	Phanse Shubhangi Bhima
365.	Sabale Yuvraj Navnath
366.	Sanap Sonali Navnath
367.	Sanap Sunil Sakharam
368.	Sangale Sachin Sudam
369.	Sangale Sagar Babasaheb
370.	Sangale Shital Ambadas
371.	Sarode Komal Pandurang

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune
(I.D.No.PU/AN/ACS & CS /066/2001) Phone (02425) 240051 Fax : 02425 - 240051

Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar, Pin - 413 738
Email ID : ashvicollege@pravara.in Web : www.pravara.in/acsbcs ashwi

372.		Sasane Pooja Raju
373.		Sayyad Ayesha Latif
374.		Shelake Bharti Suresh
375.		Shinde Komal Anil
376.		Sose Ravindra Dinkar
377.		Sose Samadhan Dagadu
378.		Tambe Dhanjay Ashok
379.		Tambe Harshada Gangadhar
380.		Thorat Diksha Dilip
381.		Udawan Pragati Ravindra
382.		Ugalmugale Tejal Arun
383.		Varpe Rahul Haushiram
384.		Wabale Vrushali Ganpat
385.		Waghmare Gauri Bhausaheb
386.	F.Y.B.Sc	Admane Vaishnavi Dattatray
387.		Andhale Pooja Dattatraya
388.		Andhale Vishal Gavaram
389.		Avhad Poonam Sopan
390.		Bachkar Nikita Govardhan
391.		Barde Vaibhav Nivrutti
392.		Barde Vijaya Laxman
393.		Bhokare Poonam Anil
394.		Bhosale Pravin Bhausaheb
395.		Bhosale Shobha Prabhakar
396.		Bhusal kirti Gorakshanath
397.		Bidave Ganesh Popat
398.		Bondre Aniket Suresh
399.		Bondre Priyanka Rajendra
400.		Bondre Sakshi Sandip
401.		Bondre Samiksha Nandu
402.		Bramhane Kunal Arun
403.		Bramhane Sarthak Dilip
404.		Chaudhar Jayant Bhivraj
405.		Chaudhari Chaitali Ashok
406.		Chavan Ashwini Kailas
407.		Daradi Rahul Eknath
408.		Datir Pratiksha Balasaheb
409.		Datir Sangita Bhausaheb

410.	Datir Vanita Damu
411.	Datir Yogesh Dhodiram
412.	Dhamale Pravin Lahanu
413.	Dongare Nikita Ramnath
414.	Gadekar Aditi Nanasaheb
415.	Gadhve Sachin Santosh
416.	Gaikwad Shraddha Shivaji
417.	Ghugre Arjun Annasaheb
418.	Ghugre Dhanshri Bhima
419.	Ghugre Dipali Babasaheb
420.	Ghugre Satish Gajanan
421.	Ghugre Shreya Rajesh
422.	Gite Ashwini Shivaji
423.	Gite Indrabhan Shankar
424.	Gite Rushikesh Ravsaheb
425.	Gite Soyam Raosaheb
426.	Godse Prajval Gurunath
427.	Gosavi Ketaki Prakash
428.	Hundare Monika Gorakh
429.	Jadhav Priyanka Sanjay
430.	Jondhale Akash Ashok
431.	Kadam Mayuri Dinkar
432.	Kadam Rani Shivani
433.	Kadam Sumit Dnyaneshwar
434.	Kale Mayuri Anil
435.	Kale Shubham Gorakh
436.	Khamkar Hrishikesh Bhagwan
437.	Kharat Pratiksha Prakash
438.	khose Prajakta Balasaheb
439.	Kshirsagar Prasad Sanjay
440.	Kuldharan Kalyani Tanhaji
441.	Labade Jyoti Ramdas
442.	Laware Puja Navanath
443.	Mandhare Kiran Vijay
444.	Mandhare Vikrant Kailas
445.	Mankar Omkar Annasaheb
446.	Mhaske Nikhil Suresh
447.	Mhaske Prajakta Sandip

448.		Muntode Abhishek Sanjay	
449.		Nagare Akshada Balasaheb	
450.		Nagare Kajal Rajendra	
451.		Nagare Kaveri madhav	
452.		Nagare Kiran Dinkar	
453.		Nagare Sejal Sanjay	
454.		nagare Sonali Maruti	
455.		Pabal Prachi Ram	
456.		Pabale Akanksha Rambhau	
457.		Patole Kiran Santosh	
458.		Pawade Ganesh Somnath	
459.		Ranawat Mayakuvar Onkarsingh	
460.		Rupwate Ankita Ravsaheb	
461.		Salunke Avinash Gangadhar	
462.		Satpute Ganesh Sampat	
463.		Shaikh Muskan Janmohamad	
464.		shelke Suyog Prabhakar	
465.		Shinde Ashutosh Tukaram	
466.		Shinde Chaitali Suresh	
467.		Suryawanshi Narendra Ramesh	
468.		Tajane Mayuri Sanjay	
469.		Tajane Priti Ashok	
470.		Talole Satyam Dattatray	
471.		Tambe Nikita Abasaheb	
472.		Tambe Rutuja kisan	
473.		Thorat Ishwar Goraksh	
474.		Varpe Ravina Bapusaheb	
475.		Wadekar Akshay Rajendra	
476.		Wagh Kavita Digambar	
477.		Wagh Mayur Rambhau	
478.		Wagh Pratibha Rambhau	
479.		Wagh Vishal Anil	
480.		Wagh Vishal Haribhau	
481.		Walhekar Pratibha Laxman	
482.		Wani Tejas Sunil	
483.	S.Y.B.Sc	Andhale Saurabh Nandkishor	Visit at Vani -Saputara
484.		Bambale Priyanka kisan	

LOKNETE DR. BALASAHEB VIKHE PATIL
(PADMA BHUSHAN AWARDEE)
PRAVARA RURAL EDUCATION SOCIETY'S
**ARTS, COMMERCE, SCIENCE &
COMPUTER SCIENCE COLLEGE**
ASHVI KD

485.	Bansode Sahil Babasaheb
486.	Bhandari Sejal Jayantilal
487.	Bhusal Aniket Ajendra
488.	Datir Navnath Ashok
489.	Divekar Rutuja Dattatraya
490.	Dokhe Nirmala Sanjay
491.	Gadekar Jayshree Gopala
492.	Gadekar Rugved Sanjay
493.	Gaikwad Arti Arun
494.	Gaikwad Durga Vilas
495.	Gaikwad Nikita Makarand
496.	Gaykhe Kalyani Rajendra
497.	Ghughe Kiran Annasaheb
498.	Ghughe Vaishali Ashok
499.	Gite Ashvini Raosaheb
500.	Gite Pallavi Sanjay
501.	Gulave Vyankatesh Dattatray
502.	Hodgar Arti Sanjay
503.	Ile Rahul Tukaram
504.	Mali Archana Dattatraya
505.	Mengnar Akshada Thaka
506.	Mhaske Anupama Rajendra
507.	More Amol Balasaheb
508.	More Shalini Machhindra
509.	Nagare Manish Maruti
510.	Nagare Rushikesh Bhausahab
511.	Nagare Santosh Shivram
512.	Nagare Vishavdhanya Gangaram
513.	Nirmal Sandesh Bhausahab
514.	Pabal Prajkta Sopan
515.	Pachpind Triveni Ambadas
516.	Palande Akash Sonyabapu
517.	Pawade Piyushkrushna Sunil
518.	Pawar Bhakti Sudhakar
519.	Puri Akash Bharat
520.	Rahane Snehal Balu
521.	Salve Komal Eknath
522.	Sangale Kajal Subhash
523.	Shaikh Alfiya Rafik

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune
(I.D.No.PU/AN/ACS & CS /066/2001) Phone (02425) 240051 Fax : 02425 - 240051

Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar, Pin - 413 738
Email ID : ashvicollege@pravara.in Web : www.pravara.in/acsbcs ashvi

524.		Shaikh Liyakat Shafi	
525.		Shaikh Rahim Bashir	
526.		Shaikh Shahrukh Ajij	
527.		Shejul Snehal Sanjay	
528.		Shendkar Manjusha Annasaheb	
529.		Shinde Payal Dnyaneshwar	
530.		Shinde Pratiksha Santosh	
531.		Shinde Priya Deepak	
532.		Talekar Samir ganpat	
533.		Ugalmugale Vanita Bhanudas	
534.		Umbarkar komal Ashok	
535.		Varpe shital Babasaheb	
536.		Varpe Vikas Vilas	
537.		Vyawhare Amol Rajendra	
538.	T.Y.BSc	Ambedkar Aniket Balasaheb	
539.		Andhale Abhijit Bhausahab	
540.		Bangaiya Dhananjay Rajendra	
541.		Bhagat Ravindra Vijay	
542.		Bhosale Amol Babasaheb	
543.		Bhosale Manisha Ravsaheb	
544.		Bhusal Priyanka Sanjay	
545.		Bhusal Suvarna Kailas	
546.		Bhusari Kailas Sayaji	
547.		Borude Prerna Vijay	
548.		Daradi Vishal Balasaheb	
549.		Datir Dipali Ramnath	
550.		Datir Rupali Namdeo	
551.		Datir Shubham Suryabhan	Padmashri. Dr. V. V.P Sugar Industries, Pravaranagar and K.V.K Babhaleshwar
552.		Dighe Kiran Vijay	
553.		Dongare Ashvini Ramdas	
554.		Gadekar Mayuri Sudhakar	
555.		Gadekar Nikhil Gajanan	
556.		Gagare Kiran Balu	
557.		Gagare Krushna Sanjay	
558.		Gaikawad Dipali Dattatray	
559.		Gaikawad Gaurav Anil	
560.		Gaikawad Prasad Ashok	
561.		Gaikawad Pratik purushottam	
562.		Gaikawad Sarika Bhikahari	
563.		Gaikawad Vishakha Babasaheb	

LOKNETE DR. BALASAHEB VIKHE PATIL
(PADMA BHUSHAN AWARDEE)
PRAVARA RURAL EDUCATION SOCIETY'S
**ARTS, COMMERCE, SCIENCE &
COMPUTER SCIENCE COLLEGE**
ASHVI KD

564.	Gaikwad Avinash Sarjerao
565.	Ganore Swati Sanjay
566.	Gholap Nutan Sanjay
567.	Ghuge Pramila Namdeo
568.	Gite Hrishikesh Kanhu
569.	Gite Kanchan Bajirao
570.	Hajare Ujjwala Sopan
571.	Jadhav Ganesh Ramesh
572.	Jadhav Mrunal Sambhaji
573.	Jagtap Komal Ravsaheb
574.	Jangam Omkar Sudhir
575.	Joshi Dipak Sahebrao
576.	Joshi Ganesh ashok
577.	Joshi Varsha Shankar
578.	Kadam Nilesh Sunil
579.	Kadam Shubham Shivnath
580.	Kale akshay Radhakisan
581.	Kale Sonali Babasaheb
582.	Kale Sonyabapu Prakash
583.	Kangane Dipak Pandharinath
584.	Khemnar Hirabai Muktaji
585.	Khemnar Umesh Rajendra
586.	Khilari Varsha Vishnu
587.	Labade Amol Balasaheb
588.	Londhe Saurabha Chandrabhan
589.	Mahanuhbav Sapana Popat
590.	Mali Pravin Balasaheb
591.	Mule Pooja Ambadas
592.	Muntode Rutuja Sampat
593.	Nagare Anisha Sanjay
594.	Nagare Bharat Mothyabhau
595.	Nagare Kanchan Balasaheb
596.	Nagare Pandurang Ramkrushna
597.	Nagare Rahul Dinkar
598.	Nagare Reshma Dashrath
599.	Nagare Shital Bhausahab
600.	Nighute Rushikesh Narendra
601.	Pathan Karishma Kamruddin
602.	Patole Nawnath Ashok
603.	Paulbudhe Avani Sanjay

Affiliated to Savitribai Phule University, Pune
(I.D.No.PU/AN/ACS & CS /066/2001) Phone (02425) 240051 Fax : 02425 - 240051

Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar, Pin - 413 738
Email ID : ashvicollege@pravara.in Web : www.pravara.in/acsbcs ashvi

604.	Pawar Kalpana Bhaskar
605.	Rakecha Nikita Kailas
606.	Sangale Komal Sanjay
607.	Sangale Sonali Shivaji
608.	Shejul Rutuja Dattatray
609.	Shelake Sonu Rajendra
610.	Shinde Pooja Appasaheb
611.	Shinde Shubhangi Sanjay
612.	Sonawne Abhijeet Sanjay
613.	Sonawne Pranali Vilas
614.	Sose Macchindra Vitthal
615.	Sose Shrikant Haribhau
616.	Talekar Aishwarya Sanjay
617.	Tambe Monika Navnath
618.	Tambe Pankaj Subhash
619.	Tambe Sachin Suryabhan
620.	Tambe Shraddha Ashok
621.	Thorat Kajal Ashok
622.	Thosar Rutika Laximan
623.	Umbarkar Shital Ashok
624.	Virkar Priyanka Bhimaji
625.	Walhekar Gayatri Dilip
626.	Walhekar Gitanjali Balasaheb
627.	Walhekar Mayur Ganpat
628.	Walhekar Pallavi Babasaheb
629.	Walzade Prashant Anil

ATTESTED
Dable
IIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

1.3.3.1. Number of students undertaking project work/field work / internships

Sr.No	Sr. no. of DVV	Name of the Student	Class	Date of Visit/ Project Work	Name of Project title/Field visit place
1	3	Amale Gitanjali kailas	SYBA	12/02/2020	भारतीय फुलशेती
2	8	Bondre Suraj Mahadu	SYBA	12/02/2020	आपत्ती आणि आपत्ती व्यवस्थापन
3	13	Fulpagar Sushant Hari	SYBA	12/02/2020	महाराष्ट्रातील वनसंपदा
4	18	Gite Aniket Ramesh	SYBA	12/02/2020	औषधी वनस्पती
5	23	Jedgule Priya Devram	SYBA	12/02/2020	दळणवळण सोई
6	28	kale Rushikesh Bhagwan	SYBA	12/02/2020	मानवी आरोग्य
7	35	Mali Akshay Ashok	SYBA	12/02/2020	औद्योगिकीकरण
8	44	Nagare Vishal Subhash	SYBA	12/02/2020	पशुपालन
9	59	Sanap Sonali Radhuji	SYBA	12/02/2020	भारतातील पिके व त्याची माहिती
10	100	Hajare Saurabh Changdev	SYB.Com	12/02/2020	To Study the Soil Pollution
11	150	Divekar Rutuja Dattatraya	S.Y.B.Sc	12/02/2020	Noise Pollution
12	200	Andhale Jayshree Vilas	FYB.A	03/02/2020	Mahableshwar-Raigad
13	250	Kadam Suraj Balasaheb	FYB.A	03/02/2020	Mahableshwar-Raigad
14	300	Shinde Rohan Santosh	FYB.A	03/02/2020	Mahableshwar-Raigad
15	350	Kadalag Priyanka Rajendra	TYB.Com	11/02/2020	Pali - Raigad
16	400	Bondre Aniket Suresh	F.Y.B.Sc	9/01/2020	Agricultural farm insect collection Ashvi kd Village.

LOKNETE DR.BALASAHEB VIKHE PATIL
(PADMA BHUSHAN AWARDEE)
PRAVARA RURAL EDUCATION SOCIETY'S
**ARTS,COMMERCE,SCIENCE &
COMPUTER SCIENCE COLLEGE**
ASHVI KD

17	450	Muntode Abhishek Sanjay	F.Y.B.Sc	9/01/2020	Agricultural farm insect collection Ashvi kd Village.
18	500	Ghuge Vaishali Ashok	S.Y.B.Sc	29/01/2020	Vani-Saputara
19	550	Daradi Vishal Balasaheb	T.Y.B.Sc	05/12/2019	Pad. Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Co-operative Sugar Industry Pravaranagar
20	600	Nagare Reshma Dashrath	T.Y.B.Sc	05/12/2019	Pad. Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Co-operative Sugar Industry Pravaranagar
21	629	Walhekar Mayur Ganpat	T.Y.B.Sc	05/12/2019	Pad. Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Co-operative Sugar Industry Pravaranagar

ATTESTED
Dable
IIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp.College,Ashvi Kd
Tal. Sangamner,Dis. Ahmednagar 413738

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune
(I.D.No.PU/AN/ACS & CS /066/2001) Phone (02425) 240051 Fax : 02425 - 240051

Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar, Pin - 413 738
Email ID : ashvicollege@pravara.in Web : www.pravara.in/acsbcs ashvi

कृष्णा, वाणिज्य, विज्ञान व सं. शास्त्र महाविद्यालय

नाम - आभासे गीतांजली
कुलस

विषय - पर्यावरण

ग्रहण्य घटक - भारतीय फुलशेरी
मार्गदर्शक - प्रा. पर्वत एन. एस.

2019-20

ATTESTED

Deble

Principal

42, Durgam Chaudhary, Sec 3, Ganga College, Sec 3, Noida
U.P. 201305, Dist. Aligarh

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	घटक	प.सं.
१	प्रस्तावना	१
२	पुस्तकें मध्य	१
३	प्रकार	१
४	निष्कर्ष	१

16/12/25

ATTESTED

Datta
Principal

प्रस्तावना

सैंद्रु सोडा पिक्चर वैरिटेय म्हाजे या पिक्चर क्वालिटी म्हाजे कमी पाव्यावर व कोनव्याही जमिनीत घेवारे फायदेशीर पीक आठे सैंद्रु हे पीक पुढाच्या हिकानी जास्त विकले जाते मुसुगातीला मालेले फुले कळी वेळ नये म्हणजे कळी अवस्थेतच उडवते त्यामुळे माडाची रान्धीघात चंगली होईल सैंद्रुची फुले पूर्व ठमलेवी आवश्यक वेडवीत सुरू होव्याचा काळावधी 2.5 ते 3 महिने बाजारभावाचा अंदाज घ्यावा सैंद्रुची फुले माडावर 5 ते 6 दिवस बाकतात खताची पहिली मात्रा लागवडी नं. 100-15 दिवसांनी ट्रांगोडार 19:19:19 / नत्र: पालाश: र-फुरफ 12.500 किलो खताची पुसरी मात्रा फुले निघव्यास सुरूवात झाल्यावर ट्रांगोडार 10:26:26 / नत्र: पालाश: र-फुरफ 25 किलो पाणी पावसाळा सोडता तर जमिनीच्या प्रकारानुसार पाणी घ्यावे पावसाळ्यात पाणी साचणार नाही याची काळजी घ्यावी जमिनीच्या प्रकारानुसार ताफसा परिस्थितीत थुरपणी मिश्रणी झाल्यावर पाणी घ्यावे वरु सडे मोंबरी मध्ये पाऊस नसतना 8 दिवसाच्या अंतराने पाणी घ्यावे खत दिल्यानंतर पाणी घ्यावे. माडाला कळी उजालोपासून फुले पोसव्याच्याकाळत पाणी कमी पडू देऊ नये महाराष्ट्रातील हवामानावर हे पीक रोता येते मात्र इकडम जोराचा चाऊस, कडु उज व कडक धंढी या पिक्चर मानवत नाही. हव्या तेमध्यम जमिनीत अरपूर फुले व वेळेवर मार्केट हंगाम या गोष्टी साध्य होतात, तर भारी काळ्या जमिनीत माडाच्या विस्ताराने फुलाच्या हंगाम लावता व उत्पादनावर ही परिणाम होत

ATTESTED

Dable
Principal

पुष्पशोती का आविर्भाव

ग्रामीण मागत रोजगाराच्या साधनाची कमतरता आहे. एतक्या प्रतीची खेडीत जमीन आहे. शेती हे प्रमुख जीवन उपजीविकेचे साधन आहे. शेतीचे कमी होत जाणारे क्षेत्र कृषी साधनाची कमी उत्पादकता व जास्तीचा उत्पादन खर्च वेगवेगळ्याची बाजारपेठे च्यामुळे शेती व पयशाने साधन शेतकरी अंशुचरीत येत आहे. अज्ञानविहासही स्थानांतरणाची वेळ नहान शेतक्यावर येते अशा परिस्थिती मध्ये कमी क्षेत्रात कमी उत्पादन खर्चात नियमित उत्पन्न मिळते त्यामुळे शेतक्यांचे आर्थिक स्तर व जीवनमान उपावठ्यास महत होते.

फूलशोती.

फूल या पिकाची व्यापारी युटीकोण देवन केलेली शेती ह्या मध्ये फुले विकून व्यापासून पैसे मिळवणे हा मुख्य उद्देश असतो.

फूलशोती प्रकार

1. वार्षिक - वर्षभर - मोगरा (पंगालीवी), गुलाब, निशिंगंध (मूलवडी) इ.
2. हंगामी - एक वर्षाच्या आत - झेंडू, गोलवडीवा (बिजली) अंस्टर, शेवंगी.

फूलशोती फायदे

- 1) शाश्वत उपजीविकेसाठी समाप्तमाध्यक
- 2) पारंपारिक पिकाना जीव देऊन वर्षभर उत्पन्न मिळते
- 3) कमी लागत जासा उत्पन्न मिळते.
- 4) स्थानांतर करणे लागत नाही, गावातच पैसा मिळते

फुली फूलशोती साठी आवश्यक गोष्टी

- 1) शेतीच्या कामाचा नियमितपणा
- 2) मर्यादित पाण्याची (संश्लित सिंचन) व्यवस्था

ATTESTED
[Signature]
Principal
Arts, Commerce, Science & Clinic College, Ashvi Ka
Tal. Surapur, Dist. Ahmednagar 413718

पुष्पशोभी जलसिंचन

1. खासतः करी व ओरेंजे-पक्षीने केन्नासुके खासतः शोभा
2. पुष्पशाहला पाठी शोभा प्रकारे सिंचते.
3. तस खासतः होत नसत.
4. पुष्पशोभी जलसिंचन करतः व पुष्प शोभती करतः खासतः शोभा
5. आपूर्ति पुष्पशोभी जलसिंचन करतः

मैंगू लागवड

हंगामान : महाराष्ट्रातील हंगामानावर हे पीक होत घेते, मात्र एकूण महाराष्ट्राचा पाऊस, कडक उन्हा व कडक थंडी या पिळाना मानवत नाही.

जमिन : हंगामानाचे मुख्यतः जमिनीत भरपूर फुले व वेळेवर मार्केट हंगाम या गोष्टी साध्य होतत, तर भाडी काळ्या जमिनीत झाडाच्या विस्ताराने फुलाच्या हंगाम लांबवी व उच्चपाहनावर ही परिणाम होत.

पूर्वमशागत :- उभी आडवी नांगरणी करून शेणखत / गांडूखत भर खत म्हणून टाकावे व नंतर जमिन सपाट करून ही न फुटावर सरी पाडावी

हंगाम . - जुलै, ऑगस्ट जानेवारी - फेब्रु, दिसरा - दिवाळी सणाच्या तारखेचा अंदाज होऊन लागवड करावी. लागवड केल्यापासून 40 ते 60 दिवसात फुले तोंडवीला येतात. मीडुची व्यापारी तळावरील लागवड करवता शेपवाटीकित शेपे तयार करूनच लागवड करावी

पूर्व मशागत : आडवी : उभी नांगरट करून ह्यावी शेणखत / गांडूखत भरखत म्हणून टाकावे. जमीन सपाट करून ह्यावी

निष्ठाणे ५० त्रुटे त्रेरः.

आफ्रीकन इतल ठारिप - ५० त्रुटे, कलकजा

सेइ २५०० रोपे

रोपवाहीका :

प्लेडुपी लागवडु जेव्हा आपण वयावरी तळकाम करतो तेव्हा अगोदर रोपवाहीके मध्ये रोपे उभार करून घ्यावेत. लागवडी साठी गाडी वाफेचे अंतर आठ्यावन ३ मिटर लांबी - ५ मिटर रुंदू व २० से. मी. उंचीचे (लांबी रुंदीचीरिबतीनुसार कमी जास्त होऊ शकते) गाडी वाफेचे रुंदीने बाणी देण्यासाठी पाट सोदावे.

गाडी वाफ्यात ५० कि. मी. लांबीचा टाकावे वाफ्याच्या रुंदीने लीडेज पावडर टाकावी. त्यामुळे मुंग्या वाफ्याज्वेगार नाहीत. गाडी वाफ्याज्वेगारिणीस्य समीतर २-३ से. मी. छानाच्या रेषा चढून घ्यात ही टाकावे. जेवर पाणी घ्यावे. रोपे साठ्यातून ५६ ते २० से. मी. उंचीची आठ्यावर वाफ्यातून काढून घ्याच रिवरी लागवडीत. लागवडीसाठीची रोपे ३ आठ्यावड्याची असतात.

पाणी : पावसाळा सोडुना तर जमिनीच्या सक्करानुसार पाणी घ्यावे. पावसाळ्यात पाणी साचणार नाही याची काळजी घ्यावी. जमिनीच्या सक्करानुसार वाफसा परिस्थितीत खुरपणी

निंदणी ह्याल्यातून पाणी द्यावे. परंतु शेटे-जोडो, प्रदो पाऊस नसताना ६ दिवसांच्या अंतराने पाणी द्यावे खत दिव्यानंतर पाणी द्यावे. ह्याद्वारे काढी आनीपासून फुले चीसण्याच्या काळत पाणी कमी पडू देऊ नये.

उते :

खालील माते मध्ये खते दिव्यास फुले फुलेहट व वननहार विषयक उत्पादन सुरु होण्याचा काळावधी 25 ते 3 महिने

खताची पहिली मात्रा	खताची दुसरी मात्रा
प्रागवधी नंतर 10-15	फुले निहाळ्यास सुरुवात
दिवसांनी-हार्नेहार 15:15:15%	माळ्यावर हार्नेहार 1:26:26
नत्र: पाल्नाश: स्फुर 12:5:00	% नत्र: पाल्नाश: स्फुर 12:5:00
दिवसांनी	25 दिवसांनी

प्रागवधी नंतरची विगा:

सुरवातीच्या काळत प्रागवधी खालील प्रमाणाने तब घेऊ देऊ नयेत.

सुरुवातीला झालेले फुले (कळी) रोऊ नये त्यासाठी कळी उर्वरतेतपरीदारित. त्यामुळे झाडाची शाखीयता चंगाली होईल फुटवा होण्यास व वाढण्यास मदत होते.

फुलांची काळी :

मेढूची फुले पूर्ण ठमलेली उर्वरतेत तरीदारित सुरु होण्याचा कालावधी 2.5 ते 3 महिने, वाजवभावाचा अंहाज ह्यागु मेढूची फुले झाडावर 5 ते 6 हिसा शकतात

उत्पादन :

तपशील	माहिती
क्षेत्र	10 गुठे (1000 चौ. मी)
बिघाणे	10 हेम
शेपे	3000
सरासरी उत्पन्न हंगाम	1000 किलो
दूर प्रति किलो	10 रु
सकलित उत्पन्न वर्ष	10,000 रु

रोग व कीड़ नियंत्रण

कीड़	नियंत्रण
लाल कीड़ी केसाळ अळी रोग	कपाटे २० मिमी + चाथोवीट ३० सेंम प्रति १५ ली पाणी अ्युराक्वीन ३० मिली प्रति १५ ली पाणी
मुळकुन-आडे सुळुन जातान उ शेवटी मरतान	नियंत्रण पाणी वेडाप्रिम १५ सेंम प्रति ली. पाळ्यात एकत्रित करतान नंतर आडाची आंबडची कराने

पूर्ण राठ झालेला व फुले तोंडणीस सोंडुपे क्षेत्र

मींगरा लागवड

मींगराच्या झाडाचे आयुष्य १०-१२ वर्ष असते. साडे इकरा लासले नियमित उत्पन्न मिळते. मींगराच्या फुलांचा उपयोग भाजक दार, दुग्, गुच्छ, भाजरे, वेव्या व वैजपुजत सर्वा विस्तृत प्रमाणावर होतो.

हवामान :

कोरडे, मध्यम तापमान अशा हवेत फुलांचा चांगला झुल्ल मिळतो. कोरडे हवामान, कमी प्रमाणात धुंदी व भरपूर सूर्यप्रकाश याने चांगले मानवतात व फुलांचा उत्तम वहाव येतो.

जमीन :-

पाण्याचा निचरा होणारी मृसाती अशा कोवळ्याची जमिनीत पिक घेता येते. जमीन खोल खणून किंवा मांगवून प्रक व सुसमृद्धीत करतात

लागवडीचा हंगाम :-

पावसाळ - जुलै - ऑगस्ट, हिवाळा - सप्टेंबर - ऑक्टोबर, उन्हाळ्यात लागवड करू नये

पूर्व मशागत :-

जमीन सपाट करून ह्याची आडुकी + उभी नागर करून ह्याची भावत झोळ करून ह्याचे

5 फुट अंतरावर सरी पावती सरी 45 से. मी. (हीड फुट) खोन्न करामी
 6 फुटावर एक पाटी शेणखत गरखत म्हणून वगणते
 जमिनीच्या प्रकारानुसार पाणी घ्यावे. सततसरी पावसाळा प्रत्ये पाणी
 देण्याची गरज भासत नाही, दिवळ्यात ह्या ते पंढाय दिवसातून
 एकदा, उन्हाळ्यात आठ दिवसातून एकदा पाणी घ्यावे बहार
 चालू असताना पाण्याचा राना घडू हेक नये.

खते - रासायनिक खतांना हे मिळच्यागळे प्रतिसाहू देते.

मिनेखत	खाताची मात्र पहिली 6 माहिने नंतर 5 सुट साठी	खताची मात्र दुसरी : 12 महिने नंतर 5 सुट साठी
लागावडीचे वेळी प्रत्येक झाडाला 2 ते 2.5 कि लो चांगले कुजवलेले शे वखत खडदा मरताना घ्यावे	साधारणपणे 12 किमी हागेर (13:13:13) नत्र : पाळ्याध : रुपुरध) तति झाड 60 ग्राम खत झाडा मोठती मोलाकाव घ्यावे. खत माती झाड होणे गरजेचे आहे.	साधारणपणे 25 किमी हागेर (10:20:20) नत्र : पाळ्याध : रुपुरध प्रति झाड 120 ग्राम + 5.0 किमी मॅग्नेशियम सल्फेट प्रति झाड 25 ग्राम ह्या ते त्यामुळे बहार निघमित रहाव्यास महत होते फुट आ चांगला येतो.

लागावडी मंतरची निशा
 आंतर मशागत

सुरुवातीच्या काळात लागावडी खालील शेतामध्ये तण येऊ देऊ नयेत
 लगेच काढून टाकावे. झाडे मोठे झाल्यावर सातळीमुळे तण कमी
 येतात. जमीन कुपुकी ने मुसामुसत काढी त्यामुळे जमिनीची
 मशागत होते.

मर फेणे : सहा महिन्यांनंतर झाडाला मातीची भर घ्यावी. मर देण्यासाठी
 प्रत्येक झाडास अर्धा किमी शेणखत गाडूबखत खतंचा सडिमा जोस दालावे
 व नंतर मातीची भर घ्यावी.

ह्या वेळीस खरी सरी महीन माडे वरंघावर घेतील व झाडाच्या एका
 डाबूनने पानी देता येईल

छाटणी :

ते महिन्यांवर चाली नुसार झाडांची छाटणी करावी ज्यामध्ये
⁵ मुख्यतः पुखाही फुले नसलेली कोवळी कांदी लांब ठावर असेल
⁶ अशा कांदीची छाटणी झाडाच्या उंचीनुसार करावी. ह्यारी सारखा
 बोल अकार येईल या प्रमाणे छाटणी करावी. यामुळे फुटका जास्त
 घेऊन उत्पन्नास रस्त्यात होते.
 मांगवड - (5 गुंठे क्षेत्रासाठी)

5 बाघ 5 फूट लांबवडी झाडी 200 रोप लांबातील
 कमल पिशाळी व्यवस्थित दलदलेने कापून घ्यावी. झाड रोपाची
 माती फुटणार नाही याची काळजी घ्यावी. रोप लांबवडी नंतर
 रोप झोवडीची माती हाताने व्यवस्थित झाडून घ्यावी.

चाणी

एक वर्ष नंतर पुर तीन महिनांनी बहार कायम राहण्यासाठी हलकी
छाटणी करावी. तीन वर्षानंतर नोव्हेंबर-डिसेंबर महिन्यात
छरड छाटणी करावी

शुभाची काढणी

उत्पादन सुरु होण्याचा काळ - ८-७ महिने, फुले हररोज सकाळी लवकर काढी
उत्सर्जन काढून सूर्योदय नंतर काढी फुलते अधिक चारलेली फुले फुलनात
व व्यापक सुमंदा मती होत.

उत्पादन:

अपकील	माहिती
<p>हैड</p> <p>संगणक त्रुटीची संख्या</p> <p>संवासी उपलब्ध उरि विवरण</p> <p>एकूण उपलब्ध [उरि]</p> <p>संवासी एर प्रति दिना</p> <p>एकूण उपलब्ध / वर्ष</p>	<p>5 ग्रॅम</p> <p>200 ग्रॅम</p> <p>0.750 ते 1.000 किग्रा</p> <p>200 ते 270 किग्रा</p> <p>350 रु</p> <p>32,000 ते 43,000 रु</p>

रोग व कीट नियंत्रण

कोट	नियंत्रण
<p>सुनाईते उरुउरु, मान, कोकी</p>	<p>रोग [डायमिथोयाट] 15 मिली</p> <p>+ 1.0 लीटर पाणी किंवा इमिडोप्रोप्रिड 3 मिली</p> <p>प्रति 1.0 मि पाणी किंवा अॅक्टरान कायमसिंथेस</p> <p>5 ग्रॅम प्रति 1.0 मि पाणी</p>
<p>पांढरी भाडी</p>	<p>प्लाइड 5 ग्रॅम + 1.0 लीटर पाणी किंवा</p> <p>मॅन्कोझॉल 1.5 मिली + 1.0 लीटर पाणी किंवा</p>
<p>पाने खाणारी अकी</p>	<p>एकानक्स [क्विन्झेफॉस] 1.0 मिली + 1.0 लीटर पाणी</p>
<p>रोग</p>	<p>नियंत्रण</p>
<p>शुई, केंपा</p>	<p>वर्चीसिस्टॉल [कार्बेन्डाझिम] 2.0 ग्रॅम + 1.0 लीटर पाणी किंवा</p> <p>एरम 45 मॅन्कोझॉल 1.5 ग्रॅम + 1.0 लीटर पाणी</p>

निवेदन

निवेदनकार फुलशेती ब्यावसायाच्या अभ्यास कक्षामाठी मी
होई लागवड महाराष्ट्रातील हवामानावर हे पीक होता येते
मात्र एकूणम जोराचा पाऊस, कडक उन् व कडक थंडी या
पिकाच्या मानवत नाही या हंगाम जुलै, ऑगस्ट जानेवारी
- फेब्रु पुसरा - दिवाळी सणाचा तारखेचा अंदाज होऊन
लागवड करावी

झेंडूची लागवड जेव्हा आपण व्यापारी तलावर
करतो तेव्हा अगोडर रोपवाटीके मध्ये रोपे तयार करून ब्यावसा
लागवडी साठी गाही ठाफेचे अंतर स्पाधारण 3 मिटर सांधे
मिटर रंगू व 20 शाखत उपजीविकेसाठी लागू पहायक
वासांसारिक पिकांना जोडू देऊन वर्षभर उत्पन्न मिळते
कमी लागत जास्त उत्पन्न मिळते स्थलांतर
करावे लागत नाही, झांबावय पैसा मिळतो

मर्यादित पाण्याची संसहीत लिचन व्यवस्था
कुलशेती क्षेत्रामध्ये फवारणी व फुल रोडणी कमी वेळ
पांगल्या प्रकारे करण येते आदर्श फुलशेती अभ्यास
महत होत महाराष्ट्रातील हवामानावर हे पीक होता
येते मात्र एकूणम जोराचा पाऊस, कडक उन् व
कडक थंडी या पिकाच्या मानवत नाही, जागेत
हत्तव्या ते मध्यम जागेनीत म्हणून फुले व वेळवर
मार्केट हंगाम या गोष्टी साध्य होतात व हंगाम
जुलै - ऑगस्ट जानेवारी - फेब्रु पुसरा - दिवाळी सणाचा
तारखेचा अंदाज होऊन लागवड करावी लागवड
केल्यापासून 40 ते 60 दिवसात फुले तोंडणीला
येतात झेंडूची ब्यापारी तलावरील लागवड करताना
रोपवाटीकेत रोपे तयार करूनच लागवड करावी
कोणखत 7 गाडूकखत मखत म्हणून वापरावे

आफ्रीकन टुबल टाईप 40 सेंम कलाकाला मीडू 2500
रोपे झेंडूची लागवड जेव्हा आपण व्यापारी तलावर
करतो तेव्हा अगोडर रोपवाटीके मध्ये रोपे तयार करून
ब्यावसा

Sell
Date _____
Tk Principal

Page No
Date

Project Of Environment

Name :- Bondre Suraj Mahadu

Class :- S.Y. B.A

Subject :- Environment

Subject Teacher :- P
Parwat Sir

ATTESTED

Dable
The Principal

Arts, Commerce, Science & Computer
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar

आपत्ती

आणि

आपत्ती

व्यवस्थापन

ATTESTED

Debi
Principal

At. Commerce, Science & Computer Centre
B. Sangamner Dist. Amravati-431701

17
25

* नैसर्गिक आपत्ती *

नैसर्गिक आपत्ती हा नैसर्गिक शोकाचा एक प्रकार असतो. (उदा. पूर, झंझावत, चक्रीवादळ, ज्वालामुखी, भूकंप, उष्णतेची लाट किंवा भूस्खलन) यांमुळे आर्थिक, पर्यावरणात्मक, अथवा जिवहानी होऊ शकते. प्रभावीत लोकसंख्येच्या हानीप्रमाणेच हानी अवलंबून असते. म्हणूनच जी क्षेत्रे हानीप्रवण नसतात तिथे नैसर्गिक शोकाची नैसर्गिक आपत्ती आणू शकत नाही. नैसर्गिक शोका आणि नैसर्गिक आपत्ती यांच्यामधील फरकाचे ठोस उदाहरण म्हणजे १९०६ साली सैन फ्रॅन्सिस्को मध्ये झालेला भूकंप हा आपत्ती होता. नैसर्गिक आपत्तीच्या सर्वेक्ष यादीकरता संदर्भित यादी पहावी.

अनुक्रमणिका

१. भूपृष्ठीय आपत्ती

१.१ हिमस्खलन

१.२ भूकंप

१.३ ज्वालामुखी

२. भूपृष्ठ जलीय आपत्ती

२.१ पूर

२.२ अमान विस्फोट

२.३ ट्सुनामी

३. हवामान शास्त्रीय आपत्ती

३.१ हिमवादळ

३.२ पादळी वारे

३.३ अवर्षण

३.४ गारपीट

३.५ उष्णतेची लाट

३.६ झंझावत

ATTESTED

Handwritten Signature

Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar - 431371

४. आग
५. आशेव्य आपत्ती ५.१ साधुचि रेठ
५.२ दुष्काळ

६. अवकाशीय आपत्ती

६.१ आघात

६.२ सोर वादळे

६.३ गैमा किरण विकोट

१.० सुपुष्ठीय आपत्ती

१९१० वेल्डिंग हिमस्खलन

१९१० रोजर्स पास हिमस्खलन

१९५४ ब्योनस हिमस्खलन

१९९९ गाब्लुर हिमस्खलन

२००२ कोस्का कामबिन खडक बर्फ स्खलन

१.२ झूकप :- झूकप म्हणजे संतर्गत झूस्तर आपापसांत

आढळून पृथ्वीच्या पृष्ठभागाचे अचानक

हादरेणे स्पंदनाचे परिणाम बदलू शकते. झूकपाचा

झुनीगत मुळ केंद्र म्हणून ओळखला जातो. केंद्राच्या

थेट वर पृथ्वीच्या पृष्ठभागावरला बिंदू पृष्ठकेंद्र म्हणून

ओळखला जातो. प्रत्यक्षा झूकपामुळे मनुष्यजीव व पद्म्य

जिपांचा नाश जावितच होतो. मात्र झूकपामुळे होणाऱ्या

दुय्यम बदला जशा की इमारती कोसळणे, आग

झागणे त्कुनामी येणे आणि ज्वालामुखी फडकणे ह्या

प्रत्यक्षात मनुष्याकरीता आपत्ती ठरत असतात. यापैकी

बऱ्याच बदला बहुधा चांगले बांधकाम सुरक्षा पणा

पूर्वसूचना आणि आपत्काशीन स्थळांतरणाचे नियोजन यांचे

आधारे टाळता येण्याशक्या असतात.

ATTESTED

[Signature]
HCP

संपन्न परिसर शहरक्षेत्राची वीचे विमोचन
जाण्यास सुरुवात झाली येत सायनात साक्षरतेच्या
काळातील काही स्थांति लक्षात घ्या सुरुवात
यातील सुरुवात सोळात

१. २००४ साली हिंद महाशाठरात जाणवता सुरुवात
हा नोंदवलेल्या इतिहासातील लिसच्या प्रमाणात
स्थांति मोठा सुरुवात होता त्याचे वार्षिक
परिमाण ६१-६३ इतके होते ह्या सुरुवातीने
निर्माण जाणवता लुणामी वरिष्ठे २.२६.००० लोकांचे
पेढा ठेवते

२. २०११ साली रोहिकु येथे जाणवता सुरुवात आणि लुणामी
त्याचे नोंदवलेले वार्षिक परिमाण ६१-६३ इतके होते
सुरुवात आणि लुणामी यांच्यामुळे जाणवता निवृत्तिलोनी
१६.००० रुग्ण ठांबिक होती आणि १२.००० लोक सज्जुनी
थेवता आहे

४. २७ फेब्रुवारी २०१० रोजी विलीत जाणवता सुरुवात आणि
लुणामी हा सुरुवात २२ परिमाणाचा होता याच्यामुळे
५२५ लोकांचे जीव गेले

४. १२ मे २००८ रोजी यानिमधील सिव्युआनामधील जाणवता
सुरुवात याचे परिमाण ७.६ होते ह्यामुळे २७ मे २००८
पर्यंतच ६१.२५० लोक वृत्त्युमुखी पडले होते

५. जुलै २००६ मध्ये जावा येथे जाणवता सुरुवातीने
लुणामी साटा असल्याच्या होत्या ह्याचे परिमाण
७.७ इतके होते

६. २००५ मध्ये काश्मीरमध्ये जाणवता सुरुवात ७.२-७.३

परिमार्गिका होता ज्यामुळे पाकिस्तानमध्ये
७९.००० लोकं प्रवाह होई.

१.३ ज्वालामुखी : ज्वालामुखी सर्वदूर विनाश

कारण शकता आणि परिणामत
समस्त प्रकृते आपत्ती बाध शकता प्रमाणात
ज्वालामुखीच्या मरुतच्यामुळे विनाश आणि प्रवाहाचा
प्रवाह होणारी हानी समाविष्ट असते. दुसरे
म्हणजे ज्वालामुखी जास्त होत असताना लाव्हारस
निर्माण होऊ शकतो. तो ज्वालामुखीच्या तोंडाजवळ
बाहेर पडत असताना वाटत आताही ती बांधकाम
आणि वनस्पती यांचा विनाश करत जातो. विशेष
म्हणजे ज्वालामुखीतून बाहेर उडणारी राख म्हणजे
सामान्यता निवडेली राख असते जिचा ढग बनून
आसपासच्या परिसरात जाड थरांत जाऊन विशालते
हि पाव्यासोबत मिसळली असता कोकरीसारख्या बट्ट
पदार्थ निर्माण होऊ शकतो. पुरेशा प्रमाणात राख
साठली असता राखी हॉपरही कोसळून पडतात.
आताही राखी प्रमाणात ती शक्यतात आली तरी
मरुत्यास हानी पोहचते. ज्वालामुखीच्या आसपासच्या
आताही मरुत्यास हानी मुख्य काशा तप्त ढगांचे
उसळते होत असतात. जे निवत असताना उताश्वजन
असत येतात असे मजले जाते की आताच
प्रवाहांमुळे पॉपेटिंगा विनाश झाला होता. ज्वालामुखीतील
विनाशाचा प्रवाह किंवा झुड्याबग यांना लहर असे
संबोधले जाते. १९५३ मध्ये लागीवर्डची आपत्ती लहान
ओढवली होती. १९८५ मध्येही अशीच शहर अहममद
गडले जाऊन अशीच शोकांतिका बघून आशी अना
जिच्यात अंदाजे २३,००० लोक मारले गेले होत.

मूळ निधीचे प्रकाशना ज्याच्यामुळे म्हणजे अतितीव्र
ज्वालामुखी तीळा - सर्वनाश सिद्धांतानुसार
७० ते ७५ हजार वर्षापूर्वी तीळा तळावान
जीकच्या ज्वालामुखीच्या जाळत होण्यामुळे मानवी
लोकसंख्या १०,००० पर्यंत खरली. शेवटचे नवी
हजार ती वेळ हजार प्रजननक्षम जोडण्यापर्यंत
सिमील झाली ज्यामुळे मानवी उन्नतता मोठा
नस्यला निर्माण झाला होता. ह्यामुळे उत्तर
गोलार्धातील तीन चतुर्थांशी वनस्पतीही नाहीच्या
झोपेच्या होत्या.

२. संपूर्ण जलिय आपत्ती

२.१. पूर :- पूर म्हणजे जलाशय सरून बाहेर
वाहणारे पाणी यामुळे आसपासची जमीन
सुद्धा जाते. पुराची युरोपीयन व्याख्या मशी माहे
की सामान्यतः पाण्याबाधी नसलेल्या जमिनीचे तात्पुरते
पाण्यात बुडून जाणे. प्रवाही पाण्याच्या परिभाषेत
माटेच्या अंतर्प्रवाहासाठी पूर मसे संघीयता येईल
सरून वाहणाऱ्या व अनिर्दिष्ट वेगाच्या जलाशयांमुळे
पूरपरिस्थिती निर्माण होऊ शकते. परिणामतः पाणी
नेहमीचे किनारे सोडून बाहेर पडते. बाहेर पडणारे
पाणी मानवाच्या वापरातील खडे शहर किंवा इतर
व्याप्त क्षेत्रास धोका निर्माण करते.

काही सर्वात दृश्यमाण पूर

१ विशेषतः चीनमधील हुआंग हे (पीत नदी) नदीशा
नेहमीचे पूर येत असतात. १९३१ च्या महापूराने

८.००.००० ते ३०.००.००० मध्ये खर्च झाले होते.

२) १९९३ चा महापूर अमेरिकेच्या इतिहासातील सर्वात विस्तृत पुर होता.

३) १९९४ च्या चीनमधील यांगत्से नदीच्या पुरांत १.४ कोटी लोक बेघर झाले.

४) २००० च्या पुराने मोझम्बिकची बहुतांश कुमीतीन सातहापर्यंत पाण्याखाली बुडली. हजारो लोक मृत्युमुखी झाले. अनेक वर्षांपर्यंत देश उद्विग्न राहिला.

५) २००५ च्या सुषईतील पुराने १०९४ लोकांचे प्राण गेतले.

६) २०१० च्या पाकिस्तानातील पुराने अनेकांची प्राणहानी करत असता पिके आणि पायाभूत सुविधांनाही हानी केली.

ठणकटीबंधीय प्रदेशांतील वाटळीमुळे विस्तृत प्रमाणावर पुर आणि वाढणी उद्भवू शकतात. जसे की:

१) पूर्व पाकिस्तानातील (हृदयच्या बांगलादेशात) १९७० मध्ये झालेला मोसा वाढणी

२) चीनमध्ये १९७५ मध्ये झालेले टायफून जिना वाढणी

३) अपान - विस्फोट : खीम पाहान्या
 तलावातुन अचानक कर्ष कि प्राणिक
 वायुचे कारणे बाहेर पडते किंवा
 त्याचा स्फोट होतो त्या घटनेस अपान
 विस्फोट मसे म्हणजे जाते ह्यामुळे
 वन्यजीव परपुष्टान आणि मनुष्याप्राणी यांचा
 वृद्धावरून जाण्याचा धोका संभावतो तथा अपान
 विस्फोटांमुळे तलावात उदळत्या लाटांमुळे सुनामी
 लाटाही निर्माण होऊ शकतात शास्त्रा असे
 समजतात की प्लुसखयन ज्याला मुळी सक्रियता किंवा
 स्फोट अशा अपान - विस्फोटास बत्ती देऊ शकतात
 आजवर केवळ दोनच समान विस्फोटांचे निरीक्षण
 केले गेलेले आहे आणि त्यांची नोंदही स्वामी
 गेलेली आहे

१) १९८४ मध्ये कॅमेरूनमधील मोनोफन तलावातील
 अपान विस्फोटात जवळपासच्या ३७ रहिवाशांचा
 मृत्यु झाला.

२) १९८६ मध्ये न्योस तलावाजवळ बरच
 मोठा अपान - विस्फोटात १,७०० ते १,८००
 माणसे श्वास कोडल्याने मारली गेली.

३. रेखामानशास्त्रीय मापती

३.१ हिमवाढले खुप कमी तापमान, तीव्र वारे आणि प्रचंड प्रमाणातील हिमताप या स्वभावात्मक लक्षाणांनी युक्त अशा तीव्र स्वरूपाच्या हिवाळी वाढ्यांना हिमवाढले म्हणतात. हिमवाढले व हिमवाढली यांतील मुख्य भेद म्हणजे वाऱ्याची तीव्रता. हिमवाढले म्हणवले जाण्याकरता हिमवाढलीतील वाऱ्याचा वेग ३५ ताशी असणे व त्याहून अधिक असणे दृश्यमानता १/४ मेलंपर्यंत कमी होणे आणि ४ व अधिक तासापर्यंत चाबू शहणे ही व्यावहारेक लक्षाणे दियुन याची लागतात. ताज्या हिमतापापेक्षा आधीच झालेल्या हिमतापास हुरहुरून कळव्याकरता जमिनीवरील हिमवाढ्यांत वेगवान वारे असावे लागतात. हिमवाढ्यांचा स्थानिक आर्थिक व्यवहारांवर नकारात्मक प्रभाव पडत असता आणि हिमताप क्वचित होणाऱ्या भागांत त्यामुळे दृश्यमानता ही नाहीशी होऊ शकते.

महत्वाच्या हिमवाढ्यांत खालील हिमवाढले समाविष्ट आहेत

- १) १८८८ मधील अमेरिकेतील महावाढले / हिमवाढले
- २) २००८ मधील अफगाणिस्तान मधील हिमवाढले
- ३) १९४७ मधील उत्तर अमेरिकेतील हिमवाढले

४) १९७२ मधील इराणच्या हिमवाढ्यात सुमारे ४,००० मृत्यु झाले ते सनत ५ ते ७ दिवसांपर्यंत सुरुच होते.

वाढणी वारे : वाढणे उपाकरीबंधी
वाढणे संभावत आणि त्पुनान हि सर्व
निरनिशळी नावे मुकान अविष्कारची नावे
माहेत ज्यात महासागरांवर निर्माण होणारी
वाढणी इतके प्रणाली कार्यरत असते १९७०
चा मोझा संभावत आजवरचा सर्वात घातक
संभावत होता. मटलांटीक मधील सर्वात विद्यात
संभावत १७८० सालचा महासंभावत होता ज्यामुळे
मार्टिनीक, सेंट इकस्टेरेडिस आणि बार्बाडोस
यांचा पुरता विध्वंस झाला होता. त्यामुळे
२००५ मध्ये अमेरिकेतील आखात किनारा उध्वस्त
झाला.

अवर्षण :- इतिहासात सर्वविध्यात असलेल्या अवर्षणात
खालील अवर्षणांचा समावेश होतो.

१. १९०० सालचे आशतातील अवर्षण ज्यात मडीच
ते साडेतीन कोटी लोक मृत्युमुखी पडले.
२. १९२१-२२ चे खोशिमत युनियन मधील अवर्षण
ज्यात ५० लाख लोक उपासभारीने गांधीस
झाले.
३. १९२८-३० चे वायव्य चीनमधील अवर्षण ज्यात
दुष्काळ पडून ३० लाख लोक मारले
गेले.
४. १९३६ व १९३९ चे चीनमधील सिचुआन प्रांतातील
अवर्षण ज्यात ५० लाख ते २५ लाख लोक मारले गेले.

- सुनामी : समुद्रांतर्गत चडलेल्या सुकंपामुळे सुनामी लाटा निर्माण होतात सभो नांग येथील सुकंप शायलंड 2008 मधील हिंदी महासागरातील सुकंप तसेच सिदुया वे येथे चडलेल्या भूस्खलन सशा घटनांमुळे सुनामी लाटा उदरगु शकतात
- १) २००४ मधील अओ नांग शायलंड येथे चडून आलेली सुनामी २००४ मधील हिंदी महासागरातील सुकंपाने निर्माण केलेली डोकसींग डे सुनामी आनि लिथी आपत्ती
- २) १९५३ मध्ये सिदुया वे मलास्का येथे चडलेल्या भूस्खलनाने ओळखलेली सुनामी
- ३) २०१० मधील चिलीतील सुकंपामुळे ओळखलेली सुनामी
- ४) २९ ऑक्टोबर २०१० रोजी सुमात्रा, इंडोनेशिया येथे ओळखलेली सुनामी
- ५) ११ मार्च २०११ रोजी फुकुशिमा, जपान येथे उसळलेली आनि प्रशांत महासागरात पसरलेली सुनामी

आपत्ती व्यवस्थापन

आपत्ती म्हणजे काय ? किंवा आपत्ती कशास संबोधता येईल.
आपत्ती म्हणजे ज्या संकटामुळे राष्ट्राची किंवा समाजाची मोठ्या प्रमाणात निर्वीत हानी आर्थिक आणि सामाजिक हानी होते तसेच त्या राष्ट्रावर किंवा समाजावर त्याचे दूरगामी परिणाम होतात अशा संकटाचा आपत्ती असल्याला म्हणतात.

आपत्तीचे व्यवस्थापन कशा प्रकारे केले जाते (आपत्ती व्यवस्थापनाचे टप्पे)

आपत्ती व्यवस्थापनाचे तीन प्रमुख टप्पे आहेत.

१) आपत्ती पूर्व व्यवस्थापन :- यामध्ये प्रशिक्षण जनजागृती उपक्रम यंत्रणांचा सशत व प्रात्यक्षिक आपत्ती व्यवस्थापन आराखडा तयार करून यंत्रणा सुसज्ज ठेवणे विविध आपत्ती प्रतिपाद द्यांशी अंपक व समन्वय ठेवणे.

२) आपत्ती प्रसंगी व्यवस्थापन :- प्रत्यक्ष आपत्काळीन प्रसंगी मदत कार्यचे नियोजन करणे व मदत यंत्रणामध्ये समन्वय राखणे.

३) आपत्ती नंतरचे व्यवस्थापन :- आपत्ती नंतर कराव जाणारे मदत कार्य नियंत्रीत करणे मदत व पुनर्वसन योजनेची योग्य संमसलजावणी करणे इत्यादी.

नैसर्गिक आपत्ती परिसर झुंकप
उपजामुळी, वाढव्वाटे, पूर, दगापुरी इ.
यांसारख्या नैसर्गिक आपत्ती माठाशळा पुरव
हस्तबस करून टकतात त्यासाठी सतर्क रावे
सांगते या आपत्तींना तोंड देण्यासाठी विशेष
प्रशिक्षणांनी युक्त माठाशांना सज्ज ठेवावे सांगते.
त्यासाठी आंतरराष्ट्रीय पातळीवर ऑक्टोबर महिन्याचा
दुसरा बुधवार राहून ठेवतात. व या आपत्तीवर
भावर बाबल्यासाठी करण्याच्या कारवायांची उजळणी
करतात. संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या 22 डिसेंबर 2016 च्या
सर्वासाधारण अधिवेशनात नैसर्गिक आपत्तींना भावर बाब
ल्यासाठी प्रस्तुत दिवशाची घोषणा झाली. सदर
दिवशाचा सोहळा ऑक्टोबर महिन्याच्या दुसऱ्या बुधवारी
साजरा केला जातो.
चित्रकला निबंध फोटोग्राफी स्पर्धा आयोजित
करून विद्यार्थ्यांत तसेच नागरिकांमध्ये आपत्तिकालात
कुसा प्रतिसाद घ्यायचा यासंबंधी चाखना देणारे
छाडे गिरवीमे जातात. सभापरिषदांमून झूतकाळातील
घटनांमून मिळायले छाडे प्रशिक्षणार्थी वापरले जातात.
छोट्या छोट्या गावांना मुकामित करून सव्य
भर्ष सहाय्य करण्याची व त्याद्वारे उदरभरण
झालेली जीवने उभारण्याची संकल्पना रूप रूप
उपयोगी ठरल्याची दिसून येते. तीचे महत्व या
दिवशाच्या उपक्रमामून सकलांना परतून दिखे जाते.
संयुक्त राष्ट्रसंघाचे कॅंपेरेम डेव्हसप फंड सांगी
डिपार्टमेंट ऑफ इकॉनॉमिक्स मुंड संशोधन अफेअर्स
या शाखा हातात हात घालून या सोहळ्याचे
जगभर नियोजन करित असतात.

आपत्ती व्यवस्थापन आणि कोकिसमाग

मानवनिर्मित व निसर्गनिर्मित असे आपत्तींचे दोन प्रकार आहेत. विशेषतः हवामानातील बदलांमुळे नैसर्गिक आपत्ती अधिक प्रचलित होऊ शकतात. त्यामुळे मशा नैसर्गिक आपत्तीत निर्मित व वित्त हानी होण्याची शक्यता असते. ती नफाकार येत नाही.

सुकूप महापुर चक्रीवादळ अतिपृष्ठी या सर्व घटना नैसर्गिक आपत्तीमिष्टेच मोडणाऱ्या आहेत. मशा आपत्तीमिष्टे जिवित व वित्त हानी टाळण्यासाठी महाराष्ट्र आपत्ती व्यवस्थापनांतर्गत विभागीय व जिल्हा स्तरावर आपत्ती व्यवस्थापन प्रक्रियांची स्थापना करण्यात आली आहे. इतकेच नव्हे तर केवळ शासनाने 2004 मध्ये आपत्ती व्यवस्थापन कायदा पारित केला आहे. याचा मुख्य उद्देश नैसर्गिक आपत्तीमिष्टे होणारे नुकसान राबवणे व सर्वांना सुरक्षितता प्रदान करणे हा आहे. हा कार्यक्रम प्रशासकीय यंत्रणेकडून राबविता जातो. तरी देखीस संकटकाळीन परिस्थितीचा मुकाबला करून लोकांसह आताही तितकाच महत्वाचा आहे.

विभागास्तरीय आपत्ती व्यवस्थापन प्रक्रियाकडून विभागीय माथुत गठेश ठरू शकण्या मर्यादीतनावासी जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन प्रक्रिया स्मन्वय साधण्यात येत असून सक्षमपूर्व लक्ष्य पावसाळ्यात निर्माण होणाऱ्या संभाव्य आपत्तीमिष्टे सुरक्षा व्यवस्था करी ठेवण्यात यावी त्याद्वारे जिल्हास्तरीयपासून ग्रामपातळीपर्यंत आयोज्यावुसार कोकिसमाग उपाययोजना करता येत आहे याची नोंद घ्यावी.

विभागा स्तथावरुन करव्यात येत असलेल्या
 उपासयोजना :- विभाग स्तथावर नियंत्रण
 कक्षा स्थापन करव्यात येत यच्च प्रमाणे
 जिष्ठा व तालुका स्तथावर नियंत्रण कक्षा
 स्थापन करव्याच्या सुचना देव्यात आलेल्या
 आहत या नियंत्रण कक्षाची सेवा 24 तास
 उपलब्ध शहणार आहे निर्माता होणारी सक्ताव्य
 परिस्थितीहा हातळव्यासाठी प्रशासन सज्ज आहे
 याशिवाय पुर परिस्थितीमुळे साथ येगाना नियंत्रित
 ठेवव्यासाठी आशेव्य यंत्रणा विद्युत पुरवठा सुरक्षित
 ठेवव्यासाठी महावितरण कंपनी दुरुष्टवणी सेवा सुस्थितीत
 ठेवव्यासाठी दुरसंचार विभाग रस्त्याने वाहतूक संपर्क
 असावा यासाठी सार्वजनिक बांधकाम विभाग राज्य
 परिवहन महानडळ पाटवघारे विभाग व इतर संबंधित
 विभागांना आवश्यक सुचना देव्यात आल्या आहेत
 आपातकाळीन परिस्थितीत प्रशासकीय यंत्रणेसोबतच
 शास्य महाविद्यालयीन विद्यार्थी पुनसिक्षी होमगार्ड
 पीसीस प्रशासन स्वयंसेवी संस्था सामाजिक कार्यकर्ते
 आदींचा प्रामुख्याने सहभाग असतो तसेच आपातकाळीन
 परिस्थितीमध्ये ग्रामस्थांनी देखील हिरीयने पुढाकार
 घेऊन सुरक्षा व्यवस्थेसा सहकार्य करव्याची गरज
 आहे

आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजेच Disaster Management
 मुळ अर्थान्त मोठा आणि व्यापक विषय आहे
 ह्या विषयावर इटनेटवर अनेक पुस्तके वेब प
 Websites मिळतीस ह्या सगळ्यांचा इत्भून
 माहावा होणे तसे शक्य आहे तरी देखील
 आपला व्यावारात आवश्यक गुजुडी साहती मिळवव्याची
 प्रयास नक्कीच करू शकतो जेणे करवून आपत्ती

सारख्या विकट परिस्थितीत आपण मार्ग काढून
आपले प्राण वाचविण्याचे प्रयत्न नक्की
करू शकतो.

आपल्या भारतात तसे पाहिले तर मुळाच
चळवळ दुष्काळ पुर, भूकंप, सुनामी, चक्रीवादळ
आदी, जातीय दंगे, दहशतवाद मशा विविध
प्रकारच्या आपत्ती आढळतात.

१) नैसर्गिक आपत्ती - दुष्काळ, पुर, भूकंप, सुनामी
चक्रीवादळ इत्यादी.

२) मानवनिर्मित आपत्ती - आगी, जातीय दंगे, दहशतवाद
इत्यादी.

म्हसे वर्गीकरण केले जाते.

आपला भारत देश हा नैसर्गिक आपत्ती येणाऱ्या
जगातील सर्वात मोठा देश समजला जातो. म्द्वाने
भारतामध्ये दरवर्षी ५०% भागात भूकंप तसेच ३०%
भागात दुष्काळ २०% भागात पुर येत असतो.
तसेच विविध प्रकारच्या जातीय दंगेही दहशतवाद, आगी
या सुद्धा वारंवार घडतांना दिसतात.
कोणत्याही प्रकारच्या आपत्ती आल्या की आज आपण
सगळे शासनाला दोष येण्यात खबरदारी मानतो. परंतु
आपण जर मुळ समंजस नागरिक म्हणून आपली
जबाबदारी मीळवून वागायला आगळा तर खूप
प्रमाणात गोष्टी बदलू शकतील.

5/20/21

ATTESTED

Principal

PAGE NO.:

DATE: / /

Project Name :- भारतीय वनसंपदा

Name of student :- फुलफार सुशान्त हरी

पर्यावरण

पुस्तक

दिनांक - 2019-20

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp College Ashvi Kd
Tal. Ashvi Kd, Ahmednagar-431738

A.C.S.F. C.S. College Ashvi. K.d.

अनुक्रमिका

अ.न.	तपशिल.
१	प्रास्तावना
२	वन संपत्ती
३	सदाहरित वन
४	फान्सडी वन
५	काटेरी वन
६	हिमालयीन वन
७	उष्ण कटीबंधिय वन
८	झुडपी व काटेरी वन.
९	प्राणी.

17
25/11

ATTESTED

Pabte
TIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Rd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413738

प्रस्तावना

मी 5-Y.B.A या वर्गात शिकत आहे. आम्हाला पर्यावरण हा विषय आहे. म्हणून त्याची जोपासना करणे हे माझे कर्तव्य आहे. आम्हाला पर्यावरणाचा लेखी पेपर + प्रकल्प असा विषय आहे. पर्यावरणाचा लोकारोपस यामध्ये सरांनी मागदर्शन केले. या पुढित लेखाची कारणे सुद्धा सरांनी आम्हाला दिली. या सगळ्या बाबींचा विचार करून आम्हाला सरांनी पर्यावरणाचे काही विषय दिले. त्यामध्ये मला आवेला विषय म्हणजे भारतीय वन.

भारतीय वनांमध्ये मी वनाची व्याख्या, वनाची माहिती वनाचे प्रकार हे सगळे मी नमुद केलेले आहे. वनाची माहितीसह, प्राणी, वनस्पती वनाचे महत्व काय आहे. व आपण वन का जोपासली पाहिजे. ही सगळे वनांचे काय काय आहे. याची सगळी माहिती मी माझ्या पर्यावरणाचा प्रकल्प तयार केलेला आहे. वनस्पतीचा उपयोग औषधप्रचारासाठी, रंजनासाठी व व्यापारधंद्यासाठी उपरीणी आहेत. या सगळ्या बाबी लक्षात घेऊन मी पर्यावरण प्रकल्प तयार केलेला आहे.

ATTESTED
Danu
Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashi Ka
Tal. Sanjivnagar, Dis. Ahmednagar 413738

भारत - वनसंपत्ती व प्राणीसंपत्ती

वनसंपत्ती ३

एखाद्या प्रदेशात वृक्ष, झाडे, झुडपे, वेली, गवत इत्यादी अनेक प्रकारच्या वनस्पती नैसर्गिकरित्या वाढतात. अशा वनस्पतींच्या समुहास वन असे म्हणतात.

वनात अनेक प्रकारच्या प्राण्यांचा व पक्ष्यांचा अधिवास असतो. वनांमुळे पर्यावरणाचा समतोल राखण्यास मदत होते. वनांपासून अनेक प्रकारची उत्पादने मिळतात.

भारतातील सुमारे 20% भूभाग वनाच्छादित आहे. सूर्यप्रकाश व पाणी यांवर वनस्पतींची वाढ अवलंबून असते. तसेच मृदा पाकृतिरूप रचना व हवामान यांचाही वनस्पतींवर परिणाम होतो. हवामानानुसार वनांच्या प्रकारात फरक होतो. रंगीत नकाशा क्रमांक 3 मध्ये भारतातील वनांचे प्रकार दाखविले आहेत.

भारतातील वनांचे पुढील प्रकार आढळतात.

① सदाहरित वने	⑭ उष्ण कटिबंधीय काटेरी वने
② पानझडी वने	⑮ प्राणी संपत्ती.
③ काटेरी झुडपी वने	
④ समुद्रकाठची वने	
⑤ हिमालयातील वने	
⑥ उष्णकटिबंधीय सदाहरित वने	
⑦ उष्णकटिबंधीय निमसदाहरित वने	
⑧ उपउष्ण कटिबंधीय सदाहरित वने	
⑨ उष्ण कटिबंधीय भाद्र, वृक्ष पानझडी वने	
⑩ सदाहरित वने	
⑪ भाद्र पानझडी वने	
⑫ शुष्क पानझडी वने	
⑬ झुडपी व काटेरी वने	

ATTESTED

P. P. P.
Principal

सदाहरित वने

सरासरी 2000 मिमीवैशा जास्त पर्जन्य भरपूर सूर्यप्रकाश असलेल्या भागात ही वने आढळतात. ही वने छानदाट असतात. या वनांतील वृक्षांची पाने हळू व हिश्वीगार असतात. या वनांतील झाडांचे लाकूड कठीण, वजनाने जड व टिकाऊ असते. सदाहरित वनांत सर्वाधिक जैव-विविधता आढळते. या वनांत मोढगनी, शिशव, खर इत्यादी वृक्ष व अनेक प्रकारच्या वेली आढळतात. अध्याश्रीच्या दक्षिण भागात हिमालयाच्या पायथ्यालगत व पूर्व भारतात ही वने आढळतात. नैसर्गिक खर लाकडी सामान, इमारती व जहाजबांधणी यांसाठी या वनांचा उपयोग होतो. या प्रकारची वने, महाबळेश्वर खंडाळा, माथेरान, श्रीमारांकर अंबोली अशा ठिकाणी आढळतात. गंभूळ, विशा, पारजांब, हिश्या, अंजर मांभगा, लालदेवदार, वगैरे इतरांमध्ये फांगडा, शमिठा वामणी दिंडा, सुरंगी फापरी वगैरे आढळतात विकसित झालेल्या उंच वृक्षांच्या जंगलात मोठ्या बाखी पळसवेल वाटीळी वगैरे अजस्र वेली मोठ्या प्रमाणात आढळून येतात. या वनांचा उपयोग इंधनासाठी होतो व औषधोपचारासाठी या वृक्षांच्या मोठ्या वाटा आहे.

ATTESTED

Principal

पानझडी वने

३००० ते २००० मिमी पर्जन्याच्या प्रदेशात ही वने आढळतात. कोरड्या ग्रहकृत वाष्पीकृताने पाणी कमी होऊ नये म्हणून वनस्पतींची पाने गळतात. वड, पिंपळ, साग, बांबू इत्यादी वनस्पती या वनात आढळतात. भारतात पानझडी वनांचे क्षेत्र इतर वनांपेक्षा वरचे मोठे आहे. सध्याची उल्लेख्य भाग विंध, सातपुडा, मैकल, छोटा नागपुरचे पठार हिमालयाचा पायथ्याकडील भाग पूर्वेतील इत्यादी प्रदेशात ही वने आढळतात. तेताचे सामान, कागद निर्मिती व भारत व जहानबांधणी यांसाठी या वनातील लाकडाचा उपयोग होतो. समशितोष्ण कटिबंधीय प्रदेशात जेथे थंड हिवाळे, गरम उन्हाळे, व वाढीच्या वेळेस फुस्सा पाऊस असतो. तेथे ह्या प्रकारातील नैसर्गिक वनस्पती समृद्ध आढळतो. त्यांत मीठ, बीच, मॅपल, लारम, चेस्टनट इ. अनेक वृक्ष असून मनुष्याची लुडबुड नसती तर मध्य युरोपाचा बहुतेक भाग पूर्व आशियाचा मध्य भाग आणि उत्तर अमेरिकेचा पूर्व भागही त्यांनी व्यापला असता ह्या प्रकारची उन्हाळ्यात हिरवी शहारी वने इतर स्थानिक स्वरूपात आढळतात.

३) कोरें व झुडपी वने

दीर्घकाळ कोरडा उन्हाळा व ५०० मिमीवेक्षा कमी पर्जन्याचा प्रदेशात वने आढळतात. दीर्घकाळ कोरडे व उष्ण हवामान असलेल्या प्रदेशातील वनस्पतीमधील पाण्याचे वेगाने वाष्पीभवन होते. ते कमी होण्यासाठी वनस्पतींची पाने आकाराने लहान असतात. व त्यावर लव असते. त्यांच्या पानांवर व फांद्यांवर काटे असतात. काही वनस्पतींची खोटे मांसल असतात. या वनांतील झाडांची मुळे जमिनीत खोलवर जातात. खैर, वाझूळ, खेजडी, कोरफड, घायपाल इत्यादी वनस्पती इथे आढळतात. भारतीय पठारावरील पर्जन्यछायेचा प्रदेश. राजस्थान सौराष्ट्र व कच्छच्या भागांत ही वने प्रामुख्याने आढळतात. यांतील वनस्पतींचा इंधनासाठी व औषधांसाठी उपयोग होतो येथे कमी पाऊस असल्यामुळे वनस्पती अगदी विरळ आहे. या भागातील कमी व नापीक जमिन आढळतात. नगर, पुणे, सातारा, सांगली या जिल्ह्यांच्या पूर्वे भागात सोलापूर मराठवाडा व पश्चिम विदर्भ अशा पुढाच्या वनस्पती आढळतात. या रानात पानझडी जातीचे गवते व वृक्षही आढळतात व गवताळ माळराने असे दृश्य या रानात दिसते. उन्हाळ्यात या वृक्षांची अगळी पाने गळून पडतात व पावसाळ्यात पुन्हा नवीन पालवी फुटते.

१) समुद्रकाठी वने

किनाऱ्यालगत दलदलीच्या भागात, खाऱ्यांच्या व खोजगांच्या भागात क्षारयुक्त व मृदाव दमट हवामान असते. अशा ठिकाणी ही वने आढळतात. या वनांतील वनस्पतींना खारफुटी असे म्हणतात.

सुंदरवन मध्ये आढळणारी सुंद्री ही वनस्पतीमुद्दाम खारफुटीचाच एक प्रकार आहे. खारफुटी वनस्पतीचे लाकूड तेलकट, हलके व टिकाऊ असते. वनस्पतींची मुळे जमिनीच्या बाहेर आलेली असतात. मुळांद्वारे खारफुटी वनस्पती श्वसनाचे कार्य करतात. या वनांमध्ये मोठ्या पुमाणावर जैवविविधता आढळते. किनाऱी प्रदेशात व भारतीय बेटांच्या किनाऱ्यालगत कमी-अधिक पुमाणात ही वने आढळतात. इंधनासाठी व होड्या तयार करण्यासाठी या वनांतील लाकडाचा वापर केला जातो. या वनांमध्ये व्यापारासाठी या वनस्पतीचा जास्त उपयोग होतो. या वनस्पतींचा उपयोग अनेक लाकडी उपजारे व वस्तु तयार करण्यासाठी होतो. समुद्रकाठी भागास ही होडी तयार करण्यासाठी याचा उपयोग करतात. समुद्राचे पाणी हे खारट असल्याने तेथील सगळा भाग हा क्षारयुक्त आहे. तेथे द्वाराचे पुमाण जास्त आहे. या भागात सुंद्री ही वनस्पती मोठ्या पुमाणात आढळून येते. खारफुटीचाच एक प्रकार म्हणजेच सुंद्री ही वनस्पती आहे. यामुळे समुद्राकठी जैवविविधतेचे पुमाण जास्त आहे.

6) हिमालयातील वने

हिमालयामध्ये उंचीनुसार वेगवेगळ्या प्रकारची वने आढळतात त्याचप्रमाणे वनस्पती प्रकारही बदलतात. (अ) अगदी उंचीवरील बर्फाच्याद्वारे झाडातील जल वितळल्यानंतर विविध फुलझाडे आढळतात. या वनस्पती आढळणाने अंदाज अन्वयानत त्यांचा जीवनक्रम केवळ प्रसिद्धी व नसलेल्या अन्वयने.

(ब) खोपेक्षा कमी उंचीवरील झाडात पार्वत, देवदार, फट असे व आढळतात. याच प्रकारची अनेक सुविपरीत वने आढळतात. (क) हिमालयाच्या पायथ्यालगत निम्न वने आढळतात. जमिनीच्या सुविपरीत व पाऊसही वनातील वृक्ष आढळतात. साल वृक्षाचे प्रमाण या भागात जास्त आहे. काय असलेल्या क्षेत्रातील वातावरण मज्जादारक व उन्हाळ्याक मज्जात. याच कारणाने निरानाच्या तोंडीने अनेक वेळा आपण वनस्पती असलेल्या प्रदेशास पर्यटक मज्जातून भेट देतो. भारतातील हिमालय पर्वतरांगातील डोंरीजोळी पर्वतारोहण दक्षिण भारतातील माथलेट डोंरी वेगवेगळी राष्ट्रीय उद्याने ही सर्व रमणीय ठिकाणे पर्यटकांचे आकर्षक वजले आहे. या वनांमुळे पर्यटन व्यवसायाला चालना मिळते व नैसर्गिक- विदेशी पर्यटक वनसंपदा असलेल्या देशास भेट देतात. आपली साहज्या वनस्पतीमुळे किनारी प्रदेशाचा वेगवान लक्षापासून खचव होतो. वनाच्याद्वारे क्षेत्रांमुळे सुनल पातळीचा योग्य प्रकारे समतल राखला जातो. वनांनी व्याप्त क्षेत्रात विविध प्रकारची पुष्पी, पक्षी व जीवसृष्टी वास्तव्याला असतात.

उष्ण कटिबंधीय सदाहरित वने

महाराष्ट्रामध्ये गिरेदुर्ग भागात सावंतवडी परिसरात ही सदाहरित वने पाहायला मिळतात. ज्या प्रदेशात 250 ते 300 से.मी पर्जन्यमान पडते. त्या भागात मळाकटि-
बंधीय सदाहरित वने उगळतात या प्रदेशातील झाडांचे
जस्त पुढील व जमिनीमध्ये ह्युमसचे पुढील जस्त
असल्याने या वृक्षांची उंची 50 ते 60 मी दरम्यान असते
सदाहरित वृक्षांचे जागचंपा पांढरा सिंढार, फणस, का-
वरी जांभूळ अशी उदाहरणे आहेत.

आर्थिक महत्त्व या वनाच्या आर्थिकदृष्ट्या
अर्थात पुढील उपयोग होतो. त्याचे कारण या
वनस्पतीपासून तयार होणारे लाकूड अतिशय कठीण
असल्याने ते टिंकर म्हणून वापरण्यास योग्य असत
ज्या उष्ण कटिबंधीय दमट पानगळीची वने ही पश्चिम
घाटात उगळतात. आसाममध्ये ही वने पाहू-
आने दिसून येतात. अंदाजाने निहोवरमध्ये या
वनांचा काही अंश दिसून येतो ही वने या भा-
गांमध्ये जस्त आहे. या भागात जस्त पर्जन्य पडते.
त्यामुळे तेथील हवामान उष्ण व दमट असते. तेथे
वने ही हिशवीवार असतात.

उच्च कटिबंधीय निमसदाहरित वने

वार्षिक पर्जन्य 200 से मी पेक्षा कमी अस-
णाच्या प्रदेशात निमसदाहरित अरब्ये आढळतात.
सदाहरित वने पश्चिम किनारपट्टीवर कीकठामध्ये त्यांच्या
एक सलग पट्टा पाहायला मिळतो. सह्याद्री पर्वत-
संभांच्या पश्चिम भागात काही वनस्पती व आंबीबी
ओगावळा, इगतपुरीच्या परिसर निमसदाहरित वने आढळ-
तात हे वृक्ष सदाहरित अरब्यापेक्षा जास्त उंचीचे
असतात. निमसदाहरित अरब्ये किंठल, राणफणरा
जाना कदम, शिसम, विवळा हे वृक्ष आढळतात.
उच्चकटिबंधीय निमसदाहरित वने ही पुढीलपणे पश्चिम
किनारी प्रदेशात आढळते तसेच ही वने आसाम व
ओडीशा मध्ये आढळते. त्याचपुढे अंदमान-निकोबार
मध्ये ही वने मीठ्या पुमाणात आढळतात. या
वनात वांबूचे वृक्ष मीठ्या पुमाणात आढळतात या
प्रदेशातील वृक्ष सदाहरित वनापेक्षा जास्त उंचीचे
असतात.

ATTESTED
[Signature]
Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Asha Kot
Tal. Sangli, Dist. Ahmednagar 431728

उपउष्ण कटिबंधीय सदाहरित वने

महाराष्ट्रात ही अरव्ये प्रामुख्याने २५० से मी पर्जन्य पडणाऱ्या भागात, महाकळेश्वर पाचगणी माथेरान आणि भिनाशंकटच्या परिसरात उपउष्ण सदाहरित वने आहेत. पावसाचे भरपूर प्रमाण तुलनात्मक दृष्ट्या मध्यम स्वरूपाचे तापमान दीर्घकाळ, पाऊस आणि आद्रता सर्व घटकामुळे सदाहरित वृक्ष आढळतात. सदाहरित अरव्यात जांबळा, भांबा, हिडा, बेहडा कारवी हे वृक्ष आढळतात. हिडा या झाडाचे वृक्ष टोक व मजबूत आहेत. या झाडांचा भाकार मोठा आहे. याचा उपयोग लाकडी भक्जारांसाठी केला जातो. हे झाड अनेक कारणांसाठी उपयोगी आहेत. येथील अनेक वृक्ष ही उपयोगात आणता येणारी आहेत. अशी वने थंड हवेच्या ठिकाणी अशी वने आढळतात.

उच्च कटिबंधीय आर्द्र पानझडी व उच्च कटिबंधीय रुक्ष पानझडी

सातपुडा पर्वत आणि अजिंठा उगसरांगात वृक्ष पानझडी अरब्ये आढळतात. वार्षिक पर्जन्य ८० ते १२० से.मी. दरम्यान ही अरब्ये कमी प्रमाणात आढळून येतात. उच्च कटिबंधीय वृक्ष धावडा, सिसम, तेंदू, पळस, लेडी, हेडी, बबेल, खैर, अंजन इत्यादी. या अरब्यातील वनस्पतींचा उपयोग हा टीकर मधुन व्यापारी दृष्टीने केला जातो. खैर वनस्पतीचा उपयोग कात करण्यासाठी केला जातो.

उच्च कटिबंधीय रुक्ष पानझडी वने ही प्रामुख्याने विदर्भाच्या पश्चिम भागात वर्धा-वेनगंगा नद्यांच्या खो-यात आढळतात. वार्षिक पर्जन्य ८० ते १२० से.मी. दरम्यान ही वने आढळतात. या वृक्षांची उंची २५ ते ३० से.मी. असते. ही वृक्ष अर्थिक दृष्ट्या महत्त्वाची असतात. यामध्ये सागवान, खैर, तेंदू, वीजसाळ, कुसुम, तीवस शीहन, सावन, चारोळी इत्यादी वने या वनांमध्ये प्रामुख्याने आढळतात.

सदाहरित वने

महाराष्ट्रात सदाहरित वने लुळुक पुमाणात आढळतात. विपुल पर्जन्याच्या प्रदेशात पठारी अथवा दग्याळीच्या हिस्शीगात वने आढळतात. या भागात 300 ते 600 से.मी पर्जन्य असते. या प्रकारची वने महाबळेश्वर खंडाळा, माथेरान, भीमाशंकर, अंबोली इशा ठिकाणी आढळतात. पठारावर जरी वृक्षांची उंची कमी असली तरी दग्याळीच्यातून हेच वृक्ष भरपूर उंच झालेले दिसतात. या वनांत खालील सदाहरित वृक्ष मुख्यत्वे करून आढळतात. जांबूळ, पिशा, पारजांब, हिरडा अंजर, आंबगा, लालदेवदार, वगैरे इतुपांमळे फांगडा, रामेठा, वामणी, दिंडा, सुरंगी, जापटी वगैरे आढळतात. विकसित झालेल्या उंच वृक्षाच्या जंगलात ओंबळ, गारवी, पळसवेल, वाटीळी वगैरे अजस्त वेली मीळ्या पुमाणात आढळून येतात.

आद्र पानझडी वने

वाटमाध्यवर्तून खाली उतरल्यानंतर सदापर्णी वनांच्या खालील वायूस ठेंगरुआरुवर व सपाट भागावर या पुष्करणी वने आढळतात. फर्नल्यमात 150 ते 200 से.मी. जिच.याची जमिन उळतामान थांमुळे सागवान वृक्ष असलेली पानझडी वृक्षांची जंगले या भागात आढळतात. जमिनीच्या सगदुरा पुमाणे झाडीयाची उंची 30-35 मी पर्यंत असू शकते. व्यापारी दृळ्या अशा वनांचे महत्व फार अरपूर पुमाणात दिसून येते ही वने अतिशय खनदाट असतात. या वनांमध्ये आद्रतेच पुमान जास्त आहे. त्यामुळे त्या वनांना आद्र पानझडी वने असे म्हणतात. या वनांमध्ये अनेक पुका. रचे प्राणी व पक्षी पाळयला मिळतात. या वनां मध्ये वाघ, सिंह, हत्ती, माकड, राहामृग, आदी जातीचे प्राणी या वनांमध्ये आढळतात. इथे अरपूर प्राणी असते. त्यामुळे या वनांमध्ये पाने असणाया वनस्पती जास्त पुमाणात आढळतात. व्यापारी दृळ्या अशा वनांचे महत्व फार आहे. वृक्षांमध्ये सागवान व त्याचवरोवर शिसम, सावर, बीजा, हळदू, कळंब, ऐन, बीडारा, शिरिष, अर्जुन. सावडा, धावडार, उपयुक्त वृक्ष आढळतात.

शुष्क पानझडी वने

शुष्क पानझडी वृक्षांचे पुमाने सर्वात जास्त असते. उष्णकटिबंधीय तर अशा वनामध्ये सर्वात वृक्षांचे पर्णहीन खराटे दृष्टीस पडतात अशा राजाल सागवान वृक्षांनी आढळतात. असाना, तिवस, सावर, चारोळी आढळतात. वेडडा, शेंदरी, चैरा, पळस, दमतींडी, दामनग, तेंबुलीर, उगरे वृक्ष सापडतात. काकीच्या जंगलात बीर, बाझुळ, कुडा, आपटा, तांबरट, वगैरे मध्यम, आकाराचे वृक्ष अथवा झुडपे आढळतात. दमरती लाकडाच्या दृष्टीने या प्रकारच्या वनांना कमी महत्त्व असले तरी भरपूर जळाळू लाकडाचा पुरवठा करणारी जंगले म्हणून ही राने उपयुक्त मानली जातात. अशा राजालीन वृक्षांची वाढ अतिशय उच्च असल्याने जर अजिंक्य असल्याने लाकूडतोड सुरू झाली तर सर्व प्रदेश केराळ होव्यासवेळ लागत नाही अशा वनात दुय्यम उत्पन्न देणाऱ्या वनस्पती म्हणजे तेंदू, गवते, ओषधी, वनस्पती उ. लाकूज अशा जंगलाचे महत्त्व वाढविला येईल या वनात अजिंक्य प्रकारच्या वनस्पती चा दुय्यम उत्पन्न देणाऱ्या वनस्पती आहे. या वनस्पतीचा उपयोग अजिंक्य आजारोपर उपचार करणाऱ्या आहेत. इथे जर लाकूडतोड करण्यास सुरुवात जर केली तर ही जंगले केराळ वनतोळ यासाठी या वनांची जोपासना केली जाते.

झुंपी व काटेरी वने

पठारी प्रदेशातील ७० सें. मी पेक्षा कमी पावसाच्या प्रदेशात वनस्पती अगदी विरळ आहे. या भागातील कमी व नापीक नमिने ही अशा प्रकारच्या वनस्पती आढळतात. नगर, पुणे, सातारा सांगली या जिल्ह्यांच्या पूर्व भागात सीलापूर मराठवाडा व पश्चिम विदर्भ अशा प्रकारच्या वनस्पती आढळतात. या वनांमध्ये मीठ्या पुमाणात झुंपी वनस्पती आढळतात. या वनात शेकरू हा प्राणी मीठ्या पुमाणात आढळतो. त्याचपुढे अथवा वाघ कोल्हा, लांडगा, ससा, घोरेफ, काळवीट अशा प्रकारचे अर्धे जीव या वनात आढळून ते आपली उपनिविका करतात. या वनात शेकरू ही खार मीठ्या पुमाणात पुष्कळ आलेली आहे. या वनांमध्ये मीठ्या पुमाणात काटेरी वनस्पती मीठ्या पुमाणात आढळतात. या वनस्पतीचा उपयोग लाकडी अवजारांसाठी या वनांचा उपयोग केला जातो. काटेरी कुण्या वनस्पती व त्यांच्याखरोबर रावताळ माळ राने असे दृश्य सर्वांस दिसते. वाझूळ, घोर, खैर, निंबू हे वृक्ष आणि तरवड टाकळा, निंबुंग इत्यादी झुंपी व अनेक प्रकारची रावते. त्या भागात मात्र पानझडी जातीचे वृक्ष आढळतात. अथवा माळरान दिसते उन्हाळ्यात या वनाचा सारी पाने रावतून पडतात. या वनातील वृक्ष ही झुंपी व जास्त काटेरी असतात.

उष्ण कटिबंधीय काटेरी वने

दख्खिनच्या पठारावर मध्य महाराष्ट्रात नद्यांच्या खोऱ्यात लागवडीच्या परिसरात असणाऱ्या डोंगरावर आणि कमी उंचीच्या पठारावर काटेरी वने आढळतात. वार्षिक पर्जन्य ८० से.मी पेक्षा कमी असणाऱ्या प्रदेशात ही वने आढळतात. वाळूळ, खैर, टिवर हे वृक्ष आढळतात. ताखड सारख्या झुडुपाचा उपयोग केला जातो. महाराष्ट्रामध्ये खूप ठिकाणी काटेरी झुडुपे आढळून येतात. ही वने पंजाब, राजस्थान या राज्यांमध्ये आढळून येतात. गंभीर खोरे हे उष्ण कटिबंधीय काटेरी वनांमध्ये आढळून येते. तसेच दक्षिणी पठार या वनांसाठी प्रसिद्ध आहे. या वनांमध्ये सागाचे वृक्ष मोठ्या प्रमाणात दिसून येतात. चंदन, कडुनिंब, खैर, जळस या वनांमध्ये आढळून येतात. या वनस्पतींचा उपयोग औषधासाठी होतो. तसेच व्यापार हीन्यासाठी या वनस्पतींचा खूप उपयोग होतो. प्रळसाच्या पाव्याच्या पंटरवाळ्या तयार करतात. तसेच या वनातील वृक्ष ही बंधनासाठी सुद्धा उपयोग केला जात असे.

ATTESTED

Dable
Principal

उष्ण कटिबंधीय काटेरी वने

दख्खिनच्या पठारावर मध्य महाराष्ट्रात नद्यांच्या खोऱ्यात लागवडीच्या परिसरात असणाऱ्या डोंगरावर आणि कमी उंचीच्या पठारावर काटेरी वने आढळतात. वार्षिक पर्जन्य ८० से.मी पेक्षा कमी असणाऱ्या प्रदेशात ही वने आढळतात. वाळूळ, खैर, टिवर हे वृक्ष आढळतात. ताशेवट सारख्या झुडुपाचा उपयोग केला जातो. महाराष्ट्रामध्ये खूप ठिकाणी काटेरी झुडुपे आढळून येतात. ही वने पंजाब, राजस्थान या राज्यांमध्ये आढळून येतात. गंगेचे खोरे हे उष्ण कटिबंधीय काटेरी वनांमध्ये आढळून येते. तसेच दक्षिणी पठार या वनांसाठी प्रसिद्ध आहे. या वनांमध्ये सागाचे वृक्ष मोठ्या प्रमाणात दिसून येतात. चंदन, कडुनिंब, खैर, जळस या वनांमध्ये आढळून येतात. या वनस्पतींचा उपयोग औषधासाठी होतो. तसेच व्यापार घेव्यासाठी या वनस्पतींचा खूप उपयोग होतो. फळसाख्या पाव्याच्या पंतरवाच्या तयार करतात. तसेच या वनातील वृक्ष ही इंधनासाठी सुद्धा उपयोग केला जात असे.

ATTESTED

Habe
The Principal

प्राणी संपत्ती

भारतीय वनांत अनेक प्रकारचे प्राणी, पक्षी आढळतात. ती आपली प्राणी संपत्ती आहे. हिमालय पर्वतीय क्षेत्रात कस्तुरीमृग स्नो-लेपर्ड, अखले, लाल पांज बव्यादी प्राणी व पर्वतीय गरुड प्रामुख्याने दिसून येतात. जंगली गाढवे काळवीट, लांडगे, खीकड बव्यादी प्राणी शुद्ध व काटेरी वनांत असतात. शेकरू खार हा सह्याद्री वनक्षेत्रातील वैश्विक प्राणी आहे. गुजरातमध्ये गीरच्या वनांत आशियाई सिंह आढळतात. महाराष्ट्रातील पानझडी वनांच्या क्षेत्रात गवा हा प्राणी आढळतो. ओसाड वातावरण प्रदेशात माळढीक पक्षी आढळतो. नीलगाय ही भारतीय द्विपकल्पात मध्यम पावसाळ्या वनक्षेत्रात दिसून येते. आसाममध्ये एक शिंगी गेंडा आढळतो. सुंदरवन व पानझडीच्या वनांत पट्टेदार वाघ आढळतो. तरस, रानकुळर, सांबर, कीळा, बिबट्या, हरिण, ढोल (रानटी कुत्रे) बव्यादी प्राणी वेगवेगळ्या वनांत आढळतात. मोर, खंड्या, शंगीवेरंगी, पोपट, कीतवाल, द्याळ इत्यादी पक्षीसुद्धा वनांत आढळतात. सरीवरे नद्या व सागरात अनेक प्रकारची कासवे, जलचर प्राणी, मगरी आढळतात. मीठी सागरी कासवे चिल्का सरीवराच्या परिसरात येतात. वने व प्राणी एकमेकांवर अवलंबून असतात वन्य प्रदेशांच्या अधिवासामुळे वनांच्या तोंडीला आळा बसतो. विविध प्राणी, पक्षी व कीटकांद्वारे अनेक वनस्पतींचा बीजप्रसार होतो व त्यामुळे वनांची वृद्धी होते. एखाद्या प्रदेशातील वनक्षेत्र कमी होऊ लागले, की तेथील वन्य प्राण्यांना शयान्तर करावे लागते. किंवा ते नष्ट होतात ज्या प्राण्यांच्या फुाती नष्ट होण्याच्या मागविर आहे त्यांच्या संवर्धनावर विशेष लक्ष देण्यात येत आहे.

ATTESTED

Principal

Topic

Page
Date

नाव - गिने (मिनिक्लेट) कुमेरा
महाविद्यालय - क. का. वि व संग.
महाविद्यालय, आश्वी २५
विषय - पराकिरण
छात्रक - औषधी वनस्पती

ATTESTED

TICP Principal

2019-20

Briem

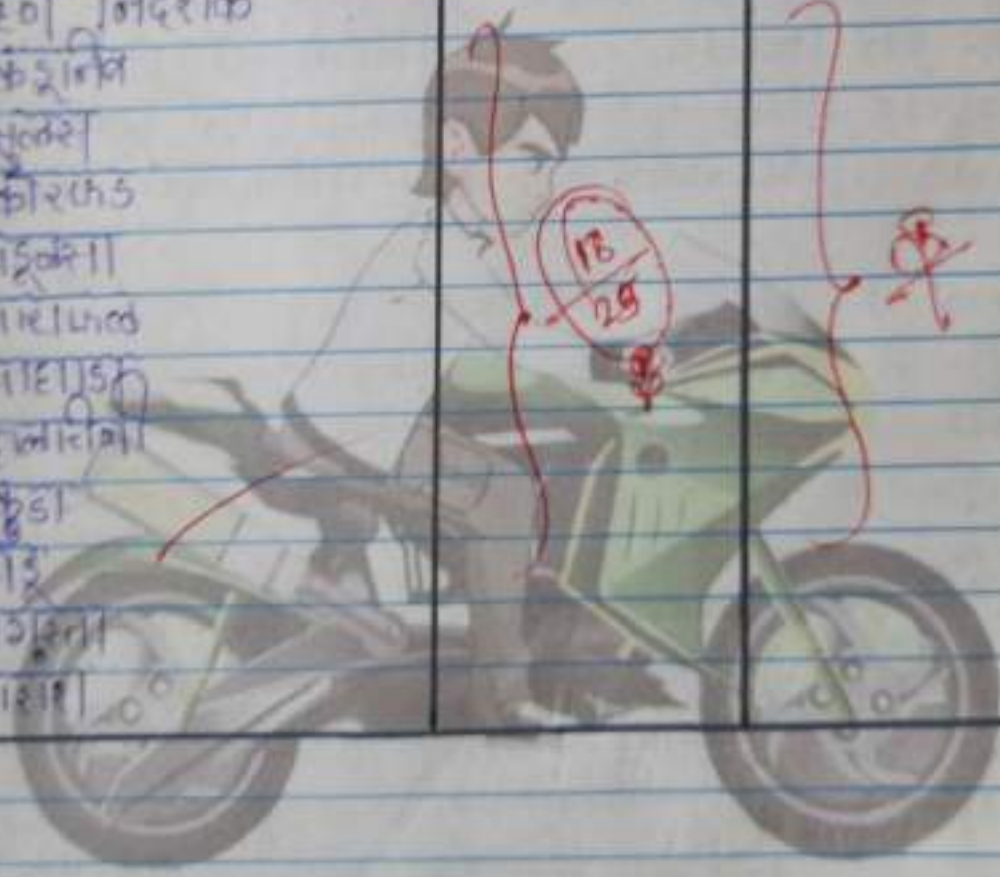

Topic **INDEX**

Page: _____
Date: _____

अ.न.	प्रकल्पाचे नाव	गुण	सही	पानं नं.
1.	प्रस्तावना			१
2.	जेण निर्देशक			३
3.	केंद्रनिर्णय			4
4.	सुलभ			5
5.	कोरकड			6
6.	अडिक्सा			7
7.	जोरापल			8
8.	आहाड			9
9.	दलनिर्णय			10
10.	कुडा			11
11.	हाड			12
12.	अडिक्सा			13
13.	सारांश			14

18
29

१

ATTESTED

Abu
The Principal

Arts, Commerce, Science & ... College, Ashra Kad
Tel: 5442000, Dis. Ashra Kad, Dist. Solapur 431335

Topic

शुद्धी

निदेशक

सुन 2019-20 या वैज्ञानिक वर्षात पर्यावरण जैविक शास्त्रात या विषयाचा अभ्यासात पर्यावरण विषया आंतरिक्ष, सुक्ष्म पदार्थात आभ-
-राकरून अभ्यास करून घेतले आहे त्यामधून
वातावरणातील भौतिक घटक वनस्पती, प्राणिज-
वन पर्यावरणाचा कोणारा कोस, यावर मोठ्या प्र-
माणात अभ्यास केला गेला आहे.

या अभ्यासात आम्ही शिक्षक दहाडे
सर यांनी आम्हाला वागण्या प्रकारचा मार्गदर्शन
केले आहे.

आम्हारे ही सुविधा वनस्पती विषया
मार्फत यावर प्रायोगिक वनात आहे त्यामधून उत्तर
शिक्षक, मित्रात सहकार्य मिळाले असावे.

ATTESTED

Dable
T/C Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College Ashvi Rd
Tal. Sasjaner, Dist. Ahmednagar 431338

कडुनिंब

हे झाड सर्वांच्याच झोळ्यांचे आहे. त्याची पाने, फळे, तसेच खोड आवडी पानांचा उपयोग होतो. कडुनिंबाच्या पानाच्या तेलाला वापर खाण आणि जखमां भरुन येथीसाठी करतात. तसेच या पानाचा उकळून काढा करुनही वापरतात.

कडुनिंब हे एक उत्तम जंतु संसर्गनाशक आणि किटकनाशक आहे. त्याच्या खोडाच्या वठरील भागाचा काढाही वर्यासु आणि जखमवर उपचारकरक करतो. या झाडाची लागवड करणे आणि त्याची काळजी घेणे हे आपल्या फायद्याचे आहे.

* कडुनिंब तेल तणावित्याची सुध्दान :-
कडुनिंबाच्या पानाचा पाणी घालुन 100 मि. ली. तागा रस काढावा. त्याला 25 मि. की. तेलाला तेल घालावे. मंद आंचवर ते झाडु कुन उकळावे. साधारण 4 घंटा तसात त्यातील पाण्याचा अंश निघून जातो.

तुळस

तुळस म्हणजे वनवासी लहान पत्रा गुण
मळान असो म्हणतात - तुळशीच्या पानां ही
अर्दी खोळ्यावर विशेष गुणकारी आहेत.
तुळशीच्या पानाच्या रस मध्यात घालून
किंवा पानाच्या काढा करून खोळ्यासाठी
देतात. तुळशीच्या पानां गुळ असतात. म्हणून
ता कफदोषामध्ये वापरतात. ही पानां आपण
गुसती देखील चावून खाऊ शकता.

याकडून तुळशीच्या विद्या थंडावा
निर्माण करणाऱ्या असतात. म्हणून त्या
उष्णतेचे दोष घालण्यासाठी (पित्तदोष)
म्हणजे, जळजळ, पायाची आग, लोड येणे
नाकातून रक्त येणे, शक्ती, मुळव्याध इ-
कारिता देतात. त्या विद्या माथ्यात किंवा
दुष्टाने मिजवून ठेवाव्या आणून एका वेळा
ह्याव्यात. असे दिवसातून तीन-चार वेळा
करावे.

ATTESTED

Patil
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. Dept.
Til. Sarvajanik Dis. Ar...

Brilliant
Master Use

कोरफड

या वनस्पतीचा उपयोग जखमेवरील मलमपटी म्हणून घ्याऊन होवू शकतो. जखम झुपुन द्या. लुकळ्याही झाली वागू जखमेवर ठेवून वरून पट्टा बांधा.

कोरफड मुळी रोग बदला याने जखम लवकर बरे होईल. आजूच्या मुळ आजूच्या जखमेवर देखील कोरफडाची मलमपट्टी लागू पडेल. कथम आयुर्वेदिक औषधां म्हणजे कोरफडाचा उपयोग करू नको. बरे लोकां भांगार, व केसांना लावण्यासाठी, वेगवेगळ्या क्रिम्स, सावण वगैरे वस्तुविषयासाठी, शोकला सावर ठेवू गुणकारी आहे.

आपण कोरफड आपल्या घरा-सामने, शेतात किंवा बागेत कुठे लावण्यापाठिज. आणि उत्तरांनाही लावण्याला सांगणे आवश्यक असते. व वेगवेगळे वाढले. व भरपूर दिवस टिकते.

ATTESTED

Prabu
Principal

Arts, Commerce, Science & Computer
Tal. Sion, New Dis. Ahmednagar

Brilliant
Master Use

अडूकसा

या अडूकपाचा उपयोग खोकला बरा हो-
 व्यासाठी करतात. अडूकसाच्या पानांचा काढा
 किंवा रस खोकल्यासाठी घेतात. रस म-
 हाकरोबर दिला सुतो. 50-60 अडूकशाचा पान
 स्वच्छ धुवून त्यात एक लिटर अडूकसा साधा-
 री पावपट पाणी उरले पाहिजे. हा काढा
 पकवून घालून देवावा.

खोकला आल्यास 20 मि. लि
 काढा दिवसातून 2 ते 3 वेळा रानु प्रमाणाने 3
 दिवस घ्यावा. लहान बर व्यक्तींना हा काढा
 उपयुक्त आहे. हे असताना इतर खोकल्याच्या
 वाटल्याची गरज नसते.

जायफल

वनस्पती शास्त्रानुसार जायफल (रास्त्रीय नाव *Nutmeg*) - माथारिस्टिका इंग्लिशी : Nutmeg, हे माथारिस्टिका प्रजातीचे मांडोभाण्या असे एक जातीचे वृक्षासह दोजले सह गार भाव आहे. व्यापाराच्या दृष्टीने महत्त्वाचा जाल म्हणजे माथारिस्टिका प्रुंगन्सु वाय. हे जाय मुळची, इंडोनेशियामध्ये माजुक्का द्वीप-समुदायाने बादा वेढावस्था आहे.

जायफळाच्या झाडापासून जायफळ व जायपत्रा अशी दोन प्रमुख मसाल्याची उत्पादने मिळतात.

जायफळाचे उपयोग :-

जायफळ हे जायफळाच्या झाडाचे वी लेंथ.च्या आकार वांडाकली असून ते 20 ते 30 मि.मि (0.8 ते 1.2 इंच) लांब आणि 15 ते 18 मि.मी. (0.6 ते 0.7 इंच) लांब आकाराचे असते. त्याचे वाळवण्याचे वजन जे ते 7 ग्रॅम (0.25 ते 0.09 औंस) असते.

जायफळी म्हणजे या वीची वाळलेली, लालसर रंगाची सख्खी वाय. जायफळाचे झाड लावण्यापासून 7 ते 9 वर्षांनी त्याला पक्व्यादा फळ दारतात व 20 वर्षांनंतर झाड पूर्ण जीमान उत्पादन देवू लागते. मसाल्यामध्ये असेही जायफळाची पुडू वापरली जाते. एकाच झाडापासून दोन मसाल्यांचे पदार्थ मिळतात.

अधाडा

अधाडा किंवा अधाडा हा भारतीय भाषांमध्ये या वेगवेगळ्या नावांनी ओळखला जातो.

* अधाडा वनस्पतीचे वर्णन :-

हा झाडाचा उंची फार नसते. 2-3 फुट वेढारा हा वनस्पती असते. किष्कात पांढरा, लाल व पांढरा अधाडा असतो. प्रकृत आहत. या वनस्पतीचा पाने मगळगाराच्या पुढील पत्र्या म्हणून वाहतात.

उत्पत्ती स्थान (संपादन)

भारतानु सवेत्र

उपयोग (संपादन)

सर्वसाधारण :- झाडाच्या काड्या देत हासण्यासठी म्हणून आरोग्य पडते.

आयुर्वेदानुसार :- दातदुखी, मस्तकदुखी, कफ व

सोडादुखी :- काविल, पोटादुखी, खोकला व

रोगावर यापसून उपयुक्त आहे.

आवडी :- अपमागद्वारे

दालचीनी

दालचीनी का मुख्यतः चीनका
दक्षिण उगवला जाणारा एक मसालाका
पदार्थ आहे. हा मुख्यतः एका वनस्पतीचा
साल आहे. पारंपारिक काळापासून दालचीनी
चा स्वयंपाकात व आयुर्वेदिक औषधांमध्ये
वापर केला गेला आहे.

हाच इंग्लिशमध्ये सिनॅमन व
नाव ग्रीक भाषेतील कबुला मामान या शब्दां-
पासून आलेले आहे.

भारतात देखील काही उष्ण
हा वनस्पती पहावयास मिळते.

तांदुळ

इंग्रजी: (Coccinia grandis) ही मूळतः
एक उगवणारा एक वनस्पती, आयुर्वेदिक
औषधी वनस्पती आहे. हाच मूळचा भारती
करीबत. पाळी सुरवातीला हिचा असतो. प-
कण्यानंतर ती लाल दिसते.

कुटा

हे मंगलात सापडणारे डाड भाडे.
त्याची शेवटसखी पळणे पिकण्यावर का-
की होताने ही पळणे जोडणे लटकलेली कु-
सतात. म्हणून ती मध्ये जोडलेल्या दोन शे-
वटसख्या। हिसात. या डाडच्या खोडचे
साल आषाढी असले जुळेव आण आषाढी
हा ते वापरतात. खोडच्या सालच्या एक तुक-
डा कुटुन त्यात एक चमचा मध मिसळून
आषाढी तयार केले जाते.

कुशाच्या काढादेखील करतात सोळा कप
पाण्यामध्ये सालाचे एक कप कुट घालून मध
चार कप होईपर्यंत घुळवले व ते गर करून
वृत्तीत भरून ठेवा. एक मानसाला एक व-
की 20 मि. ली काढा दिवसातून तीनदा घ्या-
वा.

इंद्रिका ही एक शेमेची फुले देवारी भाषणा वनस्पती आहे.

* इंद्रिका सामान्य नाव :
मराठी - मखमल किंवा इंद्रिका इंग्रजी -
न (Machil) व गुजराती (गुलदरा) किंवा
मखमल, हवात (गदा) गुतारा, कालगा, मखमली;
संस्कृत (स्युल पुष्प) इंद्रिका (Tavetia
pecta) हे शास्त्रात नाव दिले गेले आहे.

* इंद्रिका लागवड :-

या फुलझाडीची लागवड भारतभर केली
जाते. हे झाड अक्षांश व एक मीटर उंची
असते. इंद्रिका काढी जाणारी सौम्यसुकुतून भारतात
कुठल्या आहेत. दर्याच्या किती वाहनांनी दाल्या-
ची प्रथा महाराष्ट्रात आहे.

* इंद्रिका भाषणा उपयोग :-
इंद्रिका फुले चवळी निरुद, कडू आणि
दुग्ध असतात. ती उपस्मार आकडाने उपयोग
आहेत.

अगरस्ता

अगरस्ता या वनस्पतीचे दुसरे नाव लहंगा म्हणून ही ओळखले जाते. (शाब्दात्मक नाव *Desbania grandiflora*) हे आहे. ही दक्षिण आशिया व आग्नेय आशियात आढळते. वारा रस आहे.

इतर नावे -

- ★ 1. संस्कृत :- अगरस्ता, मुनिद्रुम, कुमधोनि
- ★ 2. मराठी :- अगरस्ता
- ★ 3. हिंदी :- अगरस्ता, बाक, रासनी
- ★ 4. कन्नड :- अगरस्त, कपागम
- ★ 5. गुजराती :- अगरस्तो

अगरस्ता वनस्पती वर्णन (संपादन)

ही झाडे सुमारे ४ ते १० मीटर उंच असतात. या झाडास पिवसर पांढऱ्या व लालसर रंगाचे फुले येतात. त्यावरून लहंगाच्या रस उपजातो आहे. पाने आवळ्या प्रमाणे असतात. हे झाडे नष्टक असते. व याचे उर्ले ५ लक्षांपेक्षा जास्त जात लहंगा म्हणतात. त्याची फुले आहार्यतात फायदा देतात.

★ औषधी उपयोग:-

Topic

साक्षरता

मागील विवेचनावरून असे लक्षात येते की पर्यावरण या विषयाचा अभ्यास मला या विषयातून शिकायला मिळाला आहे.

व्यक्तिगत निरनिराळ्या प्रकारची कुपट्टी वजस्पतांची माहिती त्यांची सुपयोग्य कोणत्या रंगावर त्यांची सुपयोग्य होवी. त्या कोणकोणत्या भागात आहे जेतात त्यांचे संगोपन कोणत्या साधनांनी त्यापासून होवारा पाहण्या व पर्यावरणाचा विधाड नष्ट होवून पर्यावरण नियंत्रित ठेवणे हेही.

या माहितीवरून वजस्पतांची माहिती या अभ्यासातून असे लक्षात आलेले आहे. अशा प्रकारे माहितीवरून लक्षात आलेले आहे.

Sar

ATTESTED

Datta
TTC Principal

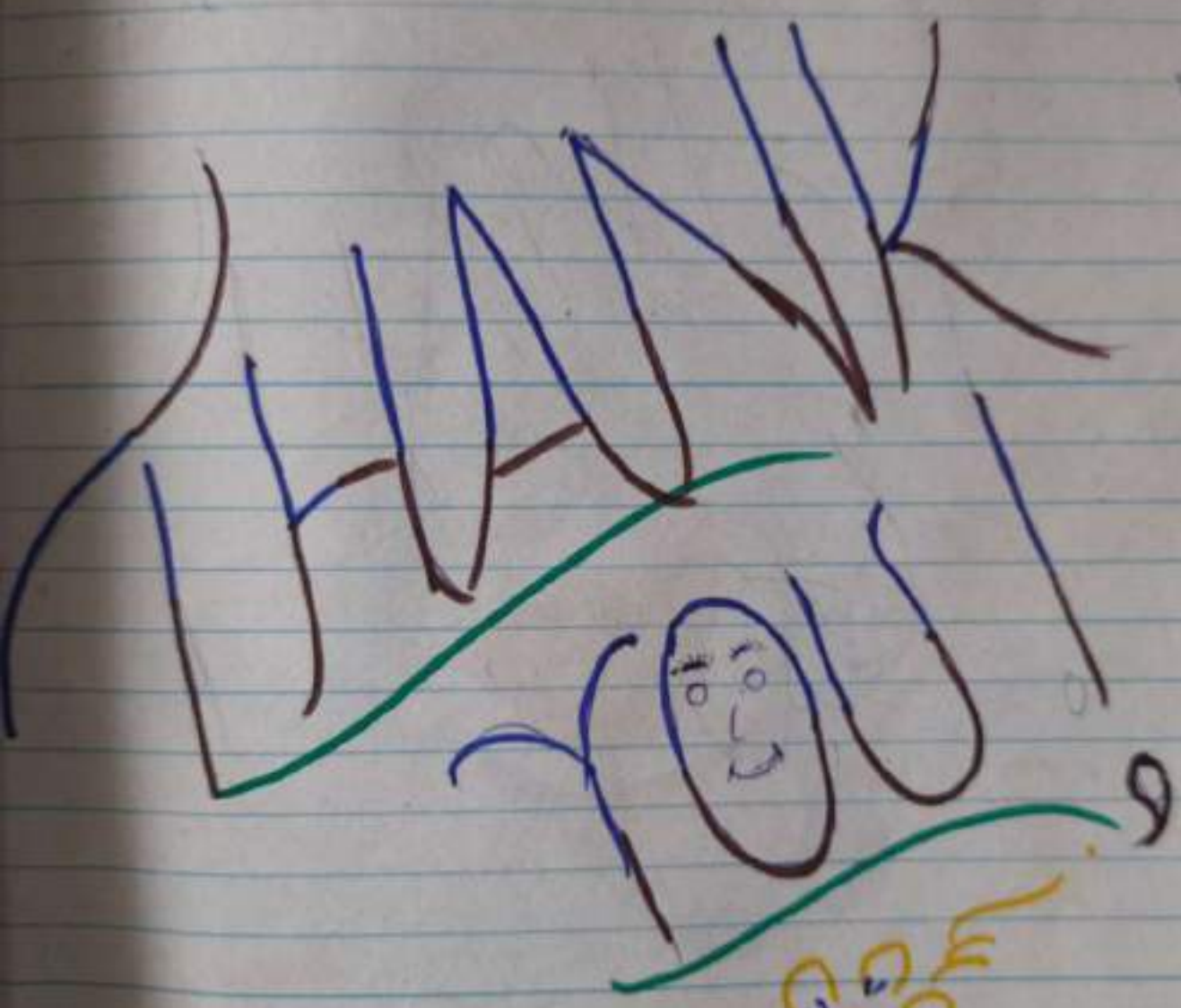
Arts, Commerce, Science & Computer College, Ashvi Rd
Tal. Sangamner Dis. Ahmednagar 431373

Page No. _____

Date / / _____

नाम :- जेडकले प्रिया
देवराजे

वर्ग :- SYBA

कॉलेजचे नाम :- कामा, वामीज्य
विश्वानंद
संगणकशास्त्र मंडळ
विद्यालय आश्वीकु

मार्गदर्शक :- पर्वण २१२

विषय :- दलनयकण शोई

ATTESTED

Dr. D. D. D.
Principal

Arts - Commerce, Dattatreya's Coll. College Ashvi Kd
Tal. Sangli, Dist. Ahmednagar-413738

अनुक्रम माहिती

अ.क्र.	प्रकाम्पाचे नाव	गुण	टीप
1	दळतावळता रूढनाम नाम		
2	प्रयोगना		
3	दळतावळताचे प्रकार 1) रूढनामची वादने 2) रूढने 3) लक्षण 4) विभाग		
4	रूढनाचे प्रकार		
5	दळतावळताचे SMC प्रकार 1) पूरकवनी 2) रूढना 3) पूरकवनी 4) आरंभनाम		

15/25
[Signature]

Seen
[Signature]

ATTESTED

Dable
TK Principal

* दळवणवळण म्हणजे काय.

शेवा व पुलाशांना एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी नेण्याच्या व्यवस्थेला वाहतूक असे म्हणतात.

एका व्यक्तीकडून दुसऱ्या व्यक्तीकडे किंवा एका ठिकाणाहून दुसऱ्या या ठिकाणी वाहतूकाची वेवाघाटवण करणे यालाच दळवणवळण [लंपकी] म्हणतात असे म्हणतात.

* पुलावण :

उत्तम दळवणवळण हे आजच्या काळातील महत्त्वाची गरज आहे. जगातच नव्हे तर जगाभरातच व आकाशातून दळवणवळण होऊ शकते. दळवणवळणासाठी वाहतूक लागतात. पण खुर्की वाहतूकीसाठी वेगवेगळ्या ठिकाणांना जोडवारे शक्य किंवा शक्य मार्ग असावे लागतात.

* भारतात रेल्वेचे आतील प्रकार आहेत.

• राष्ट्रीय महामार्ग :- हे भारी देशाच्या विकासाने फाट मोठा धाग्यात लावतात. या रेल्वेची वाहतूक आधी देशभरात वेगळे प्रकार करणे.

* • રાજકીય મહામાર્ગ :-

અલ્પવારીય યોગ્ય. જે મહામાર્ગ રાજ્ય સરકારના

• પ્રમુખ જિલ્લા રહ્યા.

• ૨૦૨ પ્રમુખ જિલ્લા રહ્યા.

• ગામીયા રહ્યા.

• કુળ ગામીયા :-

પુરાણ દેશનાં વિલુપ્ત જાતે
અલગાટા પાઠ માટેનાં નવીન અલગાટા દા
રહ્યા પુલક ગોળ્યા ૬ વર્ષનાં માટેનાંદી
અવગરનાં કાદે, ત્યાં વર્ષગાંતીક સંકલ્પને
વ માંથીને વાઠ દોન કાદે, ત્યાં રહ્યાંવ
ગમીયાકમી વિશીલ ગામી અલગેભ્યા
વાદનાંનાચ પુલક અલગા.

ATTESTED

Principle
Principle

अ वाहनांचे प्रकार :-

१) रजगावची वाहने ४) विमान

२) रेल्वे

३) जहाज

हे वाहनांचे प्रकार आहेत.

१) रजगावची वाहने :-

२) रजगावची वाहनांचे प्रकार
वेगवेगळे आहेत.

१) इंजनावर चालणारी वाहने

२) इलेक्ट्रिक वाहने

१) इंजनावर चालणारी वाहने

[ट्रक / फटफटी / मालवाहतूक]

रजगावच्या आदी गाठाने ट्रक
गठ्ठावात, फटफटी होणे परा गाठाने वटुने
बसणे नव्हता. त्यांची किंमती परावसायिकी
कडे असली. त्यामुळे गाठाने उत्पादकांनी
ट्रक उत्पादक आकारात राहिले व ट्रक
शाही रजगाव लागू करीत राहिली.
१) १० वेगवेगळे गाठाने फटफटी बसणे
नेव्हा गाठाने गठ्ठावात गिवा मालकी
प्राथमिकी मालकांनी गठ्ठावात कोणत्या
पडता.

ATTESTED
Principal
Jyoti's Commerce, Science & Comp. College, Ashi Rd
E-1, Sector 10, Ahmednagar-432001

१) संवर्द्धन वादने :
[शापनाम]

दुचाकीचा वापर आत्मान शान्त
आली पाहून हीन अलावा, पुण्यात, फार पुर्वी
दुचाकी रात्री दिवा लावण्याची वध्या चालवण्यात
कुठ्ठा. म्हणून फौजदार ललाकाभाभायाने
असे आपण वाचना. 1950 रूपा केलाने
दुचाकी हेच पुस्तक वादन हीन.

२) रेल्वे :-

भारतीय रेल्वे ही आत्मानची
शान्त - निपंतीन आर्विजात रेल्वे लेवी आहे.
आत्मानची रेल्वे आत्मानची म्हणून माली 67,415
कि. मी. इतकी आहे. भारतीय रेल्वे वर
231 गाडी पुवाली आणी 33 गाडी लगे आत्मानची
वादाळ केली.

- आत्मानची शान्ती
- १) जगातील शान्ती मोठी फासाट - गोडवापर
- २) शान्ती वर ~~वध्या~~ वध्या - 81451.
- ३) शान्ती मद्यात गावाचे रूपात - 50,
- ४) शान्ती मोठ्या गावाचे रूपात -
श्रीवेण्णमाली 821 पुर्वी वर,
५) जगातील शान्ती पुढे जाऊन केले शान्ती -
केरी वरीन (1855)

3] जहाज

जहाज, हे समुद्रावर चालणारे वाहन आहे. जहाजाचा नव्यातरीन विधीत आठ हा नैदमीय समुद्राच्या पाण्याखाली असतो, त्याला ड्राफ्ट उले म्हणतात, त्याच्या बळावर जहाज गडगड असतो. जहाजाचे गडगडणे हे त्याचे व्यावसायिक क्षेत्र, त्यावर असलेला आर आणि त्याच्या बांधणीसाठी वापरलेला धार यांच्या शक्तींवर अवलंबून असतो.

4] विमाने :-

विमाने हे आजच्या जगातील एक महत्त्वाचे साधन बनवण्याचे साधन बनले आहे. पुरवणी, मात, सुदूरलक्षित इत्यादीची वाहतूक जलवायुसाठी विमानांच्या परिणामकारक वापर करता येते. विमान आणखी सुदूरलक्षित व अशा आणखी सुदूरलक्षित विमानांच्या वापर होतो.

• सिध्दांत :- प्राचीन काळापासून विविध देशांची सुद्धी वाढने, सामाजिक प्रगती व सुखाक विमान असे विविध प्रकारचे प्राचीन-काळात सिध्दांतात सापडतात. आधुनिक सिध्दांतात अंतरिम आणि विमान २१६ बघनी २२२-ची रित्या

विमान आकाशान् उडयत, त्यांच्या आदी व
नंतर ही विमानांसाठीचे अनेक प्रकारे शास्त्र
त्यांच्या आजच्या आधुनिक विमानाची निर्माण
झाली आहे.

• विमानांचे वर्गीकरण

1) उपयोजानुसार :-

- प्रवाही विमान
- सामवाहू विमान
- ~~संरचनात्मक~~

2) ~~संरचनात्मक~~

- पक्षीप्रमाण
- शीलप्रमाण
- [गोपनी ?]

3) वेगानुसार

- स्वतंत्र

4) शक्ति स्रोतानुसार

- पेट्रोलियम
- अणु वायु स्रोत

5) उड्यावळीनुसार

- हवेपेक्षा जास्त
- हवेपेक्षा कमी

1) पूरवशी [टेम फोन]

टेमिफोन किंवा, टेमिफोन हे
पूरवशीर शासन आहे. हे एक किंवा अनेक
आर्थिक, व्यावसायिक शाखा शाखाशाखा
वापरले जाते. आजकाल अशाही शाखा
मोठ्यापैकी वापरली असता आहे.

2) रेडीओ :-

24 डिसेंबर 1906 रोजी अमेरिकेची
जेम्स अरथर रेडिंग मॅसॅचुसेट्स मध्ये शासन-रेडिंग
केलेनवेन वापरले गेले त्याची
रेडिंग जेव्हा जरीन रेडिंग, एंजनीम
रेडिंग पुढील शाखा असता होती.

3) पूरवशी :-

रेडिंगच्या पुढील शाखा
विशेषतः 1875, 1875 अशी शाखा
शाखाही शाखा रेडिंग आणि शाखा
शाखाही शाखा शाखा शाखा. शाखा
पूरवशी शाखाशाखा शाखा शाखा
अशी शाखा शाखा शाखा शाखा
शाखा शाखा शाखा शाखा शाखा
शाखा शाखा शाखा शाखा शाखा
शाखा शाखा शाखा शाखा शाखा

एवम् गते हे सुप्रसिद्धे क्षेत्रे इत्ये
लोकप्रिय ज्ञाने की द्वि-दिवसीय प्रमाणा-
यी शाला चलती.

4) अंग्रेजाला [इंग्लेण्ड] :-

1969 साली इंग्लेण्डला आपलेला
जन्म जाला अमेरिकन मॅनेजिंग इंग्लेण्डला
पापागुन उलगाट आपले जालाचे लेखक
वापरात आपले अमेरिकेला अशी शिरी
वाट की देशावधानाचे मुख्य केंद्र जे
शिरीमाने शिरी राजून नसे कले नल वाप
दोवाट या शिरीवादी वांती वाट केंद्र
आपुन ही कलेकांता आडली हेर ही
की कावनेदी केंद्र नसे ज्ञाने नही वाळीची
नीन केंद्र काम जल शिरीम
इंग्लेण्डले जग ज-पा आपले
अवले. आर.

Seema
✍

ATTESTED

Abu
Principal

Ara, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Saugandhi, Dist. Ahmednagar 431718

कला वाणिज्य विज्ञान व
संगणकशास्त्र महाविद्यालय
आश्वी खु ॥

नाव : काळे ऋषीकेश अनिल

प्रकल्पाने नाव = मानवी

आरोग्य

मार्गदर्शक = श्री पर्वत सर

शैक्षणिक वर्ष = 2019 -

2020 (S.Y. BA)

ATTESTED
Date
TIC Principal

अनुक्रमिका

क्र.सं.	नाव	वृत्त	सही
१)	मानवी आरोग्य		
२)	मानवी आरोग्याच्या संकल्पना		
३)	पोषाहार		
४)	आवश्यक प्रयोज्याच्या पद्धती.		
५)	आरोग्यसेवेची विविध राष्ट्रीय प्रारूपे		
६)	आरोग्य		
७)	देशातील सार्वजनिक आरोग्य		
८)	पर्यावरणाशी आरोग्याचे नाते		
९)	समाशेष		

18/05/20

ATTESTED

Principle
Principal

मानवी अरिब्य

अरिब्याच्या संकल्पना :-

वहुतेक संस्कृतींमध्ये 'अरिब्य' हा सामाईक विषय आहे. प्रत्येक समाज त त्याच्या संस्कृतीचा एक भाग म्हणून स्वतःशी अशी अरिब्याची संकल्पना असते. कदाचित सर्वात जुनी झालेली पण सध्या वापरात असलेली व्याख्या म्हणजे रोगाचा अभाव.

वैयक्तिक पातळीवर अरिब्य म्हणण्याचे आहे समजणे जात नव्हते, परंतु सीमिती, प्रतिष्ठा, ज्ञान, सुरक्षितता इत्यांनी बाबींना महत्त्व दिले जात होते. जोपर्यंत अरिब्याचा नश होत नाही तोपर्यंत त्यांचे मुख्य पूर्णपणे समजत नाही. मागील काही दशकांमध्ये 'अरिब्य' हा मानवी कुलकुल ठक्क आहे अशी पुनःजाहती होत आहे आणि ते सर्व लोकांना मिळव घेणे आहे.

वदलत्या संकल्पना :-

'अरिब्य' चा अर्थ पूर्णपणे समजणे हे संकल्प अरिब्याची काळजी घेणे थावर आधारित आहे. एकसारख्या वदलत असलेल्या जगात नवीन विचारप्रवाहांनुसार नवीन संकल्पना उदयास येत आहेत. अरिब्याच्या वदलत्या संकल्पनांचे वर्णन खाली दिले आहे.

जैव आयुर्विज्ञान संकल्पना :-

अरिब्य म्हणजे रोगाचा अभाव असे समजण्याची परंपरा आहे आणि एखादी व्यक्ती जर रोगमुक्त असेल तर तिचा निरोगी समजले जात होते. या संकल्पनेला जैवआयुर्विज्ञान संकल्पना संबोधले जाते. कुपोषण अपघात मादक द्रव्यांच्या आहारी जाणे, मानसिक अस्वस्थ लोकांच्या विस्फोट असे मानवाचे महत्त्वाचे प्रश्न सोडविल्यासाठी जैवआयुर्विज्ञान संकल्पना अपुरी असल्यास अडकते.

परिस्थितीकीय संकल्पना :-

परिस्थितीय शास्त्रज्ञांच्या मतानुसार अरिब्य कडे मानव आणि त्याचे पर्यावरण यांमधील गतिक समतोल असे रोगांकडे

मानव प्राण्यंचे पर्यावरणाशी अयोग्य अनुयोजन म्हणून पाहिले जाते.

समाजमानसशास्त्रीय संकल्पना :-

सामाजिक शास्त्राच्या अभ्यासावरून असे दृष्टीविले गेले आहे की अरोग्य ही नुसतेच जैवआयुर्वैज्ञानिक घटना नसते, तर त्यावर संबंधित लोकांच्या सामाजिक, मानसशास्त्रीय सांस्कृतिक, अर्थशास्त्रीय, आणि राजकीय घटकांचा स्फुट्या परिणाम होतो म्हणून अरोग्य ही जीवशास्त्रीय तसेच सामाजिक घटना होय.

साकल्यवादी संकल्पना :-

साकल्यवादी प्रतिकृती हे वरील सर्व संकल्पनांचे संश्लेषण आहे. ती अरोग्यवरील सामाजिक, अर्थशास्त्रीय, राजकीय आणि पर्यावरणीय परिणामांची घटक पकड म्हणून ओळखली जाते. साकल्यवादी संकल्पनेनुसार समाजाच्या सर्व घटकांचा अरोग्यावर परिणाम होत असतो. हे विशेष घटक म्हणजे कृषी, प्राणी-पशु जीवविषयक, अन्न, कायदे, शिक्षण, धर्म, सार्वजनिक कामे, संपर्क साधने आणि इतर.

अरोग्याची जुनी आणि नवीन संकल्पना यांतील तुलना आकृतीच्या साहाय्याने करता येऊ शकते.

ATTESTED

Pabli
H.C. Principal

मानवी आरोग्य आरोग्याच्या संकल्पना :- व

आरोग्याविषयक सवयी पुढीलप्रमाणे-

- १) झाल्या पहाटे झोपेतून उठल्यावर एक ग्लासभर थंड पाणी पिणे ही एक चांगली सवय आहे.
- २) समतोल आहार घेण्यात नियमितता ठेवून ते योग्यप्रकारे चावून लव्हलव्ह खाणे आवश्यक आहे. पूर्ण पोट भरून खाणे ही एक वाईट सवय आहे.
- ३) मदयपान करणे टाळणे पाहिजे. कारण त्यामुळे हृदयाचे ठोके जलद होणे दृष्टीमध्ये आणि ऐकव्यामध्ये फरक होणे स्मरणशक्ती स्वतः वरील तावा आणि अवधान गमावणे इत्यादी वाईट परिणाम होतात.
- ४) अनेक गुळे अपघत, मानसिक रजा आणि अनेक रोग मदयपानाने होतात.
- ५) तंबाखू सेवन व धूमपान टाळणे पाहिजे. कारण त्यामुळे फ्युजनक्रिया विघडते.
- ६) आणि घसादाह, बोकला, बोट शरशरी, तोंडाचा आणि फुफ्फुसांचा कर्करोग, धमनी, काढिब्यता, उच्च रक्तदाब, इत्यादी होतात.
- ७) दोन जेवणांच्या दरम्यान भरपूर पाणी पिकून हिरव्या पत्तेभाज्या फळे पूर्ण धान्य तृणधान्ये इत्यादी सारखे तनुमय पदार्थ खाऊन आणि शोच्योन्न नियमित जाऊन वददंधकोष्ठता टाळणे पाहिजे.

ATTESTED

Dable
Principal

- ८) नियमितपणे व्यायाम करून किंवा फिरायला जाऊन क्रोधाने नियंत्रण केले पाहिजे.
- ९) आपल्या क्रोधाने नशे करा, नाहीतर तो तुमचा नशे करील.
- १०) जे अन्न आपण खातो, जी हवा आपण घेतो आणि जे पाणी आपण पितो त्या संबंधीच्या स्वच्छतेवर अधिक भर दिवला पाहिजे.
- ११) शारिराची ठराविक वनस्पती तेव्हाची मॉन्टिश करव्याची एक प्रथाभित प्रथा आहे. त्यामुळे त्वचा मजबूत होते.
- १२) रुग्णशास्त्रज्ञां वेगवान होते आणि स्नायूंचा व्यायाम होतो. त्यामुळे व्यक्ती आनंदी आणि ताजीतवानी होते.
- १३) दृश्याने नियमितपणे सकाळी किंवा दुपारी जेवणाच्या अगोदर अंधोळ केले पाहिजे.
- १४) केस नेहमी स्वच्छ झुतले पाहिजेत कावा करून नीटनेटके केले पाहिजेत.
- १५) सकाळी आणि रात्री जेवणानंतर तोंड आल्हाददायक अशा जंकुनाइकाचे वळणी करून स्वच्छ केले पाहिजे.
- १६) दृश्याने दोनदा सकाळी आणि रात्री दात स्वच्छ केले पाहिजेत.
- १७) जेवणापूर्वी, अन्न हाताळताना किंवा तयार करताना आणि शौचाच्या जागून आल्यावर हात साबणाने स्वच्छ झुतले पाहिजे.
- १८) नको स्वच्छ ठेवली पाहिजेत आणि ठराविक काळावधीनंतर कापली.

पोषाहार -

पोषाहार व आरोग्य :-

यांगच्या आरोग्यासाठी विविध व्योमगत योग्य पोषाहार कसा असावा याची माहिती यामध्ये दिली आहे.

हिरव्या पालेभाज्यांचे महत्त्व -

हिरव्या पालेभाज्यांमध्ये सर्व महत्त्वाचे पोषक घटक असल्यान शरिराची वाढ तसेच यांगच्या आरोग्यासाठी त्या महत्त्वाच्या असतात.

जडेभरडे धान्य व पोषक महत्त्व -

या विभागात विविध प्रकारचे जडेभरडे धान्य जसे ज्वारी, बाजरी, नाचणी, इ. आणि त्यांचे पोषक मुल्ये दिली आहे.

भारतीय लोकांसाठी आहारविषयक मार्गदर्शक सुचना -

जीवनाच्या विविध टप्प्यांनुसार आहारविषयी मार्गदर्शन आणि महत्त्व

नवजात आणि लहान मुलांची अन्नाची गरज -

नवजात आणि लहान मुले फार चळवळी असतात. आणि जास्त प्रमाणात आपली ऊर्जा खर्च करतात. म्हणूनच त्यांना जास्त प्रमाणात शरिर सदृढ करणारे आणि ऊर्जा देणारे प्रथिन आणि कॅल्शियम असलेले अन्नादार्थ आवश्यक असतात.

पाक कृती - शिशूंसाठी -

या विभागात छोट्या बालकांसाठी वेगवेगळ्या पाक कृती आणि त्यांची पोषक मुल्ये दिली आहे.

शिशु आणि शालेय जाण्यासाठीच्या वयातील लहान मुलांसाठी पोषक नाश्ता -

शिशु आणि शालेय जाण्यासाठीच्या वयातील लहान मुलांसाठी पोषक नाश्तांसाठी विविध पाककृती यामध्ये दिल्या आहेत.

आवश्यक प्रथमोपचारच्या पद्धती -

प्रस्तावना - जेव्हा कोणी जखमी होते किंवा अचानक आजारी पडले, जेव्हा संकटकालीन परिस्थिती असते त्यामुळे प्रथमोपचार देण्याची वेळ येत आणि हीच वेळ रोग्यासाठी महत्त्वाची असते. बऱ्या काही आवश्यक प्रथमोपचार दिले आहेत.

सामान्य औषधे -

तुमच्या घरास प्रथमोपचार साहित्य आहे याची खात्री करून घ्या. त्यात काही सामान्य औषधे तय्यार ठेवा.

प्रथमोपचार साहित्य आणि काही तुमच्या मनाने आढलेली औषधे मुलांपासून दुर ठेवा.

आवश्यक शुरुचना -

रोग्याला वसवतांना प्रथम तुम्ही स्वतःला सुरक्षित ठेवा घड्याच्या प्रसंगाकडे बघून काय पाउल कुठल्याच तरे ठरवा. जेव्हा शक्य असेल तेव्हा रक्तापासून वा शरिरातील द्रव्यापासून स्वतःसंरक्षणसाठी हातमीजे घाला.

बिकट प्रसंगी रोग्याची जीभ टाळूमा अडकलेली नाही किंवा काही वस्तू त्यात अडकलेली नाही याची खात्री करून घ्या. त्याचा आस्तीचास स्वच्छपणे चाळू रहायला ठेवा. आणि नसेल तर त्याला कृत्रिम आस देण्याची लगेच गरज नाही.

जसे तुम्ही रक्त घेते का हे पहाल तेव्हा, त्याचा रक्त प्रवाह आणि हृदयाचा ठोका देखील संश्र आहे हे पहा.

हे फार महत्त्वाचे आहे की ज्या मानसांच्या मनेवर किंवा पाठीवर आघात झाले असतील त्याला मुळीच हलवू नका ज्याने तो पुढील अपघातांपासून वाचेल. जर त्याला वीती झाली आणि तुम्हाला खात्री आहे की त्याची मान ठीक आहे त्याला कुरीकर करा आणि त्याला गरम ठेवण्यासाठी एखादे पांघरूण घाला.

आरोग्यसेवेची विविध राष्ट्रीय प्रारूपे.

आता आपण निरनिराळ्या देशांच्या आरोग्य सेवा कशा ठारिल
 हे पाहणार आहो. यात मुख्यतः 4 प्रारूपे आहेत,
 पहिले म्हणजे संपुर्ण शासकीय आरोग्यसेवांचे उदा - इंग्लंड
 दुसरे प्रारूप म्हणजे सामाजिक आरोग्यविमा. उदा - जर्मनी.
 तिसरे निम्न प्रारूप म्हणजे प्रामुख्याने खाजगी
 आरोग्यसेवांचे - उदा - भारत व अमेरिका.
 चौथे प्रारूप म्हणजे चीनचे उदा - चीन.

भारत -

भारतातील आरोग्यसेवा मुख्यतः ब्रिटिश काळात सुरू झाली.
 त्याआधी मुख्यतः पारंपारिक आरोग्यसेवा होत्या ब्रिटिश काळात
 आरोग्यसेवा आधी सैन्यतळांसाठी [कॅम्पमेंट] सुरू झाली. यात
 स्वच्छता विषयक कायदे, सध्याचे नियमन आणि वैद्यकीय सेवा
 यांचा समावेश होतो.

प्रत्येक जिल्ह्याला सहाय्य ब्रिटिश काळातच सुरू झाली.
 मुंबईसारख्या मोठ्या शहरांमध्ये महापालिकांनी देखभालदेख्य। मदतीने
 मोठी रुग्णालये सुरू केली.

भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर श्रीर कमिटीच्या शिफारशी शासनाने स्वीकार-
 ल्या. या शिफारशी प्रमाणे संपुर्ण भारतात उपकेंद्रे, प्राथमिक
 आरोग्यकेंद्रे, तालुका रुग्णालये आणि जिल्हा रुग्णालये यांची मोठी
 संख्या उभारण्याचे निश्चित झाले.

यासाठी राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या 9% खर्च आरोग्यसेवांवर करायचे ठरले
 होते.

सर्व आरोग्यसेवा सार्वजनिक असतील आणि खाजगी व्यक्ती
 असणार नाही अशी कमिटीची शिफारस होती.

वैद्यकीय सेवांकरिता आरोग्य शिक्षण आणि प्रतिबंधक सेवांचे
 व्यवस्थापन समितीला अपेक्षित होते. गावपातळीवर आरोग्य
 समित्यांचे नियोजन होते.

आरोग्य -

शारीरिक, मानसिक, सामाजिक दृष्टीने व्यवस्थित आणि रोगामुक्त असण्याची अवस्था म्हणजेच आरोग्य होय. जागतिक आरोग्य संघटनेच्या दृष्टीने आरोग्य म्हणजे केवळ रोगाचा अभाव नसून ती एक शारीरिक, मानसिक, सामाजिक आणि आध्यात्मिक समतोलची अवस्था आहे. अशी आरोग्याची व्याख्या आहे.

पोषण, आहार, व्यायाम, स्वच्छता, इंटरॅक्टीव्ह व्यक्तिगत सवस्व या गोष्टी आरोग्यावर परिणाम करतात.

आयुर्वेदात आरोग्याचे लक्षण असे केले आहे. - समदोष, समाग्नी, समधातुमलक्रिय प्रसन्नात्मेन्द्रियमना, स्वस्थ इत्यादीं धीयते - सप्त्य चरकसंहिता सुत्रस्थान अध्याय १.४१ आयुर्वेदात आरोग्याचे लक्षण असे केले आहे. - समदोष समाग्नी समधातुमलीय प्रसन्नात्मेन्द्रियमना, स्वस्थ समाग्नी समधातुमलक्रीय प्रसन्नात्मेन्द्रियमना, स्वस्थ इत्यादीं धीयते - सप्त्य चरकसंहिता सुत्रस्थान अध्याय १.४१.

जागतिक आरोग्य संघटनेनुसार "मानसिक आरोग्य म्हणजे" अशी सुरक्षित ज्योत व्यक्तीला स्वतःच्या क्षमतेचे आकलन होते, तसेच ती व्यक्ती उपयोगी व लाभदायी काम करू शकते आणि तिचा समाजाच्या दृष्टीत मोलाचा वाटा असतो."

नियमित व्यायामामुळे आरोग्य उत्तम राहते. तसेच ती व्यक्ती उपयोगी व लाभदायी काम करू शकते आणि तिचा समाजाच्या दृष्टीत मोलाचा वाटा असतो.

शारिरातील इतर महत्त्वाचे अवयवांचे आरोग्य त्यामुळे विघडते हे वारंवार सिद्ध झाले आहे.

साहजिकच जमिनीवालील आणि जमिनीवरील पाणी शुद्ध व प्रदुषणापासून सुरक्षित हेच पर्यावरण स्वस्थानाच्या दृष्टीने वारंवार आहे.

देशातील सार्वजनिक आरोग्य

भारतात सर्वव्यापी आरोग्य सेवा राज्ये व संघ राज्यक्षेत्रांकडून पुरवली जाते. भारतीय संविधानात 'लोकांचे पोषण व रक्षणी मान हे वाढवणे तसेच लोकांचे आरोग्य सुधारणे ही राज्याची मुख्य जबाबदारी आहे' असे म्हटले जाते. राष्ट्रीय आरोग्य धोरण संसदेने १९८३ मध्ये स्विकारले. व २००२ मध्ये त्यात सुधारणा केली.

भारतात सरकारी आरोग्य क्षेत्रात/समांतर आणी त्यापेक्षा अधिक लोकप्रिय असे बाजरी आरोग्य क्षेत्र आहे. शहरी तसेच ग्रामीण कुटुंबे बाजरी आरोग्य क्षेत्राचा उपयोग जास्त वेळा करतात असे पाहणीत आढळून आले आहे.

भारतात आयुष्य मर्यादा सरासरीने ६४/६७ वर्षे (पु/स्त्री) व बाल मृत्यूचे प्रमाण १००० बाल जन्मांमागे ४६ आहे.

सार्वजनिक आरोग्यसेवा हा ग्रामीण भागासाठी वरदान आहे. ग्रामीण आरोग्यामध्ये अशा करण्याकरतीचे योगदान खूप मोठे आहे. अशा कार्यकर्ती हीच ग्रामीण आरोग्याची सर्वोत्तम आहे.

भारतात सुमारे ७५% लोक बाजरी आरोग्यसेवा विकत घेतात. ग्रामीण, गरीब, दलित वगैरे घटक तेवढेच सरकारी आरोग्यसेवांचा नाईलाजाने अवलंब करतात. ग्रामीण गरीबीच्या अनेक कारणांबरोबर वाढता वेदयकीय अर्थे होती एक कारण आहे.

१९४० पासून सध्यापर्यंत ६० वर्षांत भारतातल्या आरोग्य व्यवस्थेत काही सुधारणा झाल्या आहेत.

तरीही त्याच पातळीवरील इतर देशांच्या मानाने आपण फारच मागे पडतो.

पर्यावरणाशी आरोग्याचे नाते -

पर्यावरणातील विघाडामुळे जगाभरात आरोग्याची हानी होताना आपण पाहतोच आहोत. वैदकीय तज्ञांच्या मते पर्यावरणातील अशा गोष्टींवर भर देऊन त्यातील सुधारणांवर लक्ष केंद्रीत केल्यास जगातील यच्चयावत नागरिकांच्या आरोग्यामध्ये सुधारणा होऊ शकेल.

वायु प्रदूषण -

प्रदूषित हवेमुळे मृत्युदर वाढतो आहे. कार्बन मोनोऑक्साईड मिथेन आणि अशा इतर वायूंच्या प्रदूषणामुळे कर्करोग, फुफ्फुसांचे दीर्घकालीन आजार, हृदयविकार, यंत्री पीडित रुग्णांची संख्या दिवसेंदिवस वाढत चालली आहे. हे प्रदूषणकारी वायु मुख्यत्वे कारखाने आणि वाहनांच्या प्रदूषणकारी वायु मुख्यत्वे कारखाने आणि वाहनांच्या धुराकुन निर्माण होतात.

जगातील 80% जनता मानवी शरिराला विघातक ठरतील अशा प्रदूषित वायूंच्या पातळीमध्ये आपला श्वास घेते. त्यांच्या आरोग्यावर त्यांचे होत असलेले दुष्परिणाम सामोरे घेत आहेत. त्यामुळे लोकांचे प्रदूषण घटविणे म्हणजेच पर्यावरण स्वच्छ सुधारणे. वायु प्रदूषणाचे नियंत्रण हे सगळ्या जगाच्या आरोग्यासाठी अत्यावश्यक आहे.

जलप्रदूषण -

नद्या, तलाव, समुद्र असे जमिनीवरील पाण्याच्या साठे आणि भूगर्भजल या दोन्ही जलस्रोतांमध्ये आज प्रदूषण पाहायला मिळते आहे. विविध प्रकारचे जीवाणू, विषणू आणि रसायने त्यासाठी कारणीभूत ठरत आहे. पचनसंस्थेचे, मज्जासंस्थेचे, मूत्रावसर्जनसंस्थेचे शरीरातील वार महत्त्वाच्या अवयवांचे आरोग्य त्यामुळे विळखते.

ते वारंवार सिद्ध झाले आहे. साहजिकच जमिनीखाली नु जमिनीवरील पाणी शुद्ध व प्रदूषणापासून सुरक्षित ठेवणे पर्यावरण स्वच्छाच्या दृष्टीने गरजेचे आहे.

कला, वाणिज्य, विज्ञान व संगणकशास्त्र महाविद्यालय
आश्वी बु।

समाशेष

❁ चि- कोळे त्रुषीकेरा अनिल 5.Y.B.A ह्या कागति
शिक्षण घेत असुन मला मानवी अशेक्य हा विषय
असुन मला मानवी अशेक्यातील बदल हा प्रकल्प मी
पुर्ण केला आहे.

मी ह्या विषयाची माहिती मिळवली आहे.
आमच्या विद्यालयातील ग्रंथालयातुन पुस्तकांची माहिती मिळाली.
चांगल्या प्रकारत आम्हाला आमच्या विषय शिक्षकांची
शिक्षकांनी चांगल्या प्रकारे माहिती दिली प्रकल्प पुर्ण करण्यास
मदत ही केली. व काही महाविद्यालय शिक्षकांनी माहिती
देण्यास मदत केली.

व मित्र व मैत्रीणी यांनीही मोलाचे मार्गदर्शन
केले व चांगल्या प्रकारे माहिती गोळा करण्यास मदत केली.

मला हा प्रकल्प करण्यास अंत्यत आनंद झाला.
कोठल्याही प्रकारच्या अडचणी आल्या नाही. मानवी अशेक्यावर
होणारे बदल काय असतात. हे मला या प्रकल्पातुन
कळाले आहे. मला हा विषय दिला आणि तौ मी
चांगल्या रितीने पुर्ण केला असुन मला सर्वांनी मोलाचे
मार्गदर्शन केले त्यांचे मी आभार मानतो.

"पर्वत सर" यांनी ही हा प्रकल्प करण्यास मार्गदर्शन केले.
त्यांचे ही मी आभार मानतो.

THANK YOU...

ATTESTED
Ashu
Principal

TOPIC

Page:.....Date:.....

नाम - साळी भावाय अशोक.

कॉलेज - कला, वाणिज्य, विज्ञान व संगणकशास्त्र
मास्वि एपु.

रो.नं. ३३

प्रस्तावित नाम - औद्योगिकशास्त्र

उ.प. - उ.प. - ३५.४.४ (२०१९-२०२०)

Ink

12/25

ATTESTED

Pooja
H.C. Principal

Arts, Commerce, Science & Computer Applications
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar, Maharashtra

औद्योगिकीकरण

TOPIC

Page: 1 Date: / /

* औद्योगिक क्रांती *

इंग्लंडमध्ये प्रथम सुरु झालेल्या आणि नंतर सर्व युरोपभर पसरलेल्या उत्पादन साधने व प्रक्रियांत झालेल्या बदलांना औद्योगिक क्रांती असे म्हणतात. सर्वसाधारणपणे इ.स. १७५० ते इ.स. १८५० असा शतकभराचा काळखंड या क्रांतीचा पहिला टप्प्याने व्यापला आहे.

औद्योगिक क्रांतीचा इंग्लंडमधील प्रारंभ.

औद्योगिक क्रांतीचा आवश्यक असणारे मुबल्लत हाटक इंग्लंडमध्ये अस्तित्वात होते. इंग्लंडमध्ये प्रथम औद्योगिक क्रांतीचा प्रारंभ झाला. इंग्लंडचे व्यापारी आणि श्रमिकांत दुरुवर पोहोचणे होते. भारतात साम्राज्य विस्ताराच्या शर्येत इंग्लंडने प्रारंभचा पाडाव केला. त्याचप्रमाणे अमेरिकेतील तमाहतीसिद्धून इंग्लंडचा साम्राज्य नका व न्यूट मिळाली होती. इंग्लंडने व्यावसायिक मोठ्या प्रमाणात आर्थिक शोषण करून अरपूर प्रमाणात संपत्ती मिळवली. या संपत्तीचा वापर इंग्लंडने आपल्या औद्योगिक विकासासाठी केला.

याच सुमारास इंग्लंडमध्ये मोठ्या प्रमाणात वैज्ञानिक प्रगति सुरु झाली. इंग्लंडमध्ये इस्पात, चाकरी, कापक संशोधकांनी विविध शोध मावले. लॉरेन्स यंत्रे तयार केली. उदारगार्थ - जेम्स वॉटने वाद्य-यंत्राचा शोध द्यावला. जॉर्ज रीफ्लेसनने रेल्वे इंजिनाचा शोध मावला. त्यांच्या शोधांमुळे इंग्लंडमध्ये औद्योगिक क्रांतीचा मोठ्या प्रमाणात चाळना मिळाली.

इंग्लंडमधील नैसर्गिक अन्वुपलता.

औद्योगिकीकरणाचा आवश्यक असणारी नैसर्गिक अन्वुपलता इंग्लंडमध्ये होती. यंत्रे व कारखाने उभारण्यासाठी भागणारी दालिजे व दगडी कोळसा अरपूर प्रमाणात होता.

Pioneer

ATTESTED
Aab
Principal

TOPIC

Page: 2 Date:

त्याचा शास्त्रीय पद्धतीने वापर करून नवीन यंत्रसामग्री तयार करण्यात इंग्लंड अग्रेसर ठरले.

कापड व्यवसाय हा इंग्लंडमधील प्रमुख व्यवसाय होता सोळाव्या शतकाच्या माध्यापासून इंग्लंडमध्ये कापड उद्योगाला चालना मिळाली होती. इंग्लंडमधील लहानात हे कापड व्यवसायाला सुरुकुल होते. इंग्लंडच्या अमेरिकेतील वसाहतीमधून भांडे वाग्याच्या कापडाचा पुरवठा इंग्लंडला सहजपणे होत होता. इंग्लंडमध्ये विशेषत्वाने कापड क्षेत्रात क्रांती आली. इंग्लंडमध्ये औद्योगिक क्रांतीची सुरुवात कापड व्यवसायापासून होणे अपरिहार्य होते.

औद्योगिक क्रांतीचा प्रसार-

इंग्लंडमध्ये सुरु झालेली औद्योगिक क्रांती योज्यार काळावधीत युरोपात पसरली. इंग्लंडनंतर फ्रान्स व जर्मनीत ही क्रांती हाडून आली. फ्रान्स व जर्मनीने बोव्हॉड, पोव्हाद व शशाद्यनिक उद्योगाच्या क्षेत्रात अन्वेषवनीय प्रगति केली. नेदरलँड, बेल्जियम, स्पेन या देशात औद्योगिकीकरण सुरुवात होऊन तेथे औद्योगिकीकरणाचा वेग चांगलाच वेग चांगलाच वाढला. युरोप बाहेर प्रथम अमेरिकेत औद्योगिक क्रांती आली. अमेरिकेच्या अन्वेषवनीय एका उद्योगप्रधान अर्थव्यवस्था उभे राहून नावरूपात आली. रशियात औद्योगिक क्रांतीचा प्रसार रुशिया इत्यादी

आशिया खंडात ही क्रांती प्रथम जपान या देशात आली. जपानने पोव्हाद, यंत्रे, रसायन उद्योगाच्या क्षेत्रात अर्थव्यवस्था प्रगति केली. विश्वाच्या इतरकाच्या सुरुवातीला भारतात औद्योगिक क्रांतीची सुरुवात आली. आज औद्योगिक क्रांती साध्या नगडार आजून् पोलेरवी साहे औद्योगिक क्रांतीचे परिणाम.

औद्योगिक क्रांती ही मानवी समाजाला काही वावतीत ठरवून तर काही वावतीत आपली ठरली. क्रांतीचे परिणाम इष्ट आणि अनिष्ट असे दोन्ही स्वरूपाचे आहेत.

ATTESTED

N.C. Dable
Principal

औद्योगिक क्रांतीचे अनिष्ट परिणाम.

औद्योगिक क्रांतीमुळे ग्रामीण लोकंथ्या जीवनात अनेक बदलणी निर्माण झाल्या. शेतकऱ्यांचे हातकडी प्रयोगेच संव पडले. यांचे कारागिरे वेळार झाले. माजणीपेक्षा कामगारांचा पुरवठा जास्त झाल्याने त्यांचा फायदा वाडवतदाराना होतना. कमी वेतनात जास्त वेळ कामगारांना राखणून होतने जाऊ लागले. पुरुष कामगारांपेक्षा स्त्री कामगारांना व मुलांना कमी पगार दिवा जाई. कामगारांना कामावरून केवढी काढून राखणे जाई. अणघात आल्यास कामगारांना लुकायना अणघाई दिवा जात जाई. कामगार वाडवतदाराने लुकायना अणघाई दिवा मुलास बनले. घेळणी, आत्मजागृती, सुरक्षा व्यवस्थेचा समात थांयाने प्रश्न गांभिर बनले. कामगारांची आर्थिक विहती दिवसेदिवस जाणावली. या उवाह वाडवतदार, कायदानदार अमित झाले. समाजात आर्थिक विषमता वाडली.

औद्योगिकीकरण झालेव्हा युरोपीशन राष्ट्रांनी व्यापारवादीपदा साक्षात्थ विस्ताराचे शौरण शिकवले. त्यांनी आफ्रिका खंडात, साक्षात्थ विस्तार करव्यास सुरुवात केवी. त्यामुळे तेथील अनेक राष्ट्रांचे स्वातंत्र्य नष्ट झाले. साक्षात्थवादी राष्ट्रांनी या राष्ट्रांचे आर्थिक शोषण मोठ्या प्रमाणात केले. साक्षात्थवादी राष्ट्रे अमित बनली. वसाहतवादी राष्ट्रे अमीब बनली. अमित राष्ट्रे व अमीब राष्ट्रांतील आर्थिक विषमता वाडत गेली.

औद्योगिक क्रांतीमुळे मेल्या अर्थसमृद्ध विविध नगरी उभारव्या निर्माण होवू लागल्या. खेड्यातून अर्थिकडे येणाऱ्या लोकांची संख्या वाडली. अर्थी लोकसंख्या वाडव्यामुळे जागांची टंटाई. आपुण चानि पुरवठा, आपुण शोरी थांयारले प्रश्न उद्भवले. अनाशेस्य, गामिच्छ वस्त्या, प्रदुषण यामुळे अयावर परिस्थिती निर्माण झाली.

औद्योगिक क्रांतीमुळे राष्ट्रांचे एकमेकांवरचे परतवांवन वाडले.

इ.स. १८७३ अमेरिकेतून कापूस, केंडातून नू थांयारल्या

जीवनावश्यक वस्तु मागत असे-दरवादा

TOPIC

Page: 4 Date: / /

राष्ट्रात राज्यक्रांती काढ्यास अथवा युद्ध सुरू काढ्यास आघात-निर्यात व्यापारास धोका उत्पन्न होई. त्यावर आत्मरक्षण असणारे उद्योगांदां घेण्यात येत. आघात ठेकाऱ्या वस्तुंची आवक थांबल्यास आमात्य माग्याबाबत त्याची सव भागे.

कामगारांच्या फुडंगातील शिष्टा आठि सुवे थांना देखील पोटाकडिला कारखान्यात काम करणे आठ पडे. सर्वजण अतिशयमाने शकून जाल. त्यामुळे फौदुविक जीवनातील आनंद पूर्णपणे नष्ट आला. शेड्यातून अनेक बोकांना शेजगारासाठी काढाकडे स्वाभातर करावे लागल्याने लकम कुदुने पदुधतीचा -हस्य आला. असाशतील दुःखे विमरव्यासाठी मजूर व्यसनाना वळी पडू लागले.

औद्योगिक क्रांतीचे पर्यावरणावरील परिणाम-

औद्योगिक क्रांतीमुळे कारखानदारी उदयास आली.

कारखानदारीमुळे जल प्रदुषण, हवा प्रदुषण, स्थानी प्रदुषण थडून आले. शेवत्या प्रदुषणांमुळे बोकांना श्वसनांचे विकार उडले. फाही कारखान्यांतून विषारी वायुंची बाळती होऊन अनेक माणसे क्लत्युमुखी पडली, विकलांग आली, काखान्यातून व काढातून सोडलेले सांडपाणी नल्या, नाळे, अमुप्रात्या पाव्यात मिशळल्यामुळे पाणी दुषित आले. त्यातून बोकांना अतिसार, कावीळ, अर्धगिवायु यांसारखे आजार होऊ लागले. जलचर प्राणी व जल वनस्पतींचे अस्तित्व होण्यात आले. शारे व कारखान्यांच्या वाढीतून हाणीचे साक्षान्त निर्माण आले.

फुध्यांची विवेवाट लागण्याचा प्रश्न अंभरि वनबा डसांचा प्रादुर्भाव वाडून मनेशिया, विवताप यांसारख्या रोगांचा मोठ्या प्रमाणात प्रसार आला. हश्वरी अनेकांना प्राण असावावे लागतात. कारखान्यात वापरल्यात येणाऱ्या जवाबाबली पदार्थांचे स्फोट होवून जीवीत व वित्तहानी मोठ्या प्रमाणावर थडून येते. औद्योगिक उत्पादनसाठी अफुकर्जा वापरली जाते. अफुकर्ज्यातून किल्लोत्सर्गाची बाळती काढ्यास त्याचे सातवी अरीशकर वाईट परिणाम थडून येतात. अकरातील वाढने आठि कारखान्यांतून

TOPIC

Page: 5 Date: / /

यंत्रांच्या आवाजातून स्वनी प्रकृती होते त्यातून अनेक बोधदायी
शेवठा येतो. औद्योगिकीकरणाच्या विकासामाठी स्वनिज संपत्ती निर्माण
संपत्ती मोठ्या प्रमाणात वापरली जाते शांती टंचाई अवस्थेत विमा
तोव्याचा सोका काढे शेली इत्युक्त अग्नि व शेलीचे पाणी वापरल्या
कुळे शेतजमिनीचे क्षेत्र कमी वेळ बागवे औद्योगिकीकरणासाठी मोठ्या
प्रमाणात जंगलतोड केवी जाते. पाव्याच्या प्रश्नावरून कांदोबाने होईल
समाजात संघर्षाचे वातावरण निर्माण होते.

औद्योगिक विकास, भारतीय :-

अठराव्या शतकाच्या अखेरीपर्यंत भारतात अनेक उद्योगधंदे कुमारी कारागिरीचे व्यापार अखेरीपर्यंत आले होते. अनेक जागतिक राजारांत भारतीय पत्तुना, विडोषत, सुती व रेशमी कापड, गाळी, जरी काम व किनट्याव ह्यांना साहाय्य होती. परंतु संव्यवस्थेच्या औद्योगिक क्रांतीमुळे भारतीय उद्योगधंद्यांवर विपरीत परिणाम होऊन अठराव्या शतकाच्या अखेरीपर्यंत ते नवळजवळ बऱ्याच वेळे सुट्या भारतीय उद्योगधंद्यांच्या -हासार्थी प्रमुख कारणे पुढीलप्रमाणे :-

- १) ब्रिटिशांची विघातक व्यापारी व आर्थिक नीती,
- २) एनपेक्षित शक्तीच्या -हासारेवर उद्योगधंद्यांना असणाऱ्या राजाश्रयण व मोव. (३) औद्योगिक क्रांतीमुळे मोठ्या प्रमाणावर व त्यामुळे स्वस्त यंत्रोत्पादन वस्तुंच्या उपर्यंत अंतर्देशीय व परदेशी आयातचे-
- ४) जेव्हाच्या अंशुतीच्या अंदाबुकरणाचे परंपरागत भारतीय आयात्या राजाश्रयण बंद
- ५) ह्या सर्व उदमांच्या अनुषंगाने उत्पादनतन्मात आवश्यक त्या सुधारणा करण्याची निकड होती. तथापि भारतीय कारागिरी अशा सुधारणा करण्यात अयशस्वी ठरले.

पहिल्या महायुद्धापर्यंत भारतीय उद्योगधंद्यांची प्रगती :-

निव्वेच्या उद्योगधंद्यांची सुरुवात अठराव्या शतकाच्या उत्तरार्धात युरोपीय अडेवाद्यांनी केली होती. परंतु कृत्रिम रंगाच्या मोद्यामुळे ह्या धंद्यांच्या -हासाम ह्या काळात सुरुवात झाली. ह्या काळात कारखानदारी आणि मळ्याचे उद्योग ह्यांपैकी मळ्याच्या उद्योगधंद्यांची प्रथम सुरुवात झाली. मळ्याच्या उद्योगधंद्यांपैकी -राज व कॉफीच्या धंद्यांची सुरुवात व वाढ ह्या काळातच झाली. १८३३ पर्यंत कंपनीच्या मन्नेदारीमुळे युरोपीय अयमेले निर्बंध काढताच ह्या धंद्यांना सहाय्य मिळाली. १८५० ते १८५५ ह्या काळात राज्याच्या मळ्यांची संख्या एकवसून २९५ इतकी वाढली. त्याचप्रमाणे या काळात राज्याच्या भांगवडीच्याची ७५९ हेक्टर जमीन होती. ती १९१० साली २,४२,२५० हेक्टर झाली.

TOPIC

Page: 7 Date: / /

१८५० साखी चहाचे उत्पादन रचम ३६ हजार टोन्स होते ते १९६६ साली १६३ कोटी टोन्स साखे- कॉफीच्या बागावडीच्यासाठी १८९६ साखी टक्कण टक्कण हे जमिन होती. बाजीबिस्था स्पर्शेमुळे ही जमिन कमी होऊन १९९३-९४ साखी कॉफीच्या बागावडीच्यासाठी फक्त ११,१५४ हे जमिन होती. जागतिक बाजारपेठेत भारतीय चहा व कॉफीचा मागणी होती. त्या दोन्ही संस्थांत प्रसिद्ध्याने परदेशी आंडवभाचे प्रसिद्ध होते.

त्या काळात कारखानदारीच्या क्षेत्रातील दोन महत्वाचे उद्योग म्हणजे कापड व तांबाच्या विरुद्धा. १८५४ साखी पहिली कापडाविशयी सुरु झाली. १९९४ साखी टक्कण २६५ कापडाच्या विरुद्धा होत्या व त्यात २,६०,८६० मॅट्रर काम करित होते. १९०० हे सहाय्ये वर्ष सांडण्यास त्या काळात कापडसंधा अंभ अगदीस झाला होता. कापडाविश्यांचे केंद्रीकरण प्रसिद्ध्याने मुंबई प्रांतात झालेले होते. १८७८-८० साखी तांबाच्या २२ विरुद्धा होत्या व त्यात २७,६९५ कामगार होते. १९९५ साखी तांबाच्या विरुद्धाची व कामगारांची संख्या प्रसिद्ध्याने ६५ व १,३६,२८८ होती. किमिथान युद्धासमुळे भारतीय तांबाचे महत्त्व वाढले १८५४ पासून तांबा संस्थांत हातमागोपजी संमोत्पादन सुरु झाले. तांबा संस्थांची त्या काळात अपाठ्याने प्रगती झाली व्हाचे कारण त्या उद्योगसंधा संघटित होता व भारतीय निर्यातीत त्याचा कामगारण महत्त्व होते. तांबाच्या अर्धच विरुद्धा बंगालमध्ये केंद्रित झाल्या होत्या. त्या संस्थांतही प्रसिद्ध्याने परदेशी आंडवभाचे वर्चस्व होते.

पहिल उद्योगाविषय रेषे कारखानदारीच्या वाढीमुळे अभियांत्रिकीय व्यवसायाची अपशी सुरुवात झाली. इथुद्धा स्थानिक तेज व मॅगॅनीज त्या दोन उद्योगसंध्यांची सुरुवात झाली. त्या काळातच रोवमी बोली १९९९ साखी टक्कण बोव्हंड व धोलादादा कारखाना सुरु झाला. रेषेच्या वाढीसरोबर कोळ्याच्या उद्योग वाढिस बाबला. कागद, बोकर, कापड व साखर ह्यांच्या विरुद्धा ह्याच काळात सुरु झाल्या परंतु अति आठि तांबाचे कापड आठि कोळ्याच्या खाणी हेच भारतीय उद्योग ह्या काळात प्रमुख होते.

त्या काळातील औद्योगिक प्रगतीची महत्त्वाची

पैजिल्ले अगजे, एकुठा भोकसकथेच्या मानाने औद्योगिक क्षेत्रात अत्यंत कमी होती राष्ट्रीय उत्पादनात औद्योगिक उत्पादनाचा वाटा अत्यल्प होता भारतीय उद्योगांच्यावर परदेशी सांडतंत्राचे वर्चस्व होते उद्योगांच्याची वाढ मंद होती तिची अनेक कारणे आहेत; देशातील साधनसंपत्तीविषयक अज्ञान सरकारचे अहानुकृतिबुद्ध्य योशण स्वदेशी चळवळीकडे पाळ्याचा सरकारचा राजकीय प्रतिकुल दृष्टिकोन उद्योगांच्या द्यावा आवश्यक साह्यी प्रतीक्षा, सांडतंत्राचा, यंत्रशक्तीचा व विद्युतशक्तीचा अभाव, आर्थिक विकासाचा आवश्यक असणाऱ्या पायाभूत उद्योगांच्याची वाढ अडानी आहे आणि अशिहित अज्ञूरवर्ग, तंत्रविज्ञान औद्योगिक नेतृत्व व व्यवस्थापक वर्ग ब्यांही उणीव.

दोन महत्त्वपूर्ण उद्योगांच्या द्दम्याजचा औद्योगिक विकास :-

ह्या काळातही लागल्या व कापडाच्या गिरण्या हे भारतातील प्रमुख उद्योगां ह्ये राहिले, यूपुढ्यामुळे निर्माण हवामी व तीमुळे कागदाच्या गिरण्या, काड्यापेढांचे कारखाने, सिमेंट व रासायनिक व्यवसाय, अभियांत्रिकी वगैरे नव्या व जुन्या उद्योगांच्यांना चालना मिळाली. ह्या काळात सरकारची अखिल व विहातक औद्योगिक सुमिका वदलली व तिचा परिपाक म्हणून औद्योगिक आयोगाची नेमणूक आली. हे औद्योगिक होशण उदबळ्यास राजकीय व आर्थिक कारणे होती.

राजकोषीय स्वायत्तेचा संकेत १९२१ साली सरकारने माळ्य केला. भारतीय उद्योगांच्यांना संरक्षण देऊन त्यांची वाढ करव्याकरिता १९२१ साली ब्रिटिश सरकारने राजकोषीय आयोग नेमला. ह्या आयोगाने उद्योगांच्यांना संरक्षण देव्याबाबत आखवेल्या योशणाची त्रिमुरी पुढीवप्रमाणे होती.

- १) संरक्षण माशारा उद्योग हा काही काळानंतर स्वतःच्या पायावर परदेशी स्वर्धेत उभा राहू सकिल्ल असा असावा, ८० त्याची वाढ होव्यासाठी आवश्यक असवेली साधन-सामग्री देशातच उपबल्ल असावी व
- २) हे संरक्षण ने उद्योग संरक्षणाखेरीज वाढू शकणार नाहीं, अशा उद्योगांनाच मिळवे, ब्याविषयी शिफारस करव्याकरिता सरकारने जकात आयोगाची स्थापना केली.

राजकोषीय आयोगाची नियुक्ती घोरता निर्वासन करून, तरीही १९३७ पर्यंत जकात आयोगाने या घोरतांनुसार रु. ५९ खर्चाची सुकणी केणी व त्यापैकी ४५ खर्चावरून आयोगाने केलेल्या शिफारशी सरकारने मान्य केल्या.

अरक्षण मिळालेले प्रमुख उद्योग म्हणजे लोखंड व पोल्पाद, सुति कापड, पाहळर, कागद, काड्यावेष्ट्या. जड स्थापन हे होते. संरक्षित नाकारलेले प्रमुख उद्योग म्हणजे कोळसा, सिमेंट, काच हे होते. संरक्षित उद्योगसंस्थांची प्रगती वेगाने झाली व संरक्षित उद्योगसंस्थांतील योजनांनुसार प्रमाण ४६-८ टक्के वाढले. या संरक्षित संस्थांच्या अकराटीमध्ये अनेक उपउद्योगसंघे उदयास आले. तांबा, मॅंगॅनीज, चूक व त्या संस्थांचीही ख्यात काळात समाधानकारक प्रगती झाली.

दुसरे महायुद्ध, फाळणी आणि नंतर :-

दुसरे महायुद्ध सुरू झाल्यावरून तत्पूर्वीच्या औद्योगिक विकासाची लागणत्या संरक्षक जकाती अनाश्यक ठरल्या. युद्धकाळात आशत जवळजवळ बंद झाल्यामुळे लोखंडी व्यामान, अजारे, कापड, रासायनिक द्रव्ये, सिमेंट, कागद यांसारखे अनेक उद्योगसंघे वाढले व त्यांच्या उत्पादनातही अशीच वाढ झाली. १९४२ ते १९५५ या काळात सुति कापडाचे उत्पादन २२ टक्के, पोल्पादचे ७७ टक्के रासायनिकांचे ७७ टक्के, सिमेंट ६५ टक्के, कागद ६२ टक्के व एकदर औद्योगिक उत्पादन ७५ टक्के व्हा प्रमाणात वाढले.

व्याप्त काळात प्रमुखाने भारतात शंभोत्पादनस सुद्धात झाली व साधकनी, कापडसंस्थास लागणारी सामग्री, विद्युत-मान, रासायनिक द्रव्ये लॅबोरिक वगैरे नविन उद्योगसंस्थांस चालना मिळाली.

स्वतंत्र भारताचे औद्योगिक घोरता :-

युद्धोत्तर काळात एकीकडे उत्पादन छटत होते आणि किमती वाढत गेल्या. अजुर्तवांतील असंतोष पणकोटीला गेला होता व उद्योग संस्थांत अपेक्षित आडवस सुतलपुळूक होत नव्हती. यावर

लोडगा उद्भवून अजुर् आघाडीवर सरकारने

औद्योगिक क्षेत्राचे योग्य आणि कारगर, तर औद्योगिक क्षेत्राच्या
विश्वास वाढविण्यासाठी १९६८ साली आपले औद्योगिक क्षेत्र
केले.

प्रदूषण करणाऱ्या उद्योगांचे प्रमाण पाच वर्षात दुप्पट -

प्रदूषण करणाऱ्या कारखान्यांविरोधात कारवाई करतही राहतात
अशा कारखान्यांची संख्या वाढतच असून, गेल्या पाच वर्षात जलप्रदूषण
वायुप्रदूषण आणि हानिकारक शक्य पदार्थ निर्माण करणाऱ्या कारखान्यांचे
प्रमाण १७ टक्क्यांवरून ३० टक्क्यांवर पोहोचण्याचे धक्कादायक चित्र आहे.
औद्योगिक प्रदूषण ही राज्याच्या पर्यावरणासाठी अत्यंत गंभीर धोका
आजही जाते. महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ ही प्रदूषणासंबंधीतील
कारखान्यांची संमेलनकारणी करणारी प्रमुख संस्था आहे. मंडळाकडून
मिळविलेल्या माहितीनुसार, त्यांच्या अखत्यारीतील ७७ हजार ७३६
कारखान्यांपैकी जलप्रदूषण करणारे १७ टक्के, वायुप्रदूषण करणारे २६ टक्के
तर धोकादायक शक्य पदार्थ बाहेर फेकणाऱ्या कारखान्यांचे प्रमाण ७ टक्के
आहे. २००७-०८ मध्ये हेच प्रमाण अनुक्रमे १३, १७ आणि ७ टक्के होते.
प्रदूषण करणाऱ्या कारखान्यांची संख्या अगत्या पाच वर्षात दुप्पटने वाढण्याचे
दिसून आहे. महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ हे नियमांच्या संमेलन
वर्षासाठी अनेक कारखान्यांकडून वेक रसी घेते, तर काही प्रदूषणकारी
कारखान्यांचा विद्युत आणि पाणीपुरवठा स्थगित केला जातो. पण या
कारवाईचा परिणाम उद्योगांवर होत असल्याचे प्रदूषणकारी कारखान्या
च्या वाढत्या संख्येने दाखवून दिले आहे. प्रदूषण निर्माण करणाऱ्या
धोकादायक उद्योगांमध्ये साखर निर्मिती आणि बुद्धिचक्रण, काज
आणि कागदीवोर्ते निर्मिती, कातडी उद्योग, हायड्रोजनरेटिंग तेल,
वनस्पती तूप व खाद्यतेल, मिथिलीटो अम्लनिचरणा, पेट्रोबिझनेस आणि
कोळ्या, ओषधी आणि रसायनिक उत्पादने, सिमेंट, घातू उद्योग
आणि औद्योगिक वीज प्रकल्पांचा समावेश आहे.

TOPIC

Page: 44 Date:

कारखानदावांनी त्यांच्या इद्योगांमध्ये प्रदुषण नियंत्रण उपाययोजना
तात्काळ उभारून घेणे अपेक्षित असताना इद्योगकांकडून त्यांचे
डोळेजाक केवी जात आहे. सर्वांकडेच जागरूकता विकसित करणे
कराऱ्या निर्वाह घेतला आहे या इद्योगांनी सांडपाणी किमार्जित करतांना
सांडपाण्याची कुठारला महाशुद्ध प्रदुषण नियंत्रण संकटाकडून दूर तीन
अठिथ्याला तपासून प्रदुषण होत नसल्याची प्रमाणपत्र जागरूकता विकसित
देणे संघर्षकारक करवात आहे आहे. प्रदुषण नियंत्रण संकटाने इद्योगांक
डून होणारे प्रदुषण रोखण्यासाठी गेल्या वर्षी यूपी सरकारने १९९९ कारखान्यांक
जब (प्रदुषण प्रतिबंध व नियंत्रण) अधिनियम, १९९९ अन्वये निर्देश दिले
होते प्रदुषण करणाऱ्या कारखान्यांमध्ये सर्वाधिक प्रमाण उत्पादन केनातीस
आहे यूपी ५० टक्के कडवागंला या प्रदुषणकारी कारखान्यांमध्ये काम
करावे लागते त्यांच्या सांडपाण्याची चिंता करणारे कुणी नाही. प्रदुषण
काम करणाऱ्या उपाययोजनांची कठोर अंमलबजावणी करणे विविध
संस्थांकडून अपेक्षित असताना केवळ कागदोपरी कारवाईमुळे
इद्योगकांचे २००० मध्ये राज्यातील ६९ हजार ७२२ इद्योगांपैकी
१७ टक्के इद्योगां जमप्रदुषण करणारे होते, तर १४ टक्के इद्योगांचा
वर्षप्रदुषणात समाविष्ट होता. २००९ पर्यंत हे प्रमाण १८ आणि १७ टक्क्यां-
पर्यंत पोहोचले आता तर हेच प्रमाण २७ आणि २६ टक्क्यांपर्यंत गेले आहे
सांडपाणी प्रक्रिया संघर्षातील :-

राज्यातील ९ हजार १०६ कारखान्यांचा समावेश असलेल्या २६
औद्योगिक वसाहतींमध्ये सार्विक सांडपाणी प्रक्रिया संघर्षे कार्यान्वित
करवात येत असल्याचे महाशुद्ध प्रदुषण नियंत्रण संकटाकडून सांडपाणी
आवे या सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्पांमुळे उभे नदीनाल्यांमध्ये प्रदुषित
पाणी सोडल्याच्या परंपरागत प्रकारांना आढावसेल, पण अनेक औद्यो-
गिक वसाहतींमध्ये हे काम संघर्षातील राहिले आहे. लाख प्रदुषण
करणाऱ्या इद्योगांवरही काम देण्याची गरज व्यक्त होत
आहे-

प्रदूषणाचा फरका जमदार प्राण्यांनाही :-

पाण्यात ऑक्सिजनचे प्रमाण खूपच कमी होते तर दूगची आनी
असती. या तमावात छोटी जीवसृष्टी आहे.

जैविकीतील मिमापनकार्या तमावातील आहे, काय, मृत्युमुखी
समावडीतील प्रदूषणाचा परिणाम :-

जैविकी औद्योगिक पदार्थातील प्रदूषणांमुळे स्थानिक नागरिक
शिकांचे आरोग्य किती खालात आहे, याची प्रतीती पुन्हा एकदा आनी
आहे प्रदूषणांमुळे मिमापनकार्या तमावातील आहे आणि काय
मृत्युमुखी पडण्याचे आढळून आहे असून त्यामुळे स्थानिक
जिवंत्या हळूहळू खाल करित आहे. तमावातील पाणी शुद्ध झालेकी
अशुद्ध थांबत देन संस्थांनी केलेल्या तपासणी अहवालात अत
मिनात असली तरी नमून्यांच्या मृत्युंमुळे पाण्यात विषारी बरक अश
ल्याचा अत्यंत खालात शिकामोर्तब आल्याचे स्थानिक जिवंत्यांमुळे अहाने
आहे. जैविकी पूर्वतील औद्योगिक विमावातील मिमापनकार्या
नैसर्गिक तमावाचे जतन करूयासाठी येथील वेळेअर असोसिएशन
प्रयत्न करत आहे. या तमावात गणेशमूर्तिचे विघर्जन करण्यात
येत असल्याने तमावाचे नैसर्गिक स्रोत हळूहळू खाल होत आहेत
याबरोबरच मूर्तिसाठी वापरल्यात येणाऱ्या रंगांमुळेही शातील
पाणी दूषित होत असल्याचे नागरिकांच्या दावा आहे. गणेश
विघर्जनानंतर तमावातील आहे मृत्युमुखी पडण्याचे येथील
नागरिकांना आढळून आहे. यानंतर तमावातील पाण्याचे नमुने
सोमच्या कॉलेजमध्ये तपासणीसाठी पाठविण्यात आले. याचा
शेकर महाराष्ट्र प्रदूषण मंडळानेही पाण्याचे नमुने तपासणीसाठी
नेमे शाकुमार सोमच्या महाविद्यालयाच्या पर्यावरण प्रयोग
शाळेत आढळल्या. अहवालांनुसार येथील पाण्यात ऑक्सिजनचे
प्रमाण खूपच कमी असल्याने आहे अत आल्याचे नमुने
केले तर प्रदूषण मंडळाला अहवालात मात्र

TOPIC

Page: 43 Date: / /

तत्वावातीव पाठ्यात ३-२ मिनिटांस प्रतिमिटर उत्क
आँक्सिजन असल्याने मासे मरणे अशक्य असल्याचे नमूद केले
होते या वेळी अठवामावात संश्रम असतानाच कुडवारी
दुपारी या तत्वावातीव तीन कायव सूर्यमुखी पदर्याचे नागरि-
कांना आढळून आले आहे. तत्वावातीव जन्मचर प्राणी नव्ही
कोठल्या कारणामुळे सूर्यमुखी पडत आहेत, याची माहीती
प्राण्यांचे अविच्छेदन अठवामानंतरच नव्ही होईव.
मात्र त्याचा खर्च जास्त असल्याने ही जबाबदारी बेणार कोण,
असा सवाल नागरिक करत आहेत.

पाठ्यात आँक्सिजनचे प्रमाण अल्प असते तर प्ल्याधी आवि
असती, या तत्वावात छोटी जिवसृष्टी आहे मात्र तत्वावातीव
जन्मचर सूर्यमुखी पदर्याने यातीव पाणी वातावरणामुळे
दुषित होत आहे. कि अणुआतीव दुषित पाणी यात मिश्रणत आहे
याची पहाणी केली जाईव. तसेच हे कायव तत्वावातीवच
होते की कृणी वाहेरून आभून थाकवे आहेत याची चौकशी केली
जाईव.

Seen

ATTESTED

The Principal

Arts, Commerce, Science & Computer College Ashrafi Ka
Tal. Shivajinagar, CDIS, Mumbai-400 004

पुस्तक

खजाना

११/१२/२०

19-20

ATTESTED

Ashu
TIC Principal

नावः → नागरे

विशाल

लक्षणा

वर्गः → S.Y.B.A.

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp College, Ashvi K...

Tal: Sakinaka, Dist: Ahmednagar 413738

colors

प्रस्तावना

मी कला, वाणिज्य, विज्ञान व संगणक शास्त्र या महाविद्यालयात दुवित्तीय वर्ष कला या वर्गात शिक्षण घेत असून मी पर्यावरण या विषयात पशुपालन या विषयावर प्रकल्प मध्यात ठेलेला आहे हा प्रकल्प तयार करत असताना मला श्री. पर्वत सर यांनी मार्गदर्शन केले.

मी या प्रकल्पात पशुपालन म्हणजे काय? कोणते पशु, पाळण्यात कोणते उत्पादन घेतले त्यापासून फायदे कोणते होतात या व इतर सर्व गोष्टींची माहिती मिळवून हा प्रकल्प तयार केला आहे.

दैनंदिन जीवनात मानवाला पशुपासून कशी खांगल्या प्रकारे उत्पादन मिळतात पशु मानवाला कसा प्रकारे उपयोगी असतात व त्याचे अंगोपन या सर्व गोष्टींची माहिती ह्या प्रकल्पाच्या माध्यमातून समजले.

पशु हे पर्यावरणात कसे महत्त्वाचे आहे त्याचे अंगोपन करावे मला हा प्रकल्प वनविद्यासठी वाझ्या मित्र मैत्रिणी यांनी मार्गदर्शन केले तसेच सर्वेचे मार्गदर्शन महत्त्वाचे ठरले.

ATTESTED

Prabhu
Principal

अनुक्रमणिका

अनुक्रमणिका

सं. क्र.	सं. क्र.	पृ. सं.
१	प्रस्तावना	१
२	वर्ष काव्य	१
३	शेकी काव्य	१
४	कविकी काव्य	१
५	कविकी प्रकार	१
६	उत्पादन	१
		१

Secy
18/05/25

ATTESTED

Ashli
Principal

Arts, Commerce, Science & Computer College, Ashli Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413733

* पशुपालन :-

या विभागात पाळीव जनावरांच्या जाती, त्यांची निवड, निवारण, वाढीचे संगोपन, जनावरांमधील पेश्यांतून होणारे तांडाचे तसेच पायाचे रोग आणि शास्त्र यासंबंधी माहिती दिली आहे.

* शेळी पालन -

भारतामध्ये विकीपत : ग्रामीण भागात अल्प भू - धारक अल्पभू भू - धारक शेतमजूर व वनर वगैरे कुटुंबे आपले आर्थिक जीवनमान सुधारण्यासाठी शेळीपालन हा जोड व्यवसाय करतात. हा एक अत्यंत फायदेशीर व पुरक व्यवसाय आहे जो ज्या प्रमाणात नोस्लिन जास्त आर्थिक लाभ मिळवून देणारा हा व्यवसाय आहे.

* कोंबडी पालन ->

कोंबडी पालन / कुमकुत्तापालन / पोल्डी अंणुण भारताने कोंबडी पालन हा शेळीमा जोडवून घेऊन तसेच आजही क्षेत्रात शेतांत व्यवसाय म्हणून किफायतशीर ठरलेला आहे.

* मेंढी पालन ->

मेंढी पालन हा कोरव्या जमिनीवर राती कोणाच्याही फार महत्त्वाचा भाग असून कमीत कमी कुंठपणुळ कडून फिरकोठ आणि सहान शेतकऱ्यांसाठी एक फायदेशीर उद्योग बनू शकतो. तसेच मेंढी पालन हे कोरव्या जमिनी किंवा एकाद्या ठराव्या शेतमध्ये केलेले करता येते.

* इमु पालन ->

इमु पालन मोठ्या प्रमाणावर होणे हेतुसाठी केले जाते. पहिले म्हणजे पुनरुत्पादन कडून शरीर व पूर्ण वाढ झालेले इमु नर माद्या वाजरात किडणे आणि दुसरे महत्त्वाचा हेतु म्हणजे इमुच्या शरीरपातुन निमाणे होणारी इतर उत्पादन इमुचे तेच **AMAZED** वैशिष्ट्य

मुगावर्मासाठी प्रसिद्ध आहे. तसेच इतंय मेष, कातडी ही, पिसे यांचा देखील वाजरात मोठ्या प्रमाणावर आणि मोठ्या किमतीचा मागणी आहे.

* **बडक पावन** → ज्या ठिकाणी कुक्कुट पावनास पोषक अन्न हवेमान गरी तसे बडक पावन हा व्यवसाय शांगच्या पध्दतीने करतात. वहाणी अडी अकस बडक पावन हा व्यवसाय अडी आणि मांस उत्पादनाकरिता केला जातो.

* **यराह पावन** → डुमकर हे अयाद्वय, काही हाण्यानच्या मित्त मधुन मिळणारे उत्पन्न. मांस हेमिग्रसल अद्वय आणि कुलय यरसंरक्या गोष्टीचे सुपांवर मुख्यवान पोषक पदार्थात करतात. ह्यातील बहुतेक पदार्थ हे मानवाच्या उपयोगाचे आणि खाद्यायोग्य नसतात किंवा मानवासाठी पुकसानकारक असतात. डुमकर अरक्षर पावन आणि विपुल प्रजनन दाखविते. एक वेळी ३० ते १२ पिले देते.

* **टकी पावन** → टकी हा कोकडी सारखा मोठा पक्षी आहे. टकी पावन हा व्यवसाय आता आपल्या देशातील ग्रामीण भागातील लोकंयही रोजगारचा एक उत्तम पयाय ठरू पाहत आहे.

* **ज्याब पक्षी पावन** → ज्याब पक्षी तुमगात्मक शित्या वळकू असतात. कमीकमी जमिणी गरज, कमी मांसप-
लायी गरज पाच आठवड्यांसाख्या लक्षणशा व्याव
विक्रीसाठी नथर जमळ लैगिक परिपक्वसता वयाच्या
सव किंवा सातव्या आठवड्यात अडी देण्यास सुरुवात
करतात.

ATTESTED

Dable
Principal

❖ गुरे पालन ❖

- * गुरांच्या जाती आणि निवड :-
 या विभागात गावी, म्हशी, आढी वगैरे गुरांच्या विविध जाती उपरोक्त, निवड लक्ष्य आकड जनतरे गावी माहिती दिली आहे.
- * संकरित जनावरांसाठीचा निवार :-
 संकरित जनावरांसाठीचा निवार हा वेगवेगळ्या व्योगात गुरांवर कसा असावा याची माहिती यामध्ये दिली आहे.
- * गुरांमधील वंध्यत्व व उपचार :-
 गुरांमधील वंध्यत्व हे आश्नातील दुबळ्यांती आढी दुबळा उपयोगाच्यात मोठ्या आर्थिक कोट असते.
- * जनावरांचा तोंड व पायाचा रोग :-
 तोंड व पायाचा रोग हा गुरेदारे जसे मोठ्या, शीळा आढी दुक्रे यांच्यासारख्या गुरे असलेल्या जनावरांचे स-वात जास्त संसर्गित्य असलेला रोग आहे.
- * आशोचा - पशुखाद्यासाठी वापर :-
 जनावरांची उत्पादकता टिकवण्यासाठी, तसेच त्यांचे आरोग्यपूर्ण संगोपन होण्यासाठी समतोल व परिपूर्ण आहार देणे महत्वाचे आहे.
- * पशुपालन इतर बाबी :-
 या विभागात विस्तार व प्राक्षिण संबलनास्य, मद्य शब्द पशू व महत्त्वय विज्ञान विद्यापीठ, नाशूर वर प्रकाशित पशुपालन संबंधित विविध प्रमुजने दिले व आहे.

ATTESTED
(Signature)
 Principal
 Ashra Ka

महेशीच्या जाती :-

महेशी बाबत तांत्रिक माहिती मिळेल.

दुधाळ जनावरांसाठी माहार :-

सामतीत बाणरामणे डोळी वेळा, कोळी वेळा आणि अंतर्गत यांच्या योग्य प्रमाणाने वापर महत्त्वाचा आहे.

हाड महेशीतील 'कास दाह' :-

गार, महेशीतील कास दाह बाजारांचे नियंत्रण करव्यासाठी त्यांची तळणे व त्यासाठी जनावरांचे योग्य व्यवस्थापन याबाबतची माहिती देणे आवेगी आहे.

* शेळीपानन *

शेळींना भारतात 'गरिबाची गाय' म्हणतात आणि कोरव्या नमिनीवर शेती करव्यासाठी हा एक फायदा महत्त्वाचा एक आहे.

महाराष्ट्रातील शेळीच्या जाती :-

महाराष्ट्रातील शेळीच्या जाती: उत्सामाळाकी डोळी, सगमनेरी शेळी, सुरती (खानदेशी) निवानी

महाराष्ट्रातील शेळी - मेढीपानन :-

राज्यात शेळी - मेढीपानन व्यक्ताय हा शेतीला पुढे व्यक्ताय म्हणून किकायतशीर हस्वेतला आहे.

शेळी - मेढी प्रश्नावली

शेळी - मेढी पानन विषयी विचारून प्रश्न ?

* उसे ठेवा करडांचे - व्यवस्थापन :-

करडांच्या - अरीष्टाच्या सुवातेत शब्दव्यासाची व्युत्पत्ती बाबुर भारपुर बाबाम बाबि काहेकर व्यांमाक मार लावा आहे. पणुतडांवाकडून करडांची लपासमाकडून ह्यावी.

* शेळीपावनात नोव्हवहीचे महत्त्व :-

शेळीपावन हा व्यवसाय नफ्यात करावयाचा असतो, तर गावाबाहेरीयाही करीत करी करी व स्वतःचा चारा तयार केव्यास हा व्यवसाय उत्तम आहे.

* शेळीच्या प्रजाती होलाहेत लक्ष :-

जवाअशातील श्यामिक पातळीवर आढळणाऱ्या शेळीचा अनेक प्रजातींची संख्या वेगाने कमी होत असल्याने डॉ. शिवा लखनने शेळीच्या संशोधकांनी केलेल्या संशोधनात आढळून आले आहे.

* शंडीत करडांची काळजी

जन्मानंतर लगेच शरीर वजनाला नेमिंवरून घरेडे अशकत आहेत का अशकत आहेत. बांचा अंदाज घ्यावी आहे.

* कोंबड्या *

* कोंबड्याचे प्रकार व उपलब्धता :-

कोंबड्याच्या विविध जाती आणि प्रकार तसेच त्यांची उपलब्धता या विषयीची माहिती या भागात दिली आहे.

* ब्राँयलर उत्पादन :-

कुक्कूट मांस उत्पादनांमध्ये ब्राँयलरला सर्वाधिक पैसे मिळते. युरे आठ आठवड्यांपेक्षा लवकर 1.5 ते 2 किलो वजनाचे आणि मऊ लुसलुशीत मांसाचे कोंबडीचे फिन्स म्हणजे ब्राँयलर.

* पक्ष्यांच्या घरट्याची स्वच्छता :-

मांस उत्पादनासाठी (ब्राँयलर) कोंबड्यांच्या व्यवस्थापनमध्ये स्वच्छता व निजनिवृकशास्य अत्यसाधारण महत्त्व आहे.

* ऋतुमानानुसार कुक्कूट व्यवस्थापन :-

कोंबड्यांच्या वाढीवर आणि उत्पादन क्षमतेवर वातावरणाचा सतत परिणाम होत असतो. तेव्हा कुक्कूट घालून फुलताना या गोष्टी विचारात घेऊन ऋतुमानानुसार कोंबड्यांचे व्यवस्थापन करावे.

* बर्ड फ्लू :-

पक्ष्यांना देखील, मानसांप्रमाणेच, फ्लू होतो. बर्ड फ्लू ज्याला एव्हियन फ्लू एव्हियन इन्फ्लुएन्झा देखील म्हणतात.

* वर्ड फल्यु काही सत्ये :-

वर्ड फल्यु माणसाच्या आरोग्यास घातक स्वरूप घ्यातक
 ठरू शकतो. तेव्हा वर्ड फल्यु विषयीची काही बाब
 नी लक्षात घ्याव्यात अशावे आवश्यक आहे. त्यातील
 काही यामध्ये विधी आहेत.

* व्यवस्थापन बॉयलर पद्धतीचे :-

शेवामुकत व अक्षकत बॉयलर कोळ्याची पिल्ले निव
 घेवून. त्यावरच व्यवस्थापने घातित अचूकता आहे
 हेवरीमध्ये पिल्लाना नशीकरण घालवे असावे. शिफार
 शीनुसार नशीकरण करावे.

* तापमानाचा कोळ्यांकर परिणाम :-

वाढत्या हवामानाचा परिणाम कुककूटपावनाकर झाले
 वा आढळून येतो. उष्णता तटलमध्ये कोळ्या हा पदार्थ
 इतर घालवे.

कोबड्यांचे प्रकार व उपलब्धता

देशी प्रकार / परसदारानीय प्रकार

असीलचा खारा अर्थ आहे खरे किंवा झुडप. असील ही जात तिच्या महवय्ये फळाा इच्छा कायद्यामता दिमाखदार रूप आणि सर्वाधिक कोशनीयता परिचित आहे. झुज देण्याच्या तिच्या उपरत नुर्णीमध्ये या देशी जातीला असील हे नाव दिले असावे. या महवाच्या जातीचे मूळ स्थान आंध्रप्रदेश असावे असे म्हणतात. या जातीतील चांगला प्रकारचा कोबड्यांची झुज लावली जाते आणि देशभरात लोक त्यांच्या झुजी आयोजित करून अन्न पाने असील जाते आणि मोठ्या अडा - पेशची आणि राजेशाही दिवगारी आणि दिमाखदार रूप असलेली आहे. यातील जर कोबड्यांचे प्रमाणित वजन ७ ते ९ किलो तर मधील कोबड्यांचे वजन २ ते ३ किलो असते.

- ५ वार्षिक झुड्या पद्धत्याचे वजन १७६ दिवस असते.
- ६ वार्षिक झुडी उत्पादन (संख्या) १२
- ७ ५० व्या आठवड्यात झुड्याचे वजन (ग्रॅम) ५०

* व) कारी श्यामा (कडकनाथ संडरीत)

या जातीचे स्थानिक नाव 'कालमली' असे आहे याचा अर्थ काळी मांस असलेली कोबडी. मह्य प्रदेशातील झाबुडा आणि छार जिल्हे आणि राजस्थान नक्षेत्र बुजरातलगाचे जिल्हे मिळून अंदाजे ८०० चौरस मैलांचा प्रदेश या जातीचे मूळ आग्रथान समजले आहे. आदिवासी, स्थानीय निवासी आणि ग्रामीण ठारिब लोक बहुतांशी या जातीच्या पाळतात. हा पक्षी पवित्र समजला जातो आणि दिवाळी नंतर देवीला त्याचा बळी चढवला आहे.

- 20 आठवड्यांनी शरीराचा वजन 920 ग्रॅम
- लैंगिकदृष्ट्या पक्वावस्थेत वय 180 दिवस
- वार्षिक अंडी उत्पादन (खंड्या) 105
- 40 आठवड्यांनी अंड्याचे वजन 49 ग्रॅम
- गर्भधारण क्षमता (%) 55
- उबवण क्षमता FES (%) 52

* क) हितकारी (उच्चव्या गव्याची संकरीत)

- उच्चव्या मानेच्या कोविडी सुळ विछण केरळ महीन त्रिवेद्रम अशुण्याचे मानने जाते.
- 20 आठवड्यांनी शरीराचे वजन 1005 ग्रॅम
- लैंगिकदृष्ट्या पक्वावस्थेत वय 201 दिवस
- वार्षिक अंडी उत्पादन (खंड्या) 99

बाँधलर उत्पादन

कुककट मसि उत्पादनामध्ये बाँधलर सर्वाधिक पैशती मिळते. बाँधलर उत्पादनासाठी सर्वेक स्वतंत्र कंपनीनी शेतकऱ्यांकर कशर वेले आटेन. त्यामुळे विषाबाधा - मावेरिणया फाहया प्रजन नाही. युमारे भाड भाडवड्यांपेक्षा लवज 1.5 ते 2 किगो वजबाये आली मऊ लुशलुशीत मासाये खेडीये विणु म्होज बाँधलर

उत्कृष्ट खबर-शापन पर्याय :-

- कुककट पावन केंदये तापमान : पहिल्या आठवड्या मध्ये 950 फॅरनहाईट इतके तापमान कारामदवी एखन घालव्याजेगे असते आधि पुढिल क्लेफ आठवड्याला 50 फॅरनहाईटो कमी करुन जसव्या आठवड्यामध्ये ते 100 फॅरनहाईटपर्यंत कमी करावे.
- वातधन : हवा बाँधली खेळती ठेवची, पहयांला गुपमरल्यापर्यंत हेडू जये थाराही अन्मोनिया - पड्या येी पिळा निशमितणे साफ झावी.
- प्रकाश 200 योशस फुट घटई कोत्रासाठी 60 वॅटवा एक घलव
- चोय साफ करणे : टिकयाये असनाला चोच साफ करावी.

बाँधलरची आरोग्य व्यवस्था :-

- निरोणी पिनांपासून सुरक्षात करा
- अंडी कुववुक केंदामध्ये मरेक शोगती धरुन करा वया -

- 4-5 दिवसांचे अशाताना आरडीवरीलफ - गुंम्व ,
- कॅल्सीडिगोअिय रोअळावाही काळान्न बोफो ह्या ,
- आरव्य अफलोटांअिअकत लेता ,
- प्रगेक यकनंतर जमिनीवर डिमान तीन डीव जाडी पर्यंत खवळत वतल पकसत लेता .

कृत्रुम - पशुपालन : शेती पुस्तक व्यवसाय

पशुपालन व शेती हे एकमेकांना पुस्तक आहेत. अर्ध परित्रांतर , पशुपालनाशिवाय शेतीजमिनीची व्यपकता टिकविता येत नाही . रासायनिक खतांनी शेतीजमिनी ना पिकता न येतल्या आहेत . हेकरी अल्पत निरोक्षित अमी येत आहे - तसेच , पिकांमध्ये रासायनिक पदार्थ जे मानव प्रण्यांना हानिकारक आहेत . ते वाहत राहिले आहेत . तसेच वनस्पतींची शेगांविखळती प्रसिकारकशकती अमी होत वेगवेगळ्या प्रकारची तणनष्टे , अड : बुखी निवाळु

भारतातील वेगवेगळ्या प्रेक्षात अनेक जातींच्या चार पायांचे पशू आहेत : या पशुंमध्ये रवंथ कुनारे पशू यान गाथी , म्हशी , शक्या , मोठ्या , डेट तसेच 1-2 पोत्कणे असलेले गाल्व डुककर मिश्रुन याक हलाहीचा समावेश होतो . या पशुपालन मिळतारे मज सुत . डाडे , पोटातील अन्न या सर्वांचा उपयोग शेादिय अने मळजे वनस्पतींचे खू न मळजून होते

वनस्पती खाडखुडवे। सेवे ड पासु पात्यावाचोडा य सहालमज येत नाही . मिळताश पात्यावाचोडा य सहालमज येत नाही .
 व्यावसायिक उर चांगले कुसदार यल मिळतायते
 असेल .

काही जैविक पदार्थ असणे पाहिजेत. त्यांचा या पानापायीच्याही इतरांना हानाचा धोका असतो. जीवण काही बुरगी टक्केपेक्षाही जीव हे जैविक पदार्थ पडण्याच्या मूलभूततात अत्यल्प प्रमाणात असतात हे जीव पानापायीच्यांना बाधल्या प्रकारे कुजवतात.

पडण्याच्या अममभूताचा दृष्टीशी अपयोजना आहे. जावायुन कार्बोनेस टक्केपेक्षाही तयार करता येता. लवंग भिळविण्यासाठी जो काही योजने असतो, तो कुपोषण असत तयार कुशल्याने अवरोधी पडतो. फ्लेक पडल्या मूलभूततात नत्र, पातारा, स्फुर, कमी जास्त प्रमाणात असतात. मूलभूततात असताल्या विविध जीवणमुळे ते जैविक असत म्हणूनही वापरता येते. म्हणूनच खोलजामीनीवून येताल्या. मानवाला न पडताल्या वनस्पतीजिन्य बावी पडण्या पीतन गेल्या वर त्यावर प्रक्रिया होते तयार झालेले पदार्थ पदार्थ निष्काळिडे जातात. त्याची व्हास्थित विन्हेवाट वा गने व वसावशा सुद्धा होवल्यास मुदत होते. तसेच हवेतील दुषित वायु पसरयती खोषुन वेळी म्हणोवत्य वीरिंग व हातभार वावते.

* — * — * — * — * — *

Sheet

अनुक्रमिका		
1)	प्रस्तावना	
2)	कोशफड	
3)	अश्वगंधा	
4)	तुलसी	
5)	आंबळा	
6)	शशपगंधा	
7)	मिम	
8)	अमरवेल	
9)	ब्रम्हणी	

शशपगंधा

18
25
2020
Seen

ATTESTED

Dable
Principal

Science & Comp. College Ashvi Kd

ALOE VERA

कोरफड

कोरफडीच्या रसामध्ये विटॅमिन ए, सी, बी१, बी२, बी३, बी६, फोलिक ॲसिड हे घटक असतात. तर मॅग्नेशियम, शिंक, लोह, कॉल्शियम, पोटॅशियम आणि सेलेनियम यांसारखे खजिने असल्याने शरीराला पोषक घटकांचे पुरवठा होतो. त्यामुळे तुम्ही दररोजच्या आहारात कोरफडीच्या रसाचा समावेश केला पाहिजे.

वजन घटवण्यास मदत होते. कोरफडीचा रस प्यायल्याने नैसर्गिक रित्या वजन घटवण्यास मदत करते. कोरफडीच्या रसामुळे मेटाबॉलिक रेट वाढून वजन घटते.

सर्दी आणि खोकल्यापासून आराम देते. सर्दी आणि खोकल्यावर सुरक्षित आणि घरगुती उपाय म्हणून कोरफडीचा उपयोग केला जातो. याच्यातील अँटी-वायरस आणि अँटी-बॅक्टेरियल गुणधर्मांमुळे श्वसनाच्या इन्फेक्शनला कारणीभूत असणाऱ्या सूक्ष्मजीवांची वाढ थांबते.

कोरफड ही आफ्रिका, अरबी, क्वीपकल्प, दक्षिण आशिया येथे उगवारी एक औषधी वनस्पती आहे. ही बहुवार्षिक आहे. पाने जाड मांसल असून पानामध्ये पाणी भराच्या रूपात साठवलेले असते.

ATTESTED

Principle
The Principal

WINTER CHERRY (अमरगंध)

अमरगंध Winter Cherry a.k.p.p.111

या वापर खालील
Winter cherry रोग/परिस्थिती व
लक्षणे यांच्या उपचार नियंत्रण, प्रतिबंध
आणि सुधारणेसाठी होत आहे.

- 1) चिंता 2) दमा 3) क्षयरोग 4) संधिवात 5) ट्यूमर
6) सांघेदुखिया

हे घरक समविष्ट असलेल्या
Winter cherry औषधांमुळे उच्च शक्यता साइट
इफेक्ट्सची सूची खालीलप्रमाणे आहे. हे साइट इफेक्ट्स शक्य
आहेत पण नेहमी द्यात नाही. काही side effect शक्य आहेत
दुर्मिळ पण मंशीर असू शकतात आपल्याला खालीलपैकी
कोणतेही side effect दिसल्यास आपल्याला डॉक्टरांचा सल्ला
द्या.

काही आरोग्याच्या समस्या आपणस औषधांच्या side effects
ला अधिक संवेदनक्षम बनवू शकते, म्हणून आपल्याला
डॉक्टरांच्या निर्देशानुसार ह्या किंवा उत्पादनाच्या इन्सर्टवर
द्यापलेल्या मार्गदर्शनाचे पालन करा.

ATTESTED

Abhile
The Principal

Arts, Com. & Science & Comp. College, A. W. K. D.
Tal. Amnagar, Dist. Ahmednagar 413733

BASIL (तुळसी)

तुळसीचे अर्क कसे तयार करावे ?
तुळसीचे अर्कचे पंचामृत म्हणजे
रामा, श्यामा, बरवरी, कापूर व जंगली
अशा पाच प्रकारच्या तुळसीच्या पानांचा
करघवा. या पानांना गरम पाण्यात टाकून
उकळवून त्याचा रस काढावा आणि आयुर्वेदिक तन्वुली,
जडी बुरी मध्ये मिश्रण करून अर्क तयार केला.

तुळसीचे मुलाकारी उपाय ?

तुळस ही हृदयरोग, उच्च रक्तदाब, कोलायलीस, दमा,
अशा अनेक रोगांवर मुलाकारी आहे. आयुर्वेदाप्रमाणे तुळस ही
कफहर, शंडीताप, ज्वरहर, अरुची, जंत, विष, कुण्ड, मळमळ
यांचा नाश करणारी पण उष्ण आणि पित्तकारक आहे.

तुळसीचे पाने दातांरवासी घरव्यास रक्त रोगे शोषून
हिरव्यांची सृज कमी होते. विड्याच्या म्हणजेच नागवेलीच्या
पानांसारखे ~~स्त्रिलंकेंत~~ श्रीलंकेंत तुळसीचे पान कात, सुपारी
घालून खातात. त्याने तोंडाचे, बशाचे विकार होत नाहीत

पुरुषाच्या काही विकारान तुळसीचे मुळ देखिल
अत्यंत उपयुक्त आहे. तुळसीचे बी वापरताना
साधारणपणे रात्रभर पाण्यात भिजवून दुसऱ्या दिवशी
हे पानी गाळून टाकावे.

ATTESTED

Principle
Principal

Dr. Committee, Science & Sanskrit College, Ashrafi
Tel. 5411111111, Fax. 4111111111

Gooseberry (आवळा)

आवळा हे बहुमुळी आहे. हे मुख्यतः पित्तशामक आहे. आवळ्याचा चमचाभर रस, जिरे व खडीसाखर यांचे मिश्रण सकाळ, संध्याकाळ दोन-तीन दिवस घेतल्यास आम्लपित्त कमी होते. पित्तामुळे झोवळे येणे कमी होते.

आवळा उपलव्ध नसल्यास त्यापासून तयार केलेली आवळाकंठी वापरता येते. याशिवाय अंघावर खरका किंवा कोरडी खरून उढल्यास आवळाकंठी पाव्यात भिजवून अंघाला लावावी. आवळ्यापासून तयार केलेला मोरावळा हा तर पित्तावर उत्तम आहे.

रेज पोट जड वाढते, शूक लागत नाही, मन प्रसन्न राहत नाही, अजरी असल्यासारखे वाढते अशा तक्रारीवर मोरावळा शक्यतो आहे. रेज नियमाने मोरावळ्यातले दोन आवळे ग्वाळ्यामुळे, ही नेहमी दिवून येणारी तक्रार दूर होते आवळ्यापासून बनवलेले तेल डोके बांड राखण्यासाठी उपयुक्त आहे.

ATTESTED

Princip
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Rd
Tal. Sionjinner, Dis. Ahmednagar 413738

जिनसेंग

Ginseng चा वापर खालील रोग, परिस्थिती व लक्षणे यांच्या उपचार, नियंत्रण, प्रतिबंध आणि सुधारणेसाठी होत आहे.

जिनसेंग

Ginseng

जिनसेंग

- अकाली उत्सर्ग
 - ताण
 - थकवा
 - झूक
 - संपुष्टात येणे
 - नॉजल- मधुमेहावरील रामबाण उपाय अवशंबून मधुमेह
 - रोगप्रतिकार कार्य
 - थंड
 - कमी कोलेस्ट्रॉल
- हे साइड इफेक्ट्स दुर्मिळ पण गंभीर असू शकतात .
आपल्याला खालीलपैकी कोणतेही साइड इफेक्ट्स दिसल्यास
डॉक्टरांचा सल्ला घ्या .
- अस्वस्थता
 - आंदोलन
 - आतिसार
 - डोकेदुखी
 - समस्या सोपवेली

सर्पगंधा

सर्पगंधा हे साल्ट उच्च रक्तदाब, कर्करोग, अस्वस्थता व अन्य समस्यांच्या उपचारासाठी नमूद आहे.

सर्पगंधा चा वापर स्वाभ्रमील रोग, परिस्थिती व त्वद्वारे यांच्या उपचार नियंत्रण, प्रतिबंध आणि सुधारणेसाठी होत आहे.

सर्पगंधा हे घरक सम्मिष्ट असलेल्या औषधांमुळे उद्भवू शकणाऱ्या साडड इफेक्टसची सूची खालीलप्रमाणे आहे.

- . नाक बंद
- . पोटात पेटके
- . अतिसार
- . मळमळणे
- . उलट्या
- . शूक न लागणे

आधिकंश औषधे व्यसन किंवा दुरुपयोग साठी क्षमता असलेले येत नाहीत. सध्या, सरकार व्यसन (मावू शकणाऱ्या औषधांना नियंत्रित पदार्थ म्हणून श्रेणीबद्ध करते.

औषधे सामान्य श्वेतलीच्या तापमानात ठेवा, उष्णता व प्रकाशापासून दूर पैकेज इन्सर्ट वर लिहिलेले असल्याशिवाय औषधे गोळू शकत.

सर्पगंधा Rauwolfia (Snakefoot) सर्पगंधा

नीम

लिंब किंवा कडुलिंब व
वाळंतलिंब हा भारतीय उपखंडातील
पाकिस्तान, भारत, नेपाळ व बांगलादेश
या देशात आढळणारा वृक्ष आहे.
कडुलिंबाचा भारतीय भाषांमधून
वेगवेगळ्या नावाने ओळखले जाते.

नीम

Neem

नीम

हा मोठा, 30-60 फुट उंच वाढणारा छायादार वृक्ष आहे
कडुलिंबाची फुले पांढरी, लहान व सुगंधित असतात.
तर फळे आधी हिरवी व पिकल्यावर पिवळी होतात.
जवळपास 3-8 मिलिमीटर लांब असलेल्या या फळांन
प्रत्येकी एक बी असते.

हे संपूर्ण भारतात आढळणारे, नैसर्गिक रित्या उगवणारे
एक बहुपयोगी झाड आहे. याला लिंबाच्या रंगाची छोट्या
छोटी कडु चवीची फळे लागतात, म्हणून याचे नाव कडुलिंब.
या झाडाची पाने, फळे, बिया, साल, मुळे सर्व कडु असतात.
याच्या अनेक उपयोगामुळे हे सर्वांचे आवडते झाड आहे.
कडु असल्यामुळे 'जंतुहन्' हा याचा गुणधर्म पशु-पक्षी, पीक
मानव या सर्वांसाठी वापरला जातो. गुंडीपाडल्याच्या
रुग्ण किंवा याची कोवळी पाने, फुले, लहान कोवळी फळे, निरे
मिरे, सेव्हव मीठ, ओवा, मूळ, लिंग, चिंच हे सर्व
एकत्र वाढून त्याची गोळी करून खातात.

अमरवेल

अमरवेल ही पर्णविरहित पिवळसर, हंगामी मुळशीवाय वेलीच्या स्वरूपात धाग्याप्रमाणे ठराविक वनस्पतीच्या खोडावर फांदयावर वाढून त्या वनस्पतीला अन्नशोषणारी पौष्टि: परोपजीवी वनस्पती आहे.

अमरवेल

Dodder

अमरवेल

जात प्रचंड वृजनिर्मिती क्षमता असून हे बीज पाव्याशिवाय ८ ते १० वर्षे सातत्याने उगवते. कुंपणावर, घास, फांदयांवर साखळी स्वरूपात वाढते. म मारणारी म्हणून ही अमरवेल. अशा या अमरवेलचा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी उन्. मिठाच्या पाव्याची बियांवर प्रक्रिया करावी.

शेजारत, कंपोस्ट खत अमरवेल विहीरित असावं कृषिसौजार स्वच्छ धुवावीत. अमरवेलचा प्रसार करणाऱ्या पाव्याचा, मातीचा, जनावरांचा, माणसांचा वापर कमी करावा. अशा पद्धतीने अमरवेल या परोपजीवी वनस्पतीचा नियंत्रण करावं. कारण याच्यामुळे उत्पादन हस्तं, प्रत खालावते याच नियंत्रण वेळीच केले नाही तर ही वेल प्रचंड वाढते. पूर्ण पिकं होव्यात येते म्हणून वेळीच वेदोवस्त करावा.

इसबगोल

इसबगोल चा वापर खालील रोग, परिस्थिती व लक्षणे यांच्या उपचार, नियंत्रण, प्रतिबंध आणि शुद्धारणेसाठी हेत आहे.

• वजन नियंत्रण

• आतड्याची हालचाल

• आतड्यासंबंधी आरोग्य

• शीघ्रकोपी कोलेन सिंड्रोम

• आतड्यात जळजळीची लक्षणे.

हे परिणाम केवळ वेवसाइट वापरकर्त्याची मते व दृष्टीकोन किंवा नोंदणीकृत वैद्यकीय व्यावसायिकांच्या सल्ल्यानंतर घ्या.

हे बरक समाविष्ट असलेल्या औषधांमुळे उत्पन्न शक्याच्या साइड इफेक्ट्सची सूची खालीलप्रमाणे आहे ही एक व्यापक यादी नाही आहे. हे साइड इफेक्ट्स शक्य आहेत पण नेहमी दिसत नाहीत.

इसबगोल

Psyllium

धुमसोडा

ब्राह्मी

ब्राह्मी ही प्राकृतिक वर्गी, मुणकर्म पूर्णपणे भिन्न आहे. द्रव्यगुण विशालम ग्रंथकर्ते वैद्य आचार्य आदवजी त्रिकमजी ब्राह्मीऐवजी प्रतिनिधी द्रव्य म्हणून मळुकपर्णी वापरु नये असा मोलाचा सल्ला दिला आहे.

पण प्रत्यक्षात व्यवहार पूर्णपणे वेगळा आहे. मळुकपर्णी चवीने तुरट व कडु, कडु विपाकी, लघू असूनही शीतवीर्य आहे. त्याचा विशेष उपयोग, वयःस्थापन, अरुचि, रक्तपित्त, विविध त्वाचाविकार, कफपित्तविकार आणि प्रमेह विकारात केला जातो. या मुळांमुळे ब्राह्मी खासकरून मानसिक ताण-संताप, उन्माद, अपस्मार अशा विकारांमध्ये आकर्तुन वापरली जाते.

ब्राह्मी पोटातही देतात, आणि तशी ब्राह्मी डोक्यावरही चोळतात. ब्राह्मी मुळे लघवीचे प्रमाण वाढते.

ब्राह्मी Gotucolea (Bramhi) ब्राह्मी

Seen
8/8

ATTESTED

Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Astvi Rd
Tal. Sangamner Dis. Ahmednagar-431318

नाव : **हजारे सौरभ चांगदेव**

महाविद्यालयचे नाव : कुळा, वाठिगावा, विजापूर
जिल्हा संघ. शास्त्र महाविद्यालय

वर्ग : **एच. वाय. टी. कॉम**

मार्गदर्शक : डॉ. धोलपूर ए. शास्त्र

विषय : पर्यावरण (मृदा प्रदूषण)
Soil Pollution

वर्ष : **2019-20**

(Signature)
12/2/20

(Dr. Gholap. A. R.)

Date : 12/2/2020

Place : Ashvi

(Signature) ATTESTED

(External) H.C. Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

(Signature)
(Internal)

(Signature)

Head
Department of Commerce
ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.

* प्रमाणपत्र *

प्रमाणित करण्यात येते की,

नाव : हजारे सौरभ चांगदेव ✓ (Roll No - 33)

वर्ग : 11th वाय. बी. कॉम ✓

याने सन 2019-20 या शैक्षणिक वर्षात पर्यावरण सर्तकता या विषयांतर्गत "मृदा प्रदूषण" या विषयावर प्रकल्प तयार केला आहे. याच्या या ठिकाणी घोषवाक्य, तक्ता, व्याख्या प्रकार, प्रकल्पाची उद्दिष्टे, वर्गीकरण, आकृत्या, चित्रे यांचे रेखाशन केले आहे.

दिनांक : 20/2/20

ठिकाण : आश्वी. क.

(Signature)
20/2/20

(Dr. Ghoshkar A.R.)

Subject Teacher

(Signature)

(External)

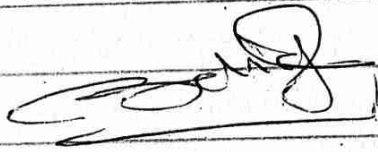
TIC Principal

(Signature)
(Internal)

Head,
Department of Commerce,
ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.

मृदा प्रदूषण

SOIL
POLLUTION

ATTESTED

Dable
H/Principal

Arts. Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

* अनुक्रमिका *

क्र. सं. पाठ्य-नाम

① वाचवाक्य

② पयविरणान्चे दुल्परिणामान्चा
(नकत)

③ मृदेच्या उभा छोट

④ मृदांचे वर्गीकरण

⑤ मृद्व्या व्याख्या

⑥ मृदेचे प्रकार

⑦ मृदेची रूप

⑧ मृदा-रूपची प्रक्रिया

⑨ मृदेची रूप होण्याची कारणे

⑩ मृदा रूप थांबवण्याचे उपाय
किंवा मृदा

⑪ मृदेची वैशिष्ट्ये

⑫ मृदा विनाश भागी मृदा विकार

⑬ प्रमाणपत्र

ATTESTED

Table
H.C. Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413738

* घोषवाक्य *

- १] झाड वाचली, तर शब्द वाचला!
- २] पाणी भाडवा, पाणी जिखा!
- ३] झाडे लावा, झाडे जगवा!
- ४] आपल्या मातृभूमिला वाचवा!
- ५] आपलास एक सांगण, झाडे लावा!
- ६] झाडे लावा, निरगाचे शौंदर्य वाढवा!
- ७] काळ्या भाईचा साथ कामिमान भाडे!
- ८] मातृभूमि ही जन्म दात्या भाई समान
मसते.

ATTESTED

Principal

 Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
 Tal. Sangamner Dis. Ahmednagar 412728

१०] या माझ्या मातृभूमिला कोटी
कोटी प्रणाम.

* जयहिंद, जय महाराष्ट्र

* तक्रार *

सजीवांच्या विवि-
धतेवर परिणाम

कचऱ्याची
दुर्गंध

वाग प्रसार

* पथकिरणांची
दुष्परिणाम *

विषारी
वायु
निर्मिती

स्वामी
प्रदूषण

गैसॉर्गिक सौंदर्या-
चा न्हास

हवॉ
प्रदूषण

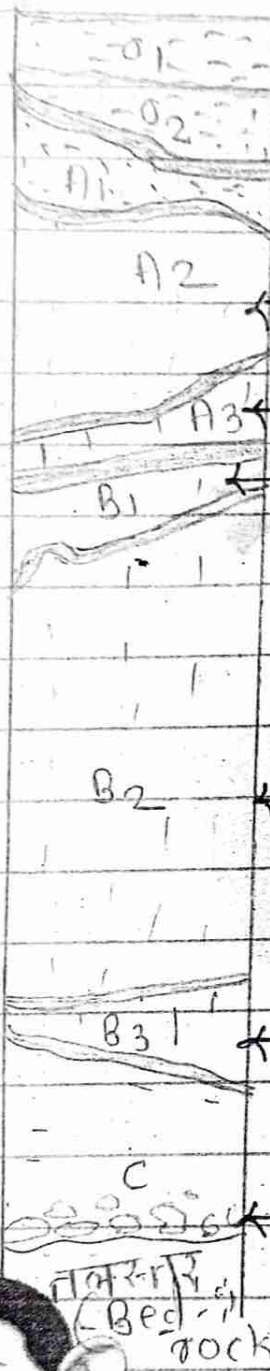

ATTESTED

Doblu
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

* सुदेचा उभा छंद *

(Vertical Soil Profile)
 पाचोणा व कुजलीन सहाय पदार्थ
 कुजलीन सहाय घटक
 निष्कालन (Leached) क्षालनी खनिज
 हवे माणि सहाय हवे युक्त थर गडद रंग

फिक्या रंगाचा निष्कालित थर
 संकुमणात्मक थर (A2 शि साम्य)
 संकुमणात्मक थर (B2 शि साम्य)

गडद राखाडी रंगाचा थर
 सिलिकाचे संघलन
 (Podolized horizon)

C व B थरांचा संकुमण थर

C थराकडे संकुमण

मृदा निर्मिती करणारी हवे.

तळसार
 (Bedrock)

ATTESTED

Dable
 II Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
 Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738.

Pravara Rural Education Society's
**ARTS, COMMERCE, SCIENCE &
 COMPUTER SCIENCE COLLEGE,**
ASHVI KD.

Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar

Roll No.

06

Exam Seat No.

PROJECT

Date : 3 / 2 / 2020

This is to Certify that

Mr./Miss. Divekar Rubya Pattaraj

of (E.Y./S.Y./T.Y./B.Sc.)

has satisfactorily completed the Project Course in Environment.

per the syllabus Prescribed by the Savitribai Phule Pune University, Pune

during the academic Year 2019 - 2020 and this Project represents

his / her bonafide work.

[Signature]
21/2/2020

Project Incharge

ATTESTED

[Signature]
TIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
 Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

[Signature]
26/2/2020

Internal Examiner

[Signature]

Head

Department of Zoology
 ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.
Head of the Dept.

[Signature]
9/3/2020

External Examiner

INDEX

SR. NO. POINTS

1. AIM

2. OBJECTIVE

3. INTRODUCTION

4. MEASUREMENT OF NOISE POLLUTION

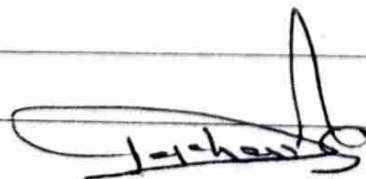
5. SOURCES

6. HARMFUL EFFECT

7. CONTROL

8. SUGGESTION & RECOMMENDATION

9. CONCLUSION

Subject Teacher

ATTESTED

Dablu
JIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Talegaon, Dist. Amravati, Maharashtra

Introduction

Modern technology has created many environmental pollutants of each noise is an immediate & identifiable example. Noise is defined as "Unwanted sound" which means that, human being the recipient of sound, are the ultimate judges of what noisy sound is & what is just.

Decible is the standard unit for measurement of sound. Usually 80dB is the level at which sound becomes physically painful. & can be termed as noise.

Sound is the form of energy which gives the sensation of hearing & is produced by longitudinal mechanical waves in matter including solid, liquid & gases & transmitted by oscillation of atoms and molecule of matter.

Sound is produced when an object vibrates alternatively compressing & expand the air.

The compression & expansion travels like wave from the source. They are called a waves or simply vibration.

ATTESTED
Dable
HIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Noise Pollution

"Noise is defined as unwanted sound, which pleases the listeners, is music & that which causes pain & annoyance is noise".

"Noise. a sound, a harsh disagreeable or such sound; a pollution - an excessive or annoying degree of noise is particular.

eg - Noise from traffic or aeroplane engine

"wrong sound in the wrong place at the wrong time."

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Measurement of Noise Pollution -

A decibel is the standard for the measurement of noise. The zero on a decibel scale is at the threshold of hearing - the lowest sound pressure that can be heard, on the scale acc. To smith 20 db whisper, 40 db noise in a quiet office 60 db is a normal conversation, 80 db is level at which sound becomes physical painful.

Instruments of Noise Measurement

- i) The sound level meter
It measure the intensity of sound in dB
- ii) The octave band frequency analyser.
It measure noise in octave band. resulting plot shows the sound spectrum & indicates the characteristics of noise, whether it is mainly high pitched low pitched or variable pitch.

ATTESTED

Dable
IIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

- iii) The Audiometer -
This device measure the hearing ability of. The zero level at the top in the audiogram represent normal hearing, dip in the Noise is loss, shows a characteristic dip in the curve 400

Date: 31/01/2020

To,
The Principal,
Arts, Commerce, Science and Computer Science College,
Ashvi Kd.

Subject:- Permission to arrange educational visit to Mahableshwar-Raigad.

Respected Sir,

In Concern to the above mentioned subject, Department of Geography is going to organize the Educational visit at Mahableshwar-Raigad on 03/02/2020 at 5.00 am. Actually the geographical study is incorporated in our geography Syllabus of SPPU Pune university.

We have arranged the school bus from PRES for the transport of students.

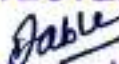
Please grant us the permission to arrange the same.

Thank you,

Allowed
Gable

Yours faithfully

ATTESTED

Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sas-yamner, Dis. Ahmednagar 413739

प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे,
कला, वाणिज्य, विज्ञान व संगणकशास्त्र महाविद्यालय, आश्वी खु.

ता. संगमनेर, जि. अहमदनगर

सहल वृत्तांत

२०१९-२०

रायगड

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashwi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

ARTS, COMMERCE, SCIENCE & COMPUTER SCIENCE
COLLEGE, ASHVI KD

Tal. - Sangamner, Dist. - Ahmednagar.

Exam Seat No.

CERTIFICATE

DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

This is to certify that

Mr. /Miss **Andhale Jayshree Vilas** Of F.Y.B.A. has satisfactorily completed the Practical Course in Geography as per Syllabus prescribed by the University of Pune during the academic Year 2019-20 and this journal/Tour Report represent his/her bonafide work.

Date- 03/10/20

Practical Incharge

Examiner

Head of Department

ATTESTED

J/c **Dable**
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413738

ऋणनिर्देश

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० यावर्षी भूगोल विभागामार्फत आयोजित केलेल्या शैक्षणिक अभ्यास सहलीचा वृत्तांत सदर करताना मला अतिशय आनंद होत आहे. या सहलीसाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य सर यांचे अनमोल सहकार्य लाभले तसेच भूगोल विभाग प्रमुख प्रा. दाभाडे डी.डी. तसेच प्रा. शिंदे ए.बी. यांचे आम्हास अनमोल मार्गदर्शन लाभले. तसेच सहल व सहल वृत्तांत तयार करताना मला माझ्या मित्र-मैत्रिणीचे विशेष सहकार्य मिळाले. या सर्वांची मी आभारी आहे.

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmadnagar 413735

प्रस्तावना

भूगोल हा विषय चार भिंती मध्ये शिकण्यापेक्षा निसर्गात जाऊन जास्त कळतो. केवळ पुस्तके वाचून भूगोलाचे ज्ञान मिळवता येत नाही. तर त्यासाठी भौगोलिक घटकांचे निरीक्षण करणे गरजेचे असते थोडक्यात भूगोलाच्या अभ्यास करण्यासाठी भौगोलिक प्रदेशांना भेट देणे आवश्यक असते. तेथील साधनसंपत्ती बदल माहिती गोळा करणे गरजेचे असते. आमच्या टी.वाय.बी.ए या वर्गाच्या अभ्यासक्रमात सहल हा महत्त्वाचा व आवश्यक घटक समावेशित आहे. वर्ष 2019-20 आवर्षीदेखील दरवर्षीप्रमाणे सहलीचे आयोजन करण्यात आले. एखाद्या प्रदेशातील आर्थिक सामाजिक राजकीय व ऐतिहासिक घटकांचा अभ्यास असल्यामुळे समजून घेणे गरजेचे असते. वर्ष 2019-20 मध्ये सहलीचे नियोजन कोकण दर्शन पुणे आणि रायगड येथे करण्यात आले. या भागातील प्राकृतिक ऐतिहासिक तसेच लोकजीवन समजून घेणे हा सहली मागचा प्रमुख उद्देश होता.

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

सहलीचा मार्ग

वर्ष 2019-20 शैक्षणिक सहल कोकण दर्शन तालुका पुणे व रायगड येथे आयोजित करण्यात आली होती. या सहलीचा प्रारंभिक मार्ग अश्वि- सगणमंग- चाकण-एकवीरादेवी-पाली-हरिहरेश्वर-रायगड. सहलीची सुरवात अश्वि महाविद्यालयाच्या प्रागणातून पहाटे चार वाजता झाली.

येण्याचा मार्ग

या सहलीत येण्याचा मार्ग रायगड- मुळशी- पुणे- चाकण- संगमनेर- आश्वी असा होता. विविध भौगोलिक घटकांचे निरीक्षण करण्यासाठी तेथील सामाजिक सांस्कृतिक व आर्थिक परिस्थिती समजवण्यासाठी तसेच प्रदेशांमध्ये होणारा बदल समजून घेण्यासाठी ही दोन दिवसीय सहल आयोजित करण्यात आली.

ATTESTED

Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

प्रवास मार्गातील भौगोलिक घटकांचा अभ्यास

१. भूरचना

भूरचना हा भौगोलिक घटकांपैकी अतिशय महत्त्वाचा घटक आहे. प्रवास मार्गावर भेटी दिलेल्या प्रत्येक स्थळाची भूरचना ही वेगळी होती. अश्वि हे स्थान समुद्रसपाटीपासून 529 मीटर उंचीवर आहे. व महाराष्ट्रातील पठारी प्रदेशांमध्ये याची गणना होते. जसजसे सह्याद्री पर्वतरांगाकडे जावे तसतशी भूरचना बदलत जाते. प्रवास टप्प्यात संगणमेर व संगमनेर च्या पुढे सात ते आठ किलोमीटर पर्यंत भूरचना एक सारखे निदर्शनास आली परंतु त्यानंतर संगमनेर व आळेफाटा या दोन तालुक्याची सीमा ओलांडल्यानंतर भूरचनेत बदल निदर्शनास आले. जसे आपण आपल्या गावापासून दूर आलो तसे लोकांचे कार्य कामे जीवनात कसा बदल होतो. ते अनुभवले डोंगराच्या मागून एक सुंदर प्रकाश येत होता. सुर्योदयाचे आगमन डोंगरावर सुंदर झाली मग इकडून तिकडे उडणारे पक्षी हा वेगळाच नजारा कधीना अनुभवलेला होता.

या सुंदर गावात हा नजारा पाहिला ते गाव म्हणजे नारायणगाव या गावात अनुभवांनी घेतलेला सुंदर निसर्ग म्हणजे हे गाव अशा या सुंदर गावात बैलगाड्यांच्या रांगा दिसल्या. तेथील बैलगाड्यांच्या रचना वेगळीच सुंदर-सुंदर ओलांडल्यानंतर घाटामध्ये असणारे वेगवेगळ्या प्रकारच्या वनस्पती होत्या. त्यानंतर जसजसे पुढे जावे तसे प्रदेशाची उंची वाढत जाते व शेवटी सह्याद्री पर्वत मालिका सुरू होते अनेक नयनरम्य पर्वत शिखरे निदर्शनास पडतात अनेक अवघड वळणे तसेच सुंदर पर्वत शिखरे या भागात दिसतात.

२. नैसर्गिक साधन संपत्ती

नैसर्गिक साधनसंपत्तीची पाहणी केली असता असे आढळून आले की वनस्पतीच्या स्वरूपावर व प्रकारावर या प्रदेशातील हवामान, भूरचना, मृदा, पर्जन्य इत्यादींचा परिणाम झालेला दिसून येतो. कोकण या परिसरात अनेक नैसर्गिक साधन संपत्ती आढळून येतात. मुळात कोकण हा भाग डोंगराळ असल्याने नैसर्गिक साधन संपत्तीचे चांगल्याप्रकारे जतन केले आहे. नारळ आंबा काजू इत्यादी झाडे आढळतात ही झाडे खूप महत्त्वाचे आहेत पावसाळ्यात पर्जन्य जास्त असल्याने या काळात वनस्पती हिरव्यागार होतात.

ATTESTED

Principle
The Principal

ARTS, COMMERCE, SCIENCE & COMPUTER SCIENCE
COLLEGE, ASHVI KD

Tal. - Sangamner, Dist. - Ahmednagar.

Exam Seat No.

CERTIFICATE

DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

This is to certify that

Mr. Miss... Kadam Eswar Bhusabhai

Of B.A......has satisfactorily completed the Practical Course in Geography as per Syllabus prescribed by the University of Pune during the academic Year 2019-20 and this journal/Tour Report represent his/her bonafide work.

Date- 3/10/20

Practical Incharge

Examiner

Head of Department

ATTESTED

Dadu
IC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413728

प्रणनिदेश

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० यावर्षी भूगोल विभागामार्फत आयोजित केलेल्या शैक्षणिक अभ्यास सहलीचा वृत्तांत सदर करताना मला अतिशय आनंद होत आहे. या सहलीसाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य सर यांचे अनमोल सहकार्य लाभले तसेच भूगोल विभाग प्रमुख प्रा. दाभाडे डी.डी. तसेच प्रा. शिंदे ए.बी. यांचे आम्हास अनमोल मार्गदर्शन लाभले. तसेच सहल व सहल वृत्तांत तयार करताना मला माझ्या मित्र-मैत्रिणीचे विशेष सहकार्य मिळाले. या सर्वांचा मी आभारी आहे.

ATTESTED

Dashu
TIG Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

प्रस्तावना

भूगोल हा विषय चार भिंती मध्ये शिकण्यापेक्षा निसर्गात जाऊन जास्त कळतो. केवळ पुस्तके वाचून भूगोलाचे ज्ञान मिळवता येत नाही. तर त्यासाठी भौगोलिक घटकांचे निरीक्षण करणे गरजेचे असते थोडक्यात भूगोलाच्या अभ्यास करण्यासाठी भौगोलिक प्रदेशांना भेट देणे आवश्यक असते. तेथील साधनसंपत्ती बदल माहिती गोळा करणे गरजेचे असते. आमच्या टी.वाय.बी.ए या वर्गाच्या अभ्यासक्रमात सहल हा महत्त्वाचा व आवश्यक घटक समावेशित आहे. वर्ष 2019-20 यावर्षीदेखील दरवर्षीप्रमाणे सहलीचे आयोजन करण्यात आले. एखाद्या प्रदेशातील आर्थिक सामाजिक राजकीय व ऐतिहासिक घटकांचा अभ्यास असल्यामुळे समजून येतो. वर्ष 2019-20 मध्ये सहलीचे नियोजन कोकण दर्शन पुणे आणि रायगड येथे करण्यात आले. या भागातील प्राकृतिक ऐतिहासिक तसेच लोकजीवन समजून घेणे हा सहली मागचा प्रमुख उद्देश होता.

ATTESTED

Dable
JIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Rd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmadnagar 413738

सहलीचा मार्ग

वर्ष 2019-20 शैक्षणिक सहल कोकण दर्शन तालुका पुणे व रायगड येथे आयोजित करण्यात आली होती. या सहलीचा जाण्याचा मार्ग अक्षि- संगमनेर- चाकण-एकवीरादेवी-पाली-हरिहरेष्टर-रायगड. सहलीची सुरुवात अक्षि महाविद्यालयाच्या प्रागणातून पहाटे चार वाजता झाली.

येण्याचा मार्ग

या सहलीत येण्याचा मार्ग रायगड- मुळशी- पुणे- चाकण- संगमनेर- आक्षी असा होता. विविध भौगोलिक घटकांचे निरीक्षण करण्यासाठी तेथील सामाजिक सांस्कृतिक व आर्थिक परिस्थिती समजवण्यासाठी तसेच प्रदेशामध्ये होणारा बदल समजून घेण्यासाठी ही दोन दिवसीय सहल आयोजित करण्यात आली.

ATTESTED
Ashvi
JIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College Ashvi Rd,
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

प्रवास मार्गातील भौगोलिक घटकांचा अभ्यास

१. भूरचना

भूरचना हा भौगोलिक घटकांपैकी अतिशय महत्त्वाचा घटक आहे. प्रवास मार्गावर भेटी दिलेल्या प्रत्येक स्थळाची भूरचना ही वेगळी होती. अश्वि हे स्थान समुद्रसपाटीपासून 529 मीटर उंचीवर आहे. व महाराष्ट्रातील पठारी प्रदेशांमध्ये याची गणना होते. जसजसे सह्याद्री पर्वतरांगाकडे जावे तसतशी भूरचना बदलत जाते. प्रवास टप्प्यात संगमनेर व संगमनेर च्या पुढे सात ते आठ किलोमीटर पर्यंत भूरचना एक सारखे निदर्शनास आली परंतु त्यानंतर संगमनेर व आळेफाटा या दोन तालुक्याची सीमा ओलांडल्यानंतर भूरचनेत बदल निदर्शनास आले. जसे आपण आपल्या गावापासून दूर आलो तसे लोकांचे कार्य कामे जीवनात कसा बदल होतो. ते अनुभवले डोंगराच्या मागून एक सुंदर प्रकाश येत होता. सुर्योदयाचे आगमन डोंगरावर सुंदर झाली मग इकडून तिकडे उडणारे पक्षी हा वेगळाच नजारा कधीना अनुभवलेला होता.

या सुंदर गावात हा नजारा पाहिला ते गाव म्हणजे नारायणगाव या गावात अनुभवांनी घेतलेला सुंदर निसर्ग म्हणजे हे गाव अशा या सुंदर गावात बैलगाड्यांच्या रांगा दिसल्या. तेथील बैलगाड्यांच्या रचना वेगळीच सुंदर-सुंदर ओलांडल्यानंतर घाटामध्ये असणारे वेगवेगळ्या प्रकारच्या वनस्पती होत्या. त्यानंतर जसजसे पुढे जावे तसे प्रदेशाची उंची वाढत जाते व शेवटी सह्याद्री पर्वत मालिका सुरू होते अनेक नयनरम्य पर्वत शिखरे निदर्शनास पडतात अनेक अवघड वळणे तसेच सुंदर पर्वत शिखरे या भागात दिसतात.

२. नैसर्गिक साधन संपत्ती

नैसर्गिक साधनसंपत्तीची पाहणी केली असता असे आढळून आले की वनस्पतीच्या स्वरूपावर व प्रकारावर या प्रदेशातील हवामान, भूरचना, मृदा, पर्जन्य इत्यादींचा परिणाम झालेला दिसून येतो. कोकण या परिसरात अनेक नैसर्गिक साधन संपत्ती आढळून येतात. मुळात कोकण हा भाग डोंगराळ असल्याने नैसर्गिक साधन संपत्तीचे चांगल्याप्रकारे जतन केले आहे. नारळ आंबा काजू इत्यादी झाडे आढळतात ही झाडे खूप महत्त्वाचे आहेत पावसाळ्यात पर्जन्य जास्त असल्याने या काळात वनस्पती हिरव्यागार होतात.

ATTESTED
Shilpa
Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Ki
Tal. Sangamner, Dis. Ahmadnagar 413718

ARTS, COMMERCE, SCIENCE & COMPUTER SCIENCE
COLLEGE, ASHVI KD

Tal. - Sangamner, Dist. - Ahmednagar.

Exam Seat No.

CERTIFICATE

DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

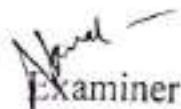
This is to certify that

Mr. /Miss Pratik S. Patil

Ofhas satisfactorily completed the Practical Course in
Geography as per Syllabus prescribed by the University of Pune during the
academic Year 2019-20 and this journal/Tour Report represent his/her bonafide
work.

Date- 03/2020

Practical Incharge

Examiner

Head of Department

ATTESTED

Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413728

ऋणनिर्देश

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० यावर्षी भूगोल विभागामार्फत आयोजित केलेल्या शैक्षणिक अभ्यास सहलीचा वृत्तांत सदर करताना मला अतिशय आनंद होत आहे. या सहलीसाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य सर यांचे अनमोल सहकार्य लाभले तसेच भूगोल विभाग प्रमुख प्रा. दाभाडे डी.डी. तसेच प्रा. शिंदे ए.बी. यांचे आम्हास अनमोल मार्गदर्शन लाभले. तसेच सहल व सहल वृत्तांत तयार करताना मला माझ्या मित्र-मैत्रिणीचे विशेष सहकार्य मिळाले. या सर्वांचा मी आभारी आहे.

ATTESTED

Datta
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar

प्रस्तावना

भूगोल हा विषय चार भिंती मध्ये शिकण्यापेक्षा निसर्गात जाऊन जास्त कळतो. केवळ पुस्तके वाचून भूगोलाचे ज्ञान मिळवता येत नाही. तर त्यासाठी भौगोलिक घटकांचे निरीक्षण करणे गरजेचे असते थोडक्यात भूगोलाच्या अभ्यास करण्यासाठी भौगोलिक प्रदेशांना भेट देणे आवश्यक असते. तेथील साधनसंपत्ती बदल माहिती गोळा करणे गरजेचे असते. आमच्या टी.वाय.बी.ए या वर्गाच्या अभ्यासक्रमात सहल हा महत्त्वाचा व आवश्यक घटक समावेशित आहे. वर्ष 2019-20 यावर्षीदेखील दरवर्षीप्रमाणे सहलीचे आयोजन करण्यात आले. एखाद्या प्रदेशातील आर्थिक सामाजिक राजकीय व ऐतिहासिक घटकांचा अभ्यास असल्यामुळे समजून घेतो. वर्ष 2019-20 मध्ये सहलीचे नियोजन कोकण दर्शन पुणे आणि रायगड येथे करण्यात आले. या भागातील प्राकृतिक ऐतिहासिक तसेच लोकजीवन समजून घेणे हा सहली मागचा प्रमुख उद्देश होता.

ATTESTED
Gable
Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Rd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

प्रवास मार्गातील भौगोलिक घटकांचा अभ्यास

१. भूरचना

भूरचना हा भौगोलिक घटकांपैकी अतिशय महत्त्वाचा घटक आहे. प्रवास मार्गावर भेटी दिलेल्या प्रत्येक स्थळाची भूरचना ही वेगळी होती. अश्वि हे स्थान समुद्रसपाटीपासून 529 मीटर उंचीवर आहे. व महाराष्ट्रातील पठारी प्रदेशांमध्ये याची गणना होते. जसजसे सह्याद्री पर्वतरांगाकडे जावे तसतशी भूरचना बदलत जाते. प्रवास टप्प्यात संगमनेर व संगमनेर च्या पुढे सात ते आठ किलोमीटर पर्यंत भूरचना एक सारखे निदर्शनास आली परंतु त्यानंतर संगमनेर व आळेफाटा या दोन तालुक्याची सीमा ओलांडल्यानंतर भू रचनेत बदल निदर्शनास आले. जसे आपण आपल्या गावापासून दूर आलो तसे लोकांचे कार्य कामे जीवनात कसा बदल होतो. ते अनुभवले डोंगराच्या मागून एक सुंदर प्रकाश येत होता. सुर्योदयाचे आगमन डोंगरावर सुंदर झाली मग इकडून तिकडे उडणारे पक्षी हा वेगळाच नजारा कधीना अनुभवलेला होता.

या सुंदर गावात हा नजारा पाहिला ते गाव म्हणजे नारायणगाव या गावात अनुभवांनी घेतलेला सुंदर निसर्ग म्हणजे हे गाव अशा या सुंदर गावात बैलगाड्यांच्या रांगा दिसल्या. तेथील बैलगाड्यांच्या रचना वेगळीच सुंदर-सुंदर ओलांडल्यानंतर घाटामध्ये असणारे वेगवेगळ्या प्रकारच्या वनस्पती होत्या. त्यानंतर जसजसे पुढे जावे तसे प्रदेशाची उंची वाढत जाते व शेवटी सह्याद्री पर्वत मालिका सुरू होते अनेक नयनरम्य पर्वत शिखरे निदर्शनास पडतात अनेक अवघड वळणे तसेच सुंदर पर्वत शिखरे या भागात दिसतात.

२. नैसर्गिक साधन संपत्ती

नैसर्गिक साधनसंपत्तीची पाहणी केली असता असे आढळून आले की वनस्पतीच्या स्वरूपावर व प्रकारावर या प्रदेशातील हवामान, भूरचना, मृदा, पर्जन्य इत्यादींचा परिणाम झालेला दिसून येतो. कोकण या परिसरात अनेक नैसर्गिक साधन संपत्ती आढळून येतात. मुळात कोकण हा भाग डोंगराळ असल्याने नैसर्गिक साधन संपत्तीचे चांगल्याप्रकारे जतन केले आहे. नारळ आंबा काजू इत्यादी झाडे आढळतात ही झाडे खूप महत्त्वाचे आहेत पावसाळ्यात पर्जन्य जास्त असल्याने या काळात वनस्पती हिरव्यागार होतात.

ATTESTED
Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413738

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padmabhushan Awardee)
Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce, Science and Computer Science College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagr

Date: 05/02/2020

To,
Principal
Arts, Commerce, Science and Computer Science College,
Ashvi Kd.

Subject : Regarding Permission for educational field visit

Respected Sir,

As per subject mention above, Department of Commerce organize educational field visit on dated 11th and 12th Feb. 2020 at following places, field visit to Pali- Raigad and Mahabaleshwar. In this educational tour 128 students (F.Y.B.Com- 62 and T.Y.B.Com 66) are participated.

So I request to you give the permission for educational tour

Allowed
Dable
5/2/2020

[Signature]
5/2/20
- Head
110B
Department of Commerce
ACS & Comp.Sci. College, Ashvi Kd.

ATTESTED
[Signature]
SIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413738

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील (पद्मभूषण उपाधीने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला वाणिज्य विज्ञान व संगणकशास्त्र महाविद्यालय
आश्वी खु.ता.संगमनेर जि.अहमदनगर

क्षेत्र भेट अहवाल

पाली - समगड - महाराष्ट्र

दिनांक

११ - १२ फेब्रुवारी २०२०

* विद्यार्थिनीचे नाव *

काडलग प्रियंका राजेंद्र

(वर्ग - टी. वाय. बी.कॉम)

वाणिज्य विभाग

कला, वाणिज्य, विज्ञान व संगणकशास्त्र महाविद्यालय, आश्वी खुर्द.

विषय शिक्षक
(Sheikh L.M.)

Head
Department of Commerce
ACS & Comp.Sci. College, Ashvi Kd.

ATTESTED

Principal

Arts, Commerce, Science & Comp.College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

शेती क्षेत्रातील शेतकरी भेट अहवाल

पाली - रायगड - महाबळेश्वर

प्रस्तावना :

शैक्षणिक सहलीमुळे विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास होण्यास मदत होते. विद्यार्थ्यांना घर भिंती बाहेरील शिक्षण मिळते आणि त्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या मनात शिक्षणाविषयी ओढ निर्माण होते असे कितीतरी फायदे शैक्षणिक सहलीचे असतात त्यादृष्टीने वाणिज्य विभागाने क्षेत्रभेटीचे आयोजन केले गेले.

वाणिज्य या विषयांतर्गत कला, वाणिज्य, विज्ञान व संगणक शास्त्र महाविद्यालय आणि छुट्टे, येथील वाणिज्य विभागाने दिनांक ११ व १२ फेब्रुवारी २०२० रोजी टी. वाय. बी. कॉम. या वर्गाची क्षेत्रीय भेट पाली रायगड व महाबळेश्वर येथे आयोजित केले मी या सहली दरम्यान उपस्थित राहून या क्षेत्रीय भेटीचा संक्षिप्त अहवाल देत आहे.

अहवाल

वाणिज्य विभागाने दिनांक ११ व १२ फेब्रुवारी २०२० रोजी टी. वाय. बी. कॉम. या वर्गाची पर्यावरणीय क्षेत्रीय भेट पाली रायगड व महाबळेश्वर येथे आयोजित केली. सदर क्षेत्रीय भेट दिनांक ११ फेब्रुवारी २०२० रोजी सकाळी ५.०० प्रवास प्रस्थानास सुरुवात केली प्रथम संगमनेर मार्गे पाली येथे जाण्यास मार्गाक्रम केले त्यानंतर रायगड येथे मुक्कामी गेलो. दुसऱ्या दिवशी दि. १२ फेब्रुवारी २०२० रोजी सकाळी लवकर उठून रायगड किल्ल्याला भेट देऊन महाबळेश्वर या क्षेत्रास भेट दिली. सदर क्षेत्रीय भेटी बाबत मिळालेल्या माहितीचा संक्षिप्त अहवाल पुढीलप्रमाणे

१. बल्लाळेश्वर पाली

विश्वामित्र ऋषींनी भीमराजास, भृगु ऋषींनी सोमकांत राजास श्री बल्लाळेश्वराची कथा सांगितली असा उल्लेख आहे. तर मुद्गल पुराणात जाजलीने विभांडक ऋषींना श्री बल्लाळविनायकाची कथा सांगितल्याचा उल्लेख आहे. पार प्राचीन काळी म्हणजे कृतयुगात सिधू देशातील कोकण पल्लीर नावाच्या गावात (पाली गावात)

ATTESTED

Palle
TIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sanganner, Dis. Ahmednagar 413138

कल्याण नावाचा एक व्यापारी राहात होता. त्याच्या पत्नीचे नाव इंदुमती. काही दिवसांनी त्यांना मुलगा झाला. त्याचे नाव बल्लाळ. बल्लाळ जसजसा मोठा होऊ लागला, तसतसा त्याचा गणेशमूर्तिपूजनाकडे अधिक ओढा दिसू लागला. हळूहळू तो गणेशचिंतनात रगू लागला. त्याच्या मित्रांनाही गणेशभक्तीचे वेड लागले. बल्लाळ आपल्या मित्रांसह रागात जाऊन गणेशमूर्तीचे भजन-पूजन करू लागला. बल्लाळाच्या संगतीने मुले विघडली अशी ओरड गावात सुरू झाली. लोक कल्याण शेठजीकडे जाऊन 'बल्लाळने आमच्या मुलांना विघडविले' अशी तक्रार करू लागले.

आपला मुलगा इतक्या लहान वयात भक्तिमागीला लागला आणि त्याने आपल्याबरोबर इतर मुलांनाही वाईट वाटोला लावले या विचाराने कल्याण शेठजींना राग आला. त्या रागाच्या भरातच तो एक भलामोटा सोटा घेऊन बल्लाळ ज्या रागात होता तेथे गेला. तेथे बल्लाळ आपल्या सवंगड्यांसह गणेशमूर्तीची पूजा करीत होता. सारेजण गणेशाचे भजन करीत होते. बल्लाळ गणेशाच्या ध्यानात अगदी रंगून गेला होता. ते पाहून कल्याण शेठजीच्या पायाची आग मस्तकाला गेली. तो ओरडत, शिव्या देतच तेथे धावला. त्याने ती पूजा मोडून टाकली. गणेशाची मूर्ती फेकून दिली. इतर मुले भीतीने पळून गेली; पण बल्लाळ मात्र गणेश ध्यानात मग्न होता. कल्याण शेठजीने बल्लाळास सोट्याने झोडपून काढले. बल्लाळ रक्तबंबाळ झाला, बेशुद्ध पडला; पण कल्याणला त्याची दया आली नाही. त्याने बल्लाळाला तशा अवस्थेच एका झाडाला वेळींनी बांधून ठेवले. कल्याण शेठ रागाने म्हणाला, 'येऊ दे तुझा गणेश आता तुला सोडवायला. घरी आलास तर ठार मारीन, तुझा नि माझा संबंध कायमचा तुटला.' असे म्हणून कल्याण शेठ निघून गेला.

थोड्या वेळाने बल्लाळ भानावर आला. त्याचे शरीर ठणकत होते. तशाच स्थितीत त्याने गणेशाचा धावा केला. 'हे देवा, तू विघ्ननाशक आहेस. तू आपल्या भक्ताची कधीही उपेक्षा करीत नाहीस... ज्याने गणेशमूर्ती फेकली व मला मारले तो आंधळा, बहिरा, मुका व कुष्ठरोगी होईल. आता तुझे चिंतन करितच मी देहत्याग करीन.'

बल्लाळाचा धावा ऐकून विनायक-गणेश ब्राह्मण रुपात प्रगट झाला. बल्लाळाचे बंध तुटले. त्याचे शरीर होते तसे सुंदर झाले. गणेश बल्लाळाला म्हणाला, "तुला ज्याने त्रास दिला त्याला याच जन्मी नव्हे तर पुढच्या जन्मीसुद्धा अपार दुःख भोगावे लागेल. तुझ्या भक्तीने मी प्रसन्न झालो आहे. तू माझ्या भक्तीचा प्रवर्तक, श्रेष्ठ आचार्य व दीर्घायुषी होशील. आता तुला हवा तो वर माग."

तेव्हा बल्लाळ म्हणाला - "तू याच ठिकाणी कायमचे वास्तव्य करावेस व आपल्या भक्तांच्या इच्छा पूर्ण कराव्यात. ही भूमी गणेश क्षेत्र म्हणून प्रसिद्ध व्हावी."

तेव्हा गणेश म्हणाला - "तुझ्या इच्छेनुसार मी इथे 'बल्लाळ विनायक' या नावाने कायमचे वास्तव्य करीन. आद्रपद शुद्ध चतुर्थीला जे भक्त येथे येतील त्यांच्या सर्व मनःकामना पूर्ण होतील." असा वर देऊन गणेश जवळ असलेल्या एका शिळेत अंतर्धान पावला. तीच शिळा आज बल्लाळेश्वर या नावाने प्रसिद्ध आहे.

इतिहास

नाना फडणवीस यांनी या लाकडी मंदिराचे दगडी मंदिरात रूपांतर केले.

ATTESTED
D. K. Principal
 D. K. Principal
 Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
 10, Anandnagar, Dh. Ahmednagar 413738

आहे. छ.शिवाजी महाराजांनी तुळजा-भवानी मातेचे मंदिर या ठिकाणी स्थापले होते. या किन्न्यावरून कोंकणातील शेकडो किलोमीटर क्षेत्राचे दर्शन घडते

लिंगमळा धबधबासंपादन]

महावळेश्वर जवळ हा धबधबा आहे. साधारण पणे ६०० फुट उंचीवरून हे पाणी वेण्या तलावात पडते. खडकाचे योजनापूर्वक विभाजन करून हा धबधबा बनलेला आहे.

समारोप :

आम्हा सर्व टी. वाय. बी.कॉम वर्गातील विद्यार्थ्यांना पर्यावरण जनजागृती अंतर्गत क्षेत्रभेट म्हणून वाणिज्य विभागाने पाली - रायगड व महावळेश्वर या ठिकाणी क्षेत्रीय भेट आयोजित करून तेथील भौगोलिक, पर्यावरणीय माहिती तसेच विषय दृष्टीकोनातून आर्थिक बाजारपेठीय व विपणन माहिती खूप समाधानकारक मिळाली, या माहितीचा उपयोग आम्हाला शैक्षणिक अभ्यासासाठी नक्कीच होत आहे.

Sky
15.05.2020

KPS
कडलग प्रियंका राजेंद्र

ATTESTED
Date
I/c Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413738

**Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce, Science and Computer Science College,
Ashvi (Kd). Tal: Sangamner, Dist: Ahmednagar,**

Date: - 8/1/2020

To,
Principal
Art, Commerce Science and CS, College Ashvi Kd.

Subject:- Regarding permission for educational Field Visit.

Respected Sir,

As per subject mention above, Department of Botany and Zoology organize educational Field Visit on dated 9/1/2020 at following places Field Visit to Pravara River KT ware Ashvi. In this educational tour 97 students (Boys 43 & Girls 54) are participated.

So I request to you give the permission for educational tour.

Thank you,

Allowed
Dable
9/1/2020

Head

Department of Botany
ACS & Comp.Sci. College, Ashvi Kd.

Head

Department of Zoology
ACS & Comp.Sci. College, Ashvi Kd.

ATTESTED

Dable
Principal

Art, Commerce, Science & Comp College, Ashvi Kd
Tal: Sangamner, Dis. Ahmednagar 431728

Pravara rural education Society

ARTS, COMMERCE, SCIENCE AND COMPUTER SCIENCE COLLEGE ASHVI, TAL-
SANGAMNER

Laboratory Certificate

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

Exam Seat No:- 13

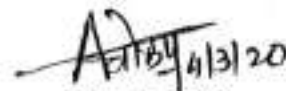
This is certified that

Mr./Miss Bondre Aniket Suresh of

F.Y.B.Sc. (Sem-II) Has satisfactorily completed the practical Field visit report/ ~~Project~~/
Photograph in Zoology as per the syllabus presented by Savitribai Phule pune university,
pune During the Academic Year- 2019-2020 and this report represents his /~~her~~ bonafide
work.

Practical Incharge

Head
Department of Zoology
Head of Department
ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.

Internal Examiner

ATTESTED

Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

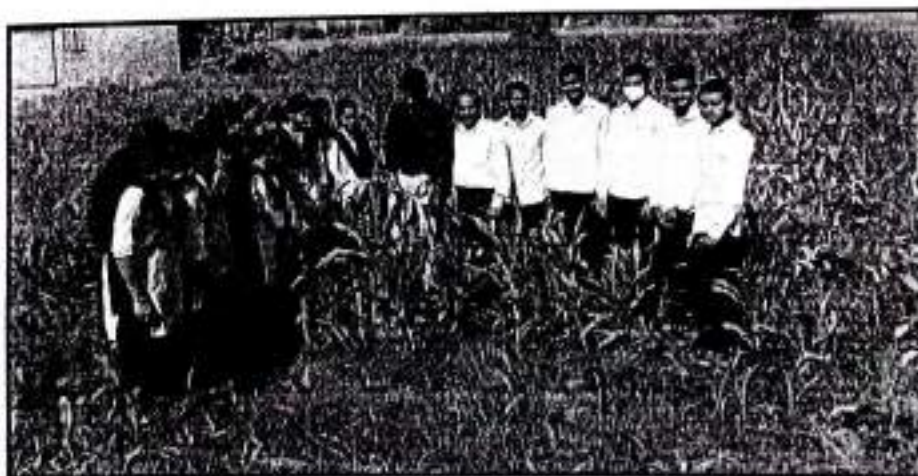

External Examiner

Field Visit report

Class- F.Y.B.Sc Zoology Practical Paper-III-2019-20

Field Visit to Agriculture farm with reference to Insect Pest

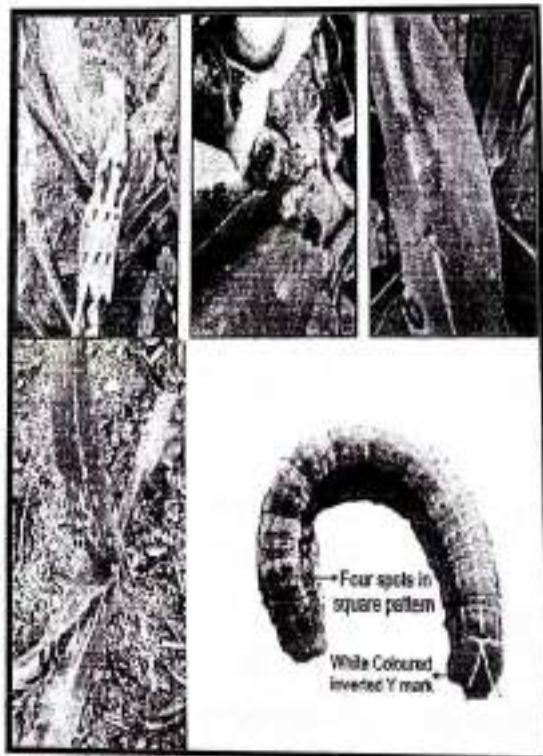
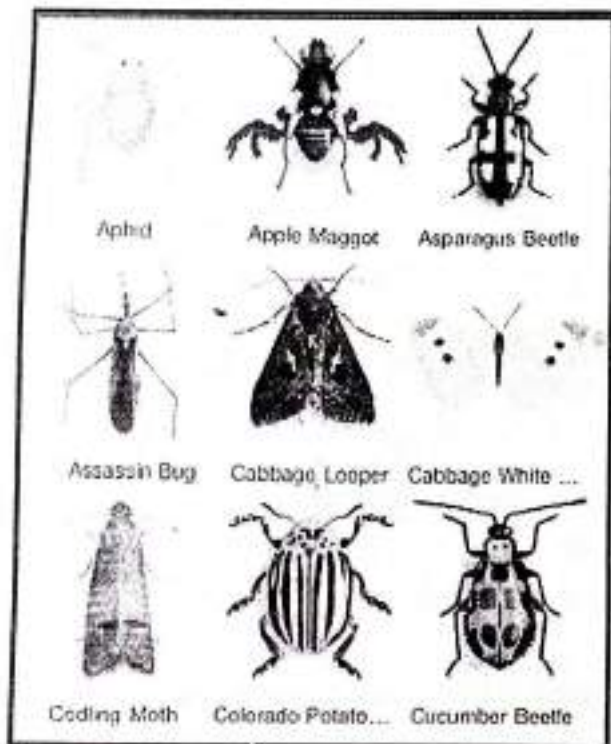
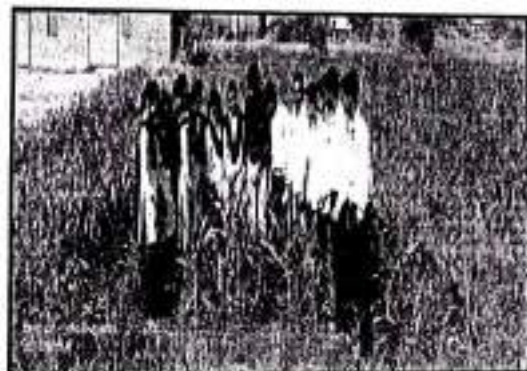
Arts commerce science and Computer Science Ashvi KD, The department of Zoology organized a Field Visit at Ashvi village nearby agriculture farm ware on 9/1/2020. The aim of the field visit was to observed pest biodiversity as well as insect pest. 93 students accompanied by, Prof. Gholap A.B. and Prof. Lokhande D.V. observing various types of pest in different agriculture crop theta nature of damage mark of identification and control masseuses. Collection of various agriculture pests like Red cotton bugs, Brnjai fruit borer, mango stem borer, Jowar stem borer etc. The students also clarified their queries and after full satisfaction. The students observed all types of pest. Despite the hectic scheduled the students enjoy a lot they had very good time observing the live specimen, enquiring their unresolved queries about the mother nature's & various insect pest fauna .

ATTESTED

Dable
D/C Principal

Arts Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd,
Tal. Sur-janner, Dis. Ahmednagar 413738

ATTESTED

Paste
DLC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Am
Practical Incharge

Pravara rural education Society

ARTS, COMMERCE, SCIENCE AND COMPUTER SCIENCE COLLEGE ASHVI, TAL-
SANGAMNER

Laboratory Certificate

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

Exam Seat No:- 63

This is certified that

Mr./Miss Murtode Abhishek Sanjay of

F.Y.B.Sc. (Sem-II) Has satisfactorily completed the practical Field visit report/ Project/
Photograph in Zoology as per the syllabus presented by Savitribai Phule pune university,
pune During the Academic Year- 2019-2020 and this report represents his /her bonafide
work.

Practical Incharge

Head
Department of Zoology
ACS Head of Department, Ashvi Kd:

Internal Examiner

ATTESTED

TIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

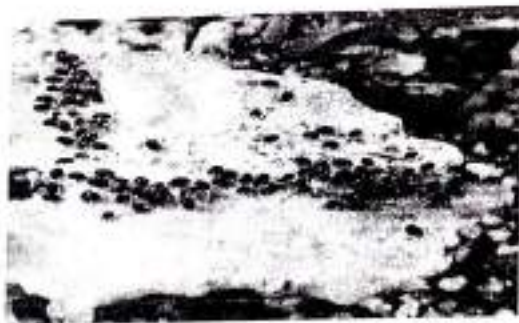
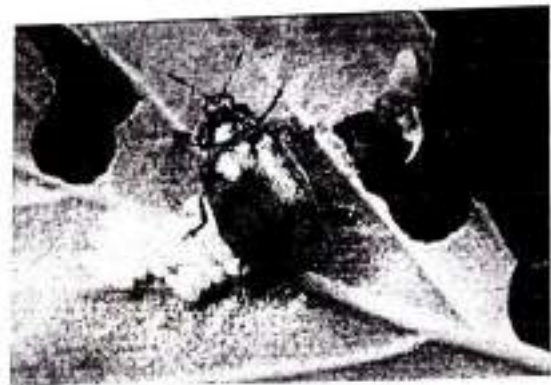
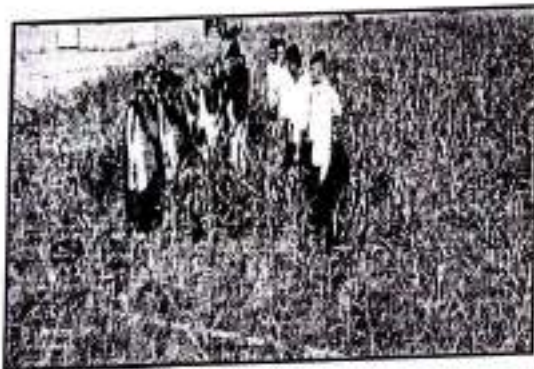

External Examiner

Field Visit report

Class- F.Y.B.Sc Zoology Practical Paper-III-2019-20

Field Visit to Agriculture farm with reference to Insect Pest

The department of Zoology, Arts commerce science and Computer Science Ashvi KD, organized a Field Visit at Ashvi village nearby agriculture farm ware on 9/1/2020. The aim of the field visit was to observed pest biodiversity as well as insect pest and Collection of Insect . 93 students accompanied by, Prof. Gholap A.B. and Prof. Lokhande D.V. observing various types of pest in different agriculture crop theta nature of damage mark of identification and control masseuses. Collection of various agriculture pests like Red cotton bugs, Brnjaj fruit borer, mango stem borer, JoWar stem borer etc. The students observed all types of pest and Insect. Despite the hectic scheduled the students enjoy a lot they had very good time observing the live specimen, various insect pest fauna.

ATTESTED
Dable
TIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp College, Ashvi KD,
Tal. Jalgaon, Dist. Ahmednagar 413728

Ami
Practical Incharge

**Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce, Science and Computer Science College,
Ashvi (Kd). Tal: Sangamner, Dist: Ahmednagar,**

Date: - 22/1/2020

To,
Principal
Art, Commerce Science and CS, College Ashvi Kd.

Subject:- Regarding permission for educational tour.

Respected Sir,

As per subject mention above, Department of Botany and Zoology organize educational tour on dated 29/1/2020 at following places **Wani- Saputara** In this educational tour 55 students (Boys 22 & Girls 33) are participated.

So I request to you give the permission for educational tour.

Thank you,

Allowed

Dable
24/1/2020

Awarpe

Head

Department of Botany
ACS & Comp.Sci. College, Ashvi Kd.

[Signature]

Head

Department of Zoology
ACS & Comp.Sci. College, Ashvi Kd.

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal Sangamner, Dis. Ahmednagar 431338

Name of Student

Ghage Vaishali Ashok

College Name

Arts, Commerce Science & Computer Science College
Ashvi kd, Tal- Sangamner

Class

5th Sem

Project Name

Saputra Points (Gujrat)
(Tour Report of Botany)

Roll No.

Learning Year

2019-20

Subject Teacher

Varpe sir, Anarthe Madam

Marks

Incharge Sign

ATTESTED

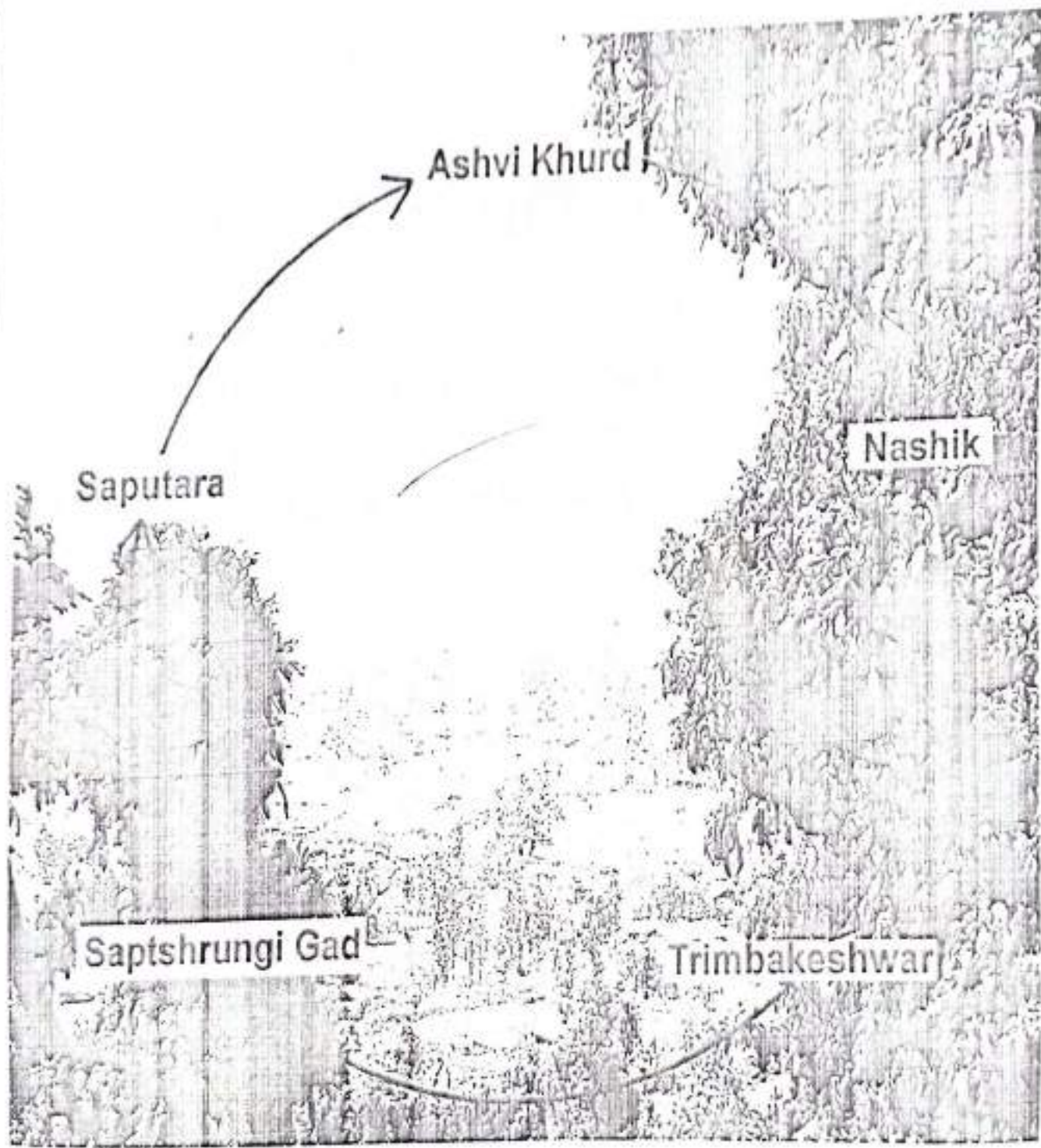

JIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar

Department of Botany
ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.

Education Tour in Saputara

ATTESTED

[Signature]
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd,
Tal. Savitribhambur, Dist. Ahmednagar 431736

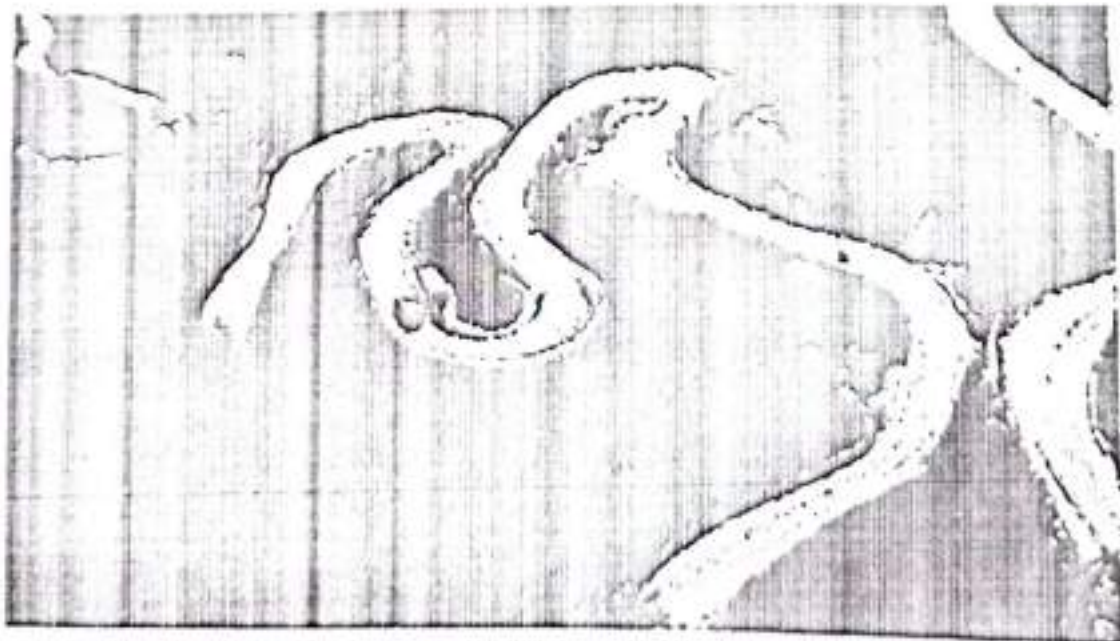
Scanned by CamScanner

Reasons to Visit

- Saputara is a hill station and a lakeside getaway
- Saputara lies on border of Maharashtra and Gujarat and is the only hill station in Gujarat State.
- Main attraction of Saputara is Ropeway and Boating.
- Saputara is an all-season getaway / destination especially visited in monsoon for its misty backdrop / green surroundings / waterfalls Know It

How to get there

By road: The town of Waghai is 51 km away, Ahmedabad: 409 km. Surat: 164 km. Mumbai: 250 km. Vadodara: 309 km. There are State Transport buses and private luxury coaches from Waghai and Ahmedabad. If you are coming by a private car, than National Highway might be quicker, but the state highway will offers a stunningly scenic drive.

ATTESTED

Dabu
TIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashur Rd
Tal. Sarjanmet, Dis. Ahmednagar 413708

Date: 02/12/2019

To,
Principal,
Arts, Commerce Science and Computer Science College,
Ashvi Kd.

Subject:- Permission to arrange educational visit to Pad. Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Co-Operative Sugar Industry Ltd, Pravaranagar.

Respected Sir, ,

In Concern to the above mentioned subject, Our College has MoU with **Pad. Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Co-Operative Sugar Industry Ltd, Pravaranagar**. T.Y.BSc Chemistry Students have the study of sugar industry process. Hence Department is going to organize the Educational visit at Pad. Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Co-Operative Sugar Industry Ltd, Pravaranagar on 05th December 2019 at 9.00 am

We have arranged the school bus from PRES for the transport of students. Also we have informed to the concern staff members of sugar factory regarding the visit.

Please grant us the permission to arrange the same.

Thank you,

Allowed
Dable
02/12/2019

ATTESTED
Dable
IIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd.
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

B. D. Dable
Head
Department of Chemistry
ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.

Arts , Commerce , Science and Computer Science College Ashvi Kd.

Industrial Visit Report

Padmashri. Dr. V. V.P Sugar Industries, Pravaranagar and K.V.K
Babhaleshwar

On

5/12/2019

Name of student – Daradi Vishal Balasahab

(T.Y.Bsc Chemistry)

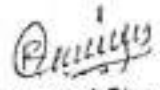
Department of Chemistry

Arts, Commerce, Science and Computer Science College Ashvi Kd.

Subject Teacher

ATTESTED

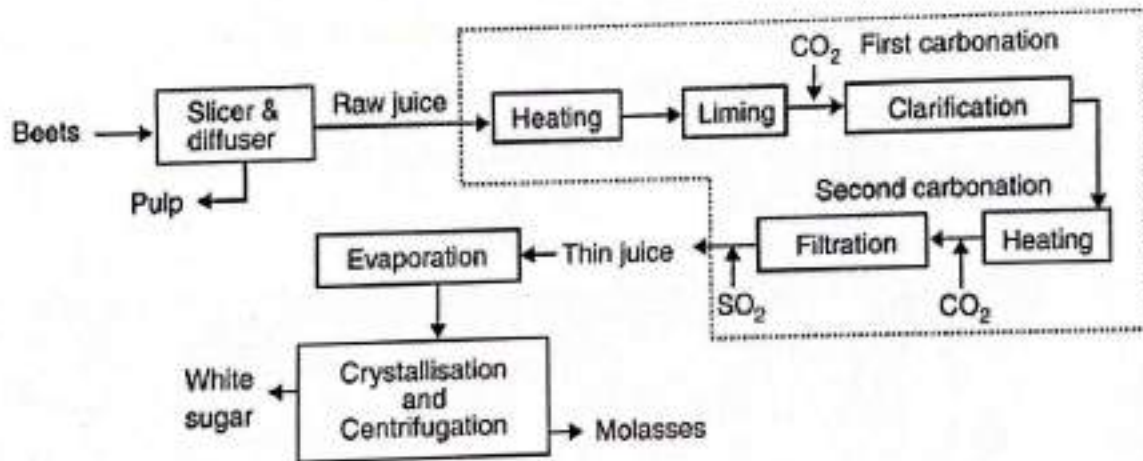
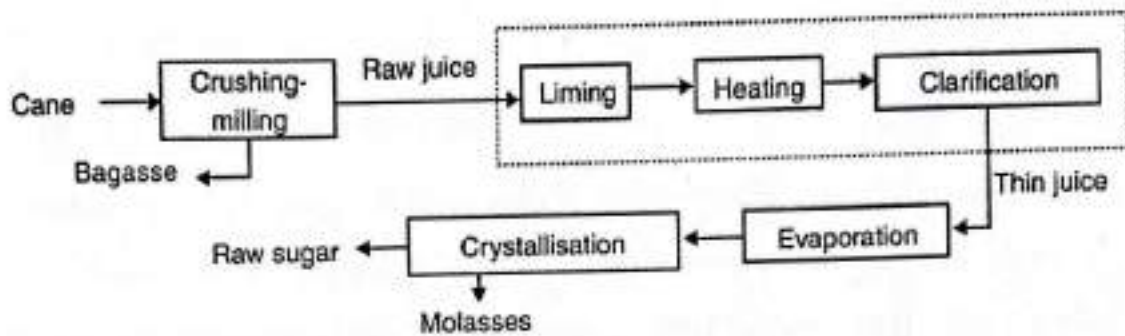
TIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangli, Dist. Amnarnagar 413738

Department Head
Chemistry
ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.

Visit At

P. Dr. V. V.P Sugar Industries, Pravaranagar

Sugarcane Process-

Crushing Mill-

Juice extraction by milling is the process of squeezing the juice from the cane under a set mills using high pressure between heavy iron rollers. Those mills can have from 3 up to 6 rolls; every set of mills is called a tandem mill or mill train. To improve the milling extraction efficiency, imbibition water is added at each mill. Hot water is poured over the cane just before it enters the last mill in the milling train and is recirculated up to reach the first mill. The juice squeezed from this cane is low in sugar concentration and is pumped to the preceding mill and poured onto the cane just before it enters the rollers, the juice from this mill is the same way pumped back up the milling train. Mixed juice is withdrawn from the first and second mills and is sent for further processing. Milling trains typically have four,

ATTESTED

Sable
Principal

five or six mills in the tandem. To improve the milling extraction performance before the cane reaches the first mill, knife and shredder preparation equipment is normally used.

Evaporation of sugarcane juice-

The main cleaning process in the sugar mill is the evaporating crystallisation, a process where the juice is heated and evaporated until sugar crystallises spontaneously. It is therefore necessary to remove as much inorganic salts and organic compounds as possible before crystallisation.

Crystallization sugarcane juice –

Crystallization of sugar. Crystallization is the process of formation of solid crystals precipitating from a solution, melt or more rarely deposited directly from a gas. →The crystallization process consists of two major events, nucleation and crystal growth.

Sugarcane juice . from the evaporators is sent to vacuum pans, where it is further evaporated, under vacuum, to supersaturation. Fine seed crystals are added, and the sugar “mother liquor” yields a solid precipitate of about 50 percent by weight crystalline sugar.

Student at liming process

ATTESTED
Dable
IIC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College Ashvi, Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 431738

Visit At

Krishi Vidnyan Kendra, Babhaleshwar

Pravara Institute of Research and Education in Natural and Social Sciences (PIRENS) is a voluntary organization, established during the year 1985 by Hon. Balasaheb Vikhe Patil, Ex. Union Minister of Finance. The aim of the institute is upliftment of rural population and their integral rural development. This NGO has made intervention in various fields of natural resources management such as water storage and its utilization, land utilization, watershed development programmes etc. Similarly for human resource development, institute has conducted many training programmes, organized state as well as national level workshops and seminars on important issues. PIRENS has Management College, Insurance Training and Corporate Agency as well as Institute for Computer Education. For all round development of the rural area, this NGO has given emphasis on agriculture development.

Aim of visit –

- To improve productivity in agriculture and allied enterprises
- To empower and utilize the energy of rural youth and farmwomen
- To generate employment in farm and non-farm sector
- Improve socio-economic condition of rural community

Information given to student by K.V.K. Staff

ATTESTED

Dabe
TIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Arts , Commerce , Science and Computer Science College Ashvi Kd.

Industrial Visit Report

Padmashri Dr. V. V.P Sugar Industries, Pravaranagar and K.V.K.
Babhaleshwar

On

5/12/2019

Name of student – Nagare Reshma Dashirath

(T.Y.Bsc. Chemistry)

Department of Chemistry

Arts ,Commerce, Science and Computer Science College Ashvi Kd.

Subject Teacher

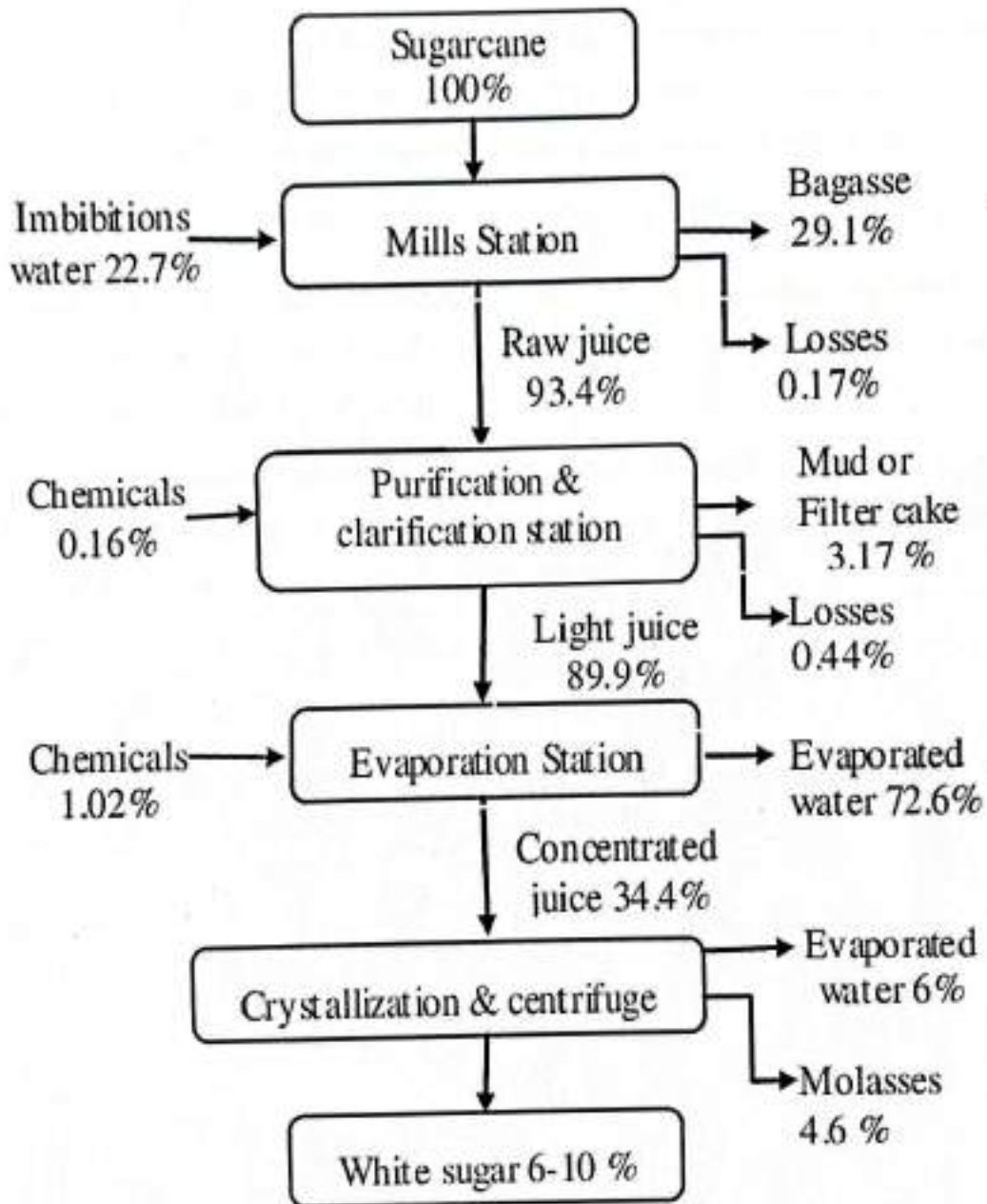
ATTESTED

Principal
Arts, Commerce, Science & Comp College Ashvi Kd
Tel. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Head
Department of Chemistry
ACS & Comp. Sci. College, Ashvi Kd.

P. Dr. V. V.P Sugar Industries, Pravaranagar

Sugarcane Process-

ATTESTED

Dable
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Astri, Kd
Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar 413738

Crushing Mill-

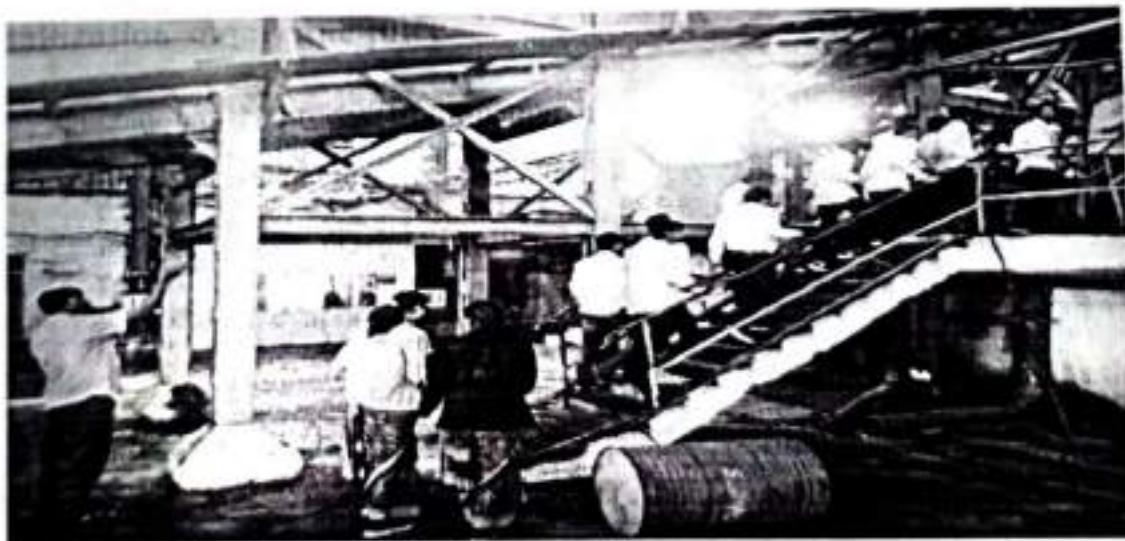
Juice extraction by milling is the process of squeezing the juice from the cane under a set mills using high pressure between heavy iron rollers. Those mills can have from 3 up to 6

rolls; every set of mills is called a tandem mill or mill train. To improve the milling extraction efficiency, imbibition water is added at each mill. Hot water is poured over the cane just before it enters the last mill in the milling train and is recirculated up to reach the first mill. The juice squeezed from this cane is low in sugar concentration and is pumped to the preceding mill and poured onto the cane just before it enters the rollers, the juice from this mill is the same way pumped back up the milling train. Mixed juice is withdrawn from the first and second mills and is sent for further processing. Milling trains typically have four, five or six mills in the tandem. To improve the milling extraction performance before the cane reaches the first mill, knife and shredder preparation equipment is normally used.

Crystallization sugarcane juice –

Crystallization is the process of formation of solid crystals precipitating from a solution, melt or more rarely deposited directly from a gas. The crystallization process consists of two major events, nucleation and crystal growth.

Sugarcane juice from the evaporators is sent to vacuum pans, where it is further evaporated, under vacuum, to supersaturation. Fine seed crystals are added, and the sugar "mother liquor" yields a solid precipitate of about 50 percent by weight crystalline sugar.

Student at Process Department

ATTESTED

[Signature]
Principal

Arts, Commerce, Science & Comp College, Ashvi Kd
Tal. Solapur, Dist. Solapur, Maharashtra 413738

Arts , Commerce , Science and Computer Science College Ashvi Kd.

Industrial Visit Report

Padmashri, Dr. V. V.P Sugar Industries, Pravaranagar and K.V.K
Babhaleshwar

On

5/12/2019

Name of student – Walhekar Mayur Ganpat

(F.Y.Bsc.Chemistry)

Department of Chemistry

Arts, Commerce, Science and Computer Science College Ashvi Kd.

Subject Teacher

AITESTED

Principal
Arts, Commerce, Science & Comp.College,Ashvi Kd
Tal. Sangamner,Dis. Ahmednagar 413738

Head
Department of Chemistry
ACS & Comp.Sci. College, Ashvi Kd

Visit At

P. Dr. V. V.P Sugar Industries, Pravaranagar

Sugarcane Process-

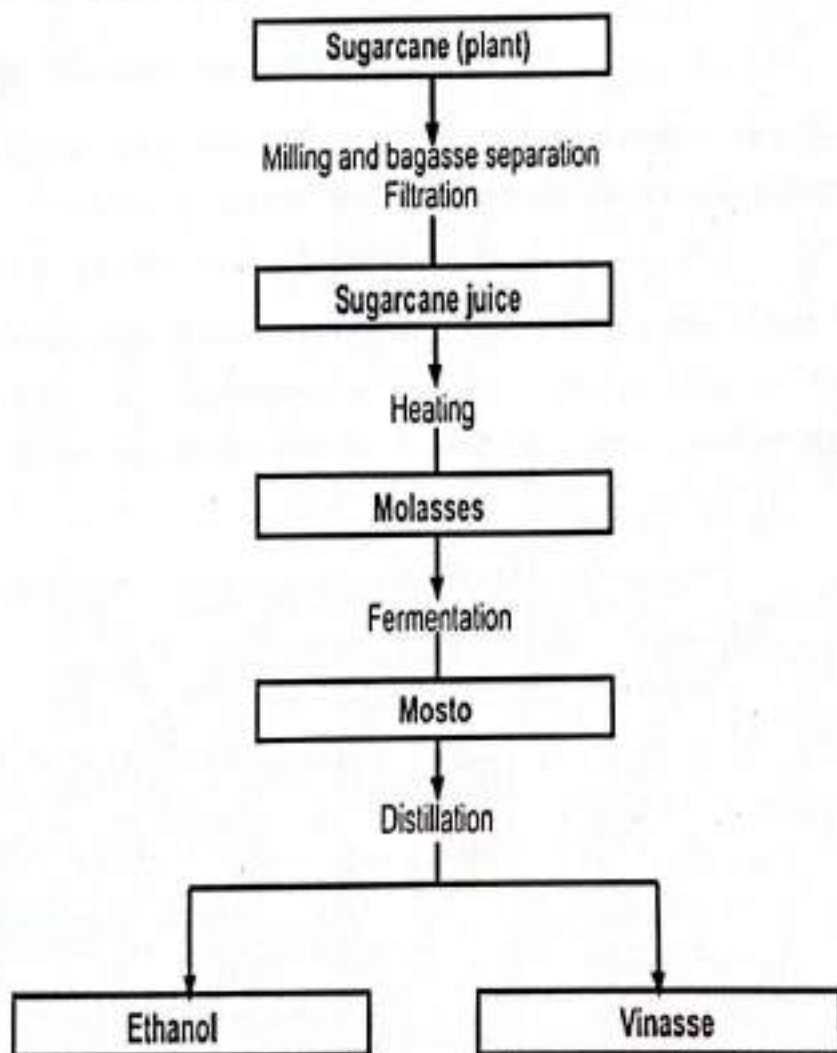

Chart of ethanol production process and underproduction of sugar cane vinasse

Crushing Mill-

Juice extraction by milling is the process of squeezing the juice from the cane under a set mills using high pressure between heavy iron rollers. Those mills can have from 3 up to 6 rolls; every set of mills is called a tandem mill or mill train. To improve the milling extraction

ATTESTED

Jic Dablu
Principal

efficiency, imbibition water is added at each mill. Hot water is poured over the cane just before it enters the last mill in the milling and is circulated up to reach the first mill. The juice squeezed from this cane is low in sugar concentration and is pumped to the preceding mill and poured onto the cane just before it enters the rollers, the juice from this mill is the same way pumped back up the milling train. Mixed juice is withdrawn from the first and second mills and is sent for further processing. Milling trains typically have four, five or six mills in the tandem. To improve the milling extraction performance before the cane reaches the first mill, knife and shredder preparation equipment is normally used.

Crystallization sugarcane juice –

Crystallization is the process of formation of solid crystals precipitating from a solution, melt or more rarely deposited directly from a gas. The crystallization process consists of two major events, nucleation and crystal growth.

Sugarcane juice from the evaporators is sent to vacuum pans, where it is further evaporated, under vacuum, to supersaturation. Fine seed crystals are added, and the sugar “mother liquor” yields a solid precipitate of about 50 percent by weight crystalline sugar.

Student at boiler section

ATTESTED

Dable
TIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Visit At

Krishi Vidnyan Kendra, Babhaleshwar

Krishi Vidnyan Kendra and PIRENS has Management College, Insurance Training and Corporate Agency as well as Institute for Computer Education. For all round development of the rural area, this NGO has given emphasis on agriculture development.

Aim of visit –

- To improve productivity in agriculture and allied enterprises
- To empower and utilize the energy of rural youth and farmwomen
- To generate employment in farm and non-farm sector
- Improve socio-economic condition of rural community

Communication with Student at K.V.K.

ATTESTED

Dablu
TIC Principal

Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kd
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Student in Pravara Sugar Industry

RaigadFort

ATTESTED
Dable
IKC Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kid
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Wani-Saputara tour

ATTESTED
Dable
IK Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kid
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Figure Geography tour 03/02/2020

Figure 1 Commerce Tour 11-12 Feb. 2020

ATTESTED
Dable
IK Principal
Arts, Commerce, Science & Comp. College, Ashvi Kid
Taf. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738

Figure: F.Y.B.Sc Pravara River KT ware

ATTESTED
Dable
Principal
Arts, Commerce, Science & Comp College, Ashvi Kid
Tal. Sangamner, Dis. Ahmednagar 413738